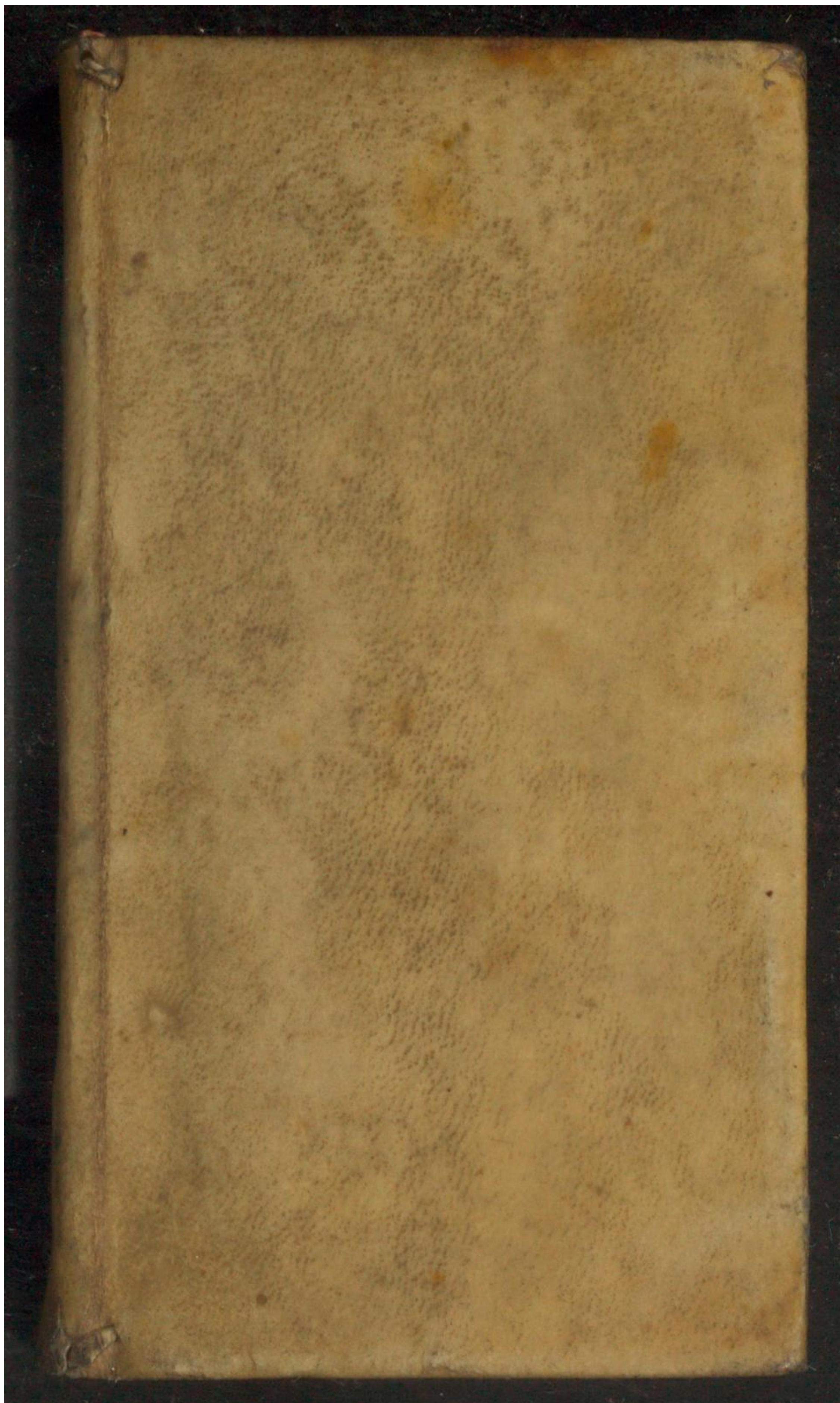

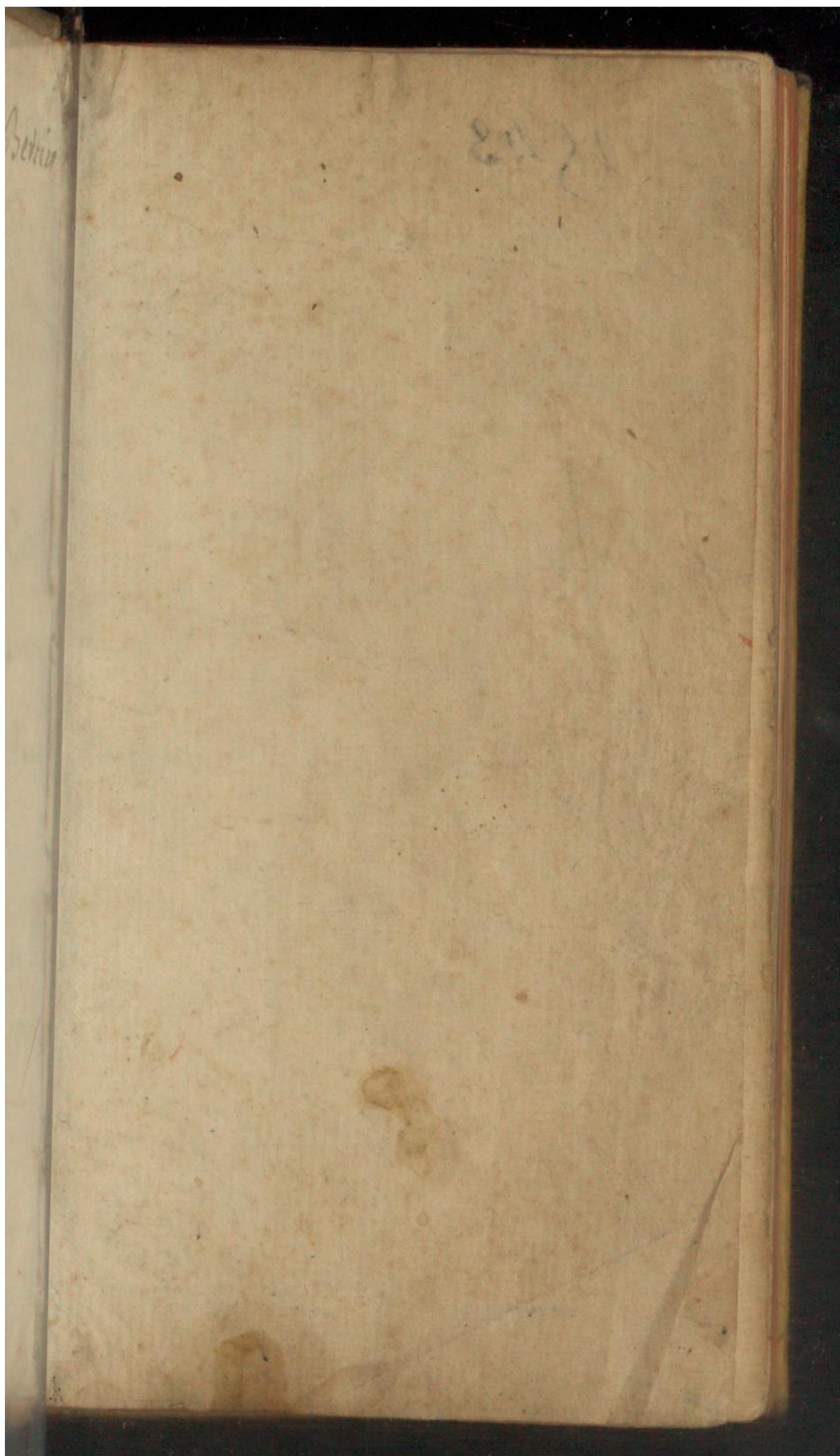

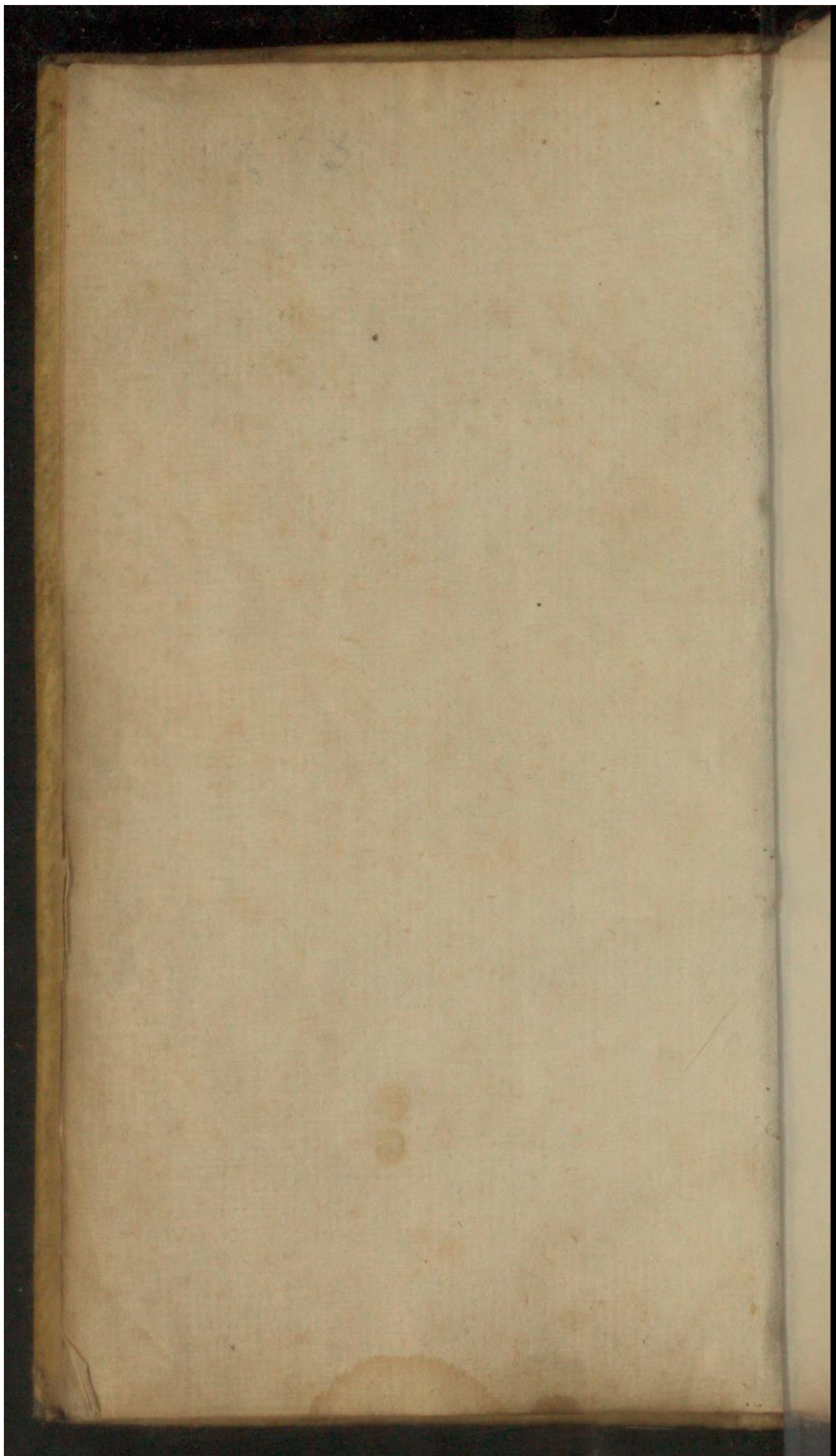

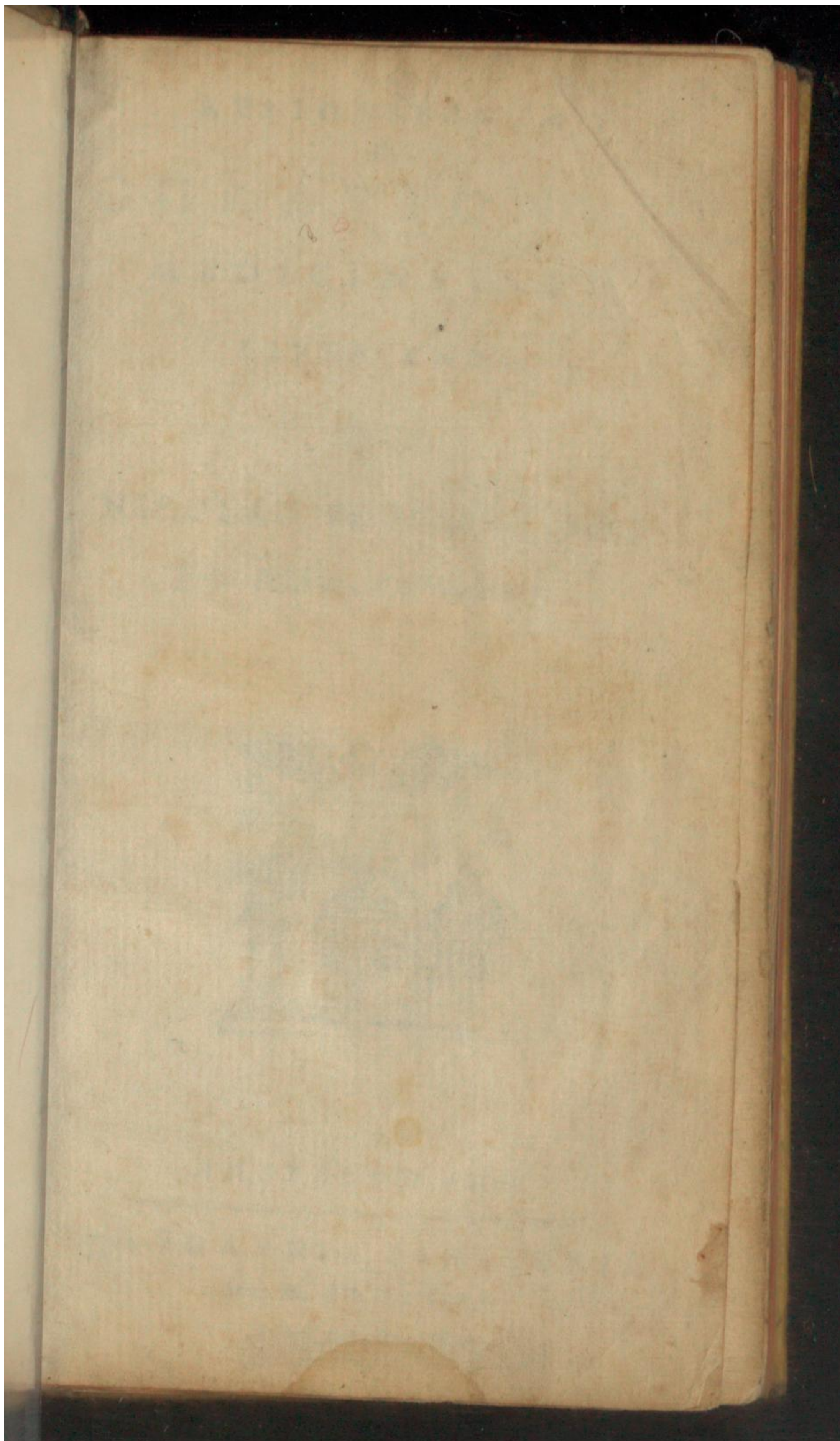

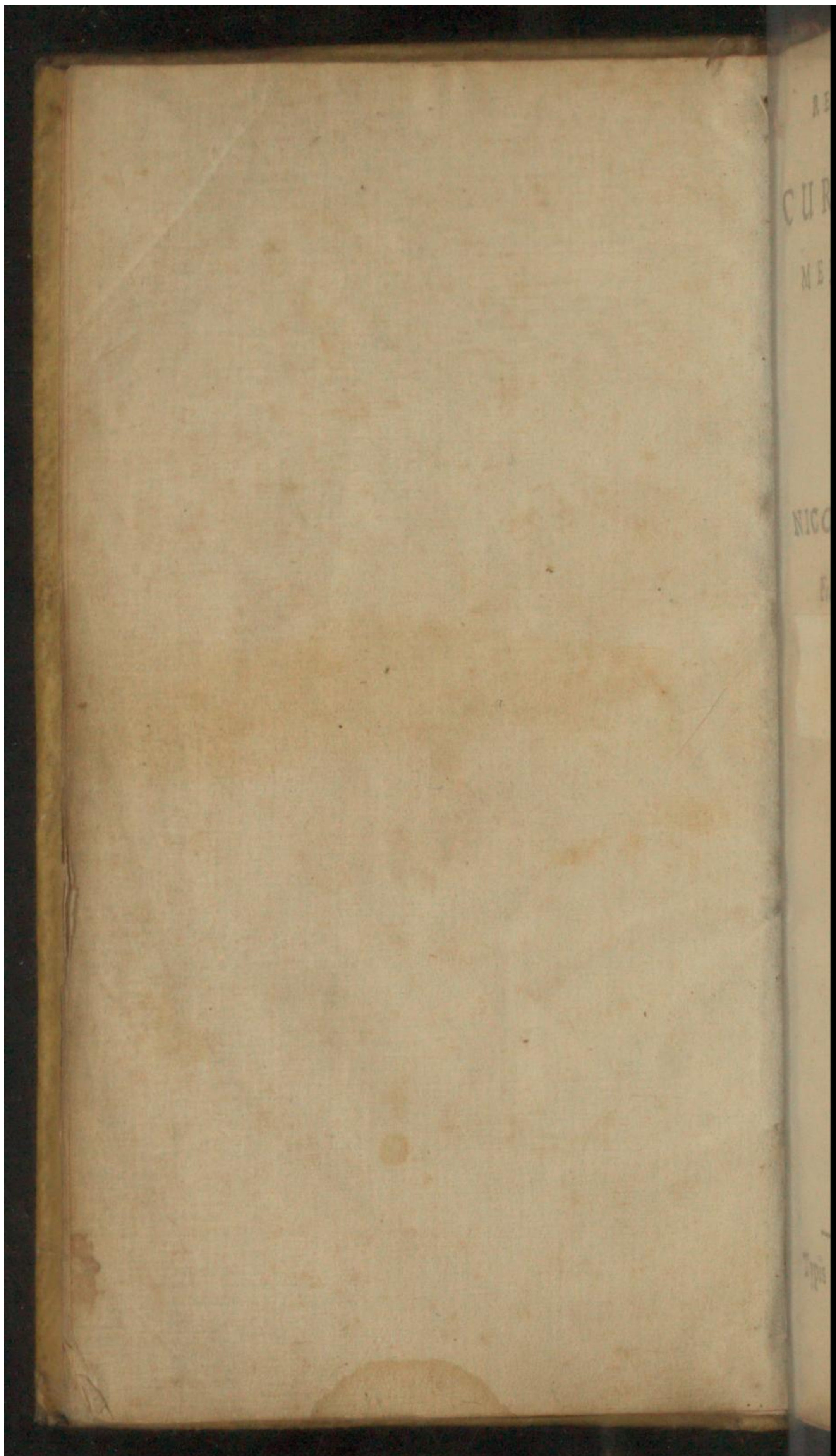
Ex libris antonii Bertin doctoris medici

1543

RESPONSIONVM & CVRATIONVM MEDICINALIVM LIBER VNVS.

Autore

NICOLAO FONTANO, IOH.
Filio, Medico Amstelodamensi.

AMSTELODAMI,

Typis IOANNIS IANSSONII,
Anno M. DC. XXXIX.

[redacted]

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Ad Benevolum Lectorem.

Q Vicunque, Benigne Lector, in arte nostra aliquid scribendo in vulgus emittere satagit, is si quid commune producit, actum agit, & Lectorem tædio afficit: Si quid novi persuadêre conatur, præterquam quòd aliorum in se pennas exacuit, periculo res non vacat. Nam cum non circa coria, lapides, aliamve vilem materiam, sed circa humanum corpus occupemur, damna irreparabilia committere facile est, qui experientiá susque deque habitâ, fœcundi intellectus persuasu nova & inusitata sectatur. Et in Praxi omninò ista vitanda sunt, in Theoria non sine reprehensione admittenda. Quæ cum mecum pensitarem diligentius, eam optimam rationem scribendi arbitratus sum, quâ propria observata Lucis usuræ conceduntur. Nam sic tum singularium cum universalibus consensus, & rationis cum experientia mutua convenientia animum magis in veritate confirmant; tum Medicinæ candidatis facem præferunt, quomodo Medica præcepta legitimè ad usum transferre debeant, quo intermisso, quid Me-

dicina aliud est, quam inanime cadaver?

Quæ me quoque causa movit, ut summos viros imitatus, curationum & observationum quarundam exempla rara & prorsus monstrosa proponerem, ut sic multa ab aliis similiter observata confirmarem, & neglecta ab aliis accessione aliquâ complerem.

Adjeci quoque litteras, & responsiones aliquas, tum ut varietate delectarem, tum ut proposita breviter dilucidarem.

Verba & lites non sectatus sum, sed res & experientiæ congruam veritatem, sic ratus & disputando & operando ex arte diversa tempora debere. Et disputavi alibi in Florilegio meo, & dabitur alibi fortè uberior ansa.

Nunc hisce fruere benevolè, lector Amice, & conatum meum si opus non potes, tibi acceptum habe.

Bene Vale.

Nobili

RESPONSIONUM & CURATIONUM MEDICINALIUM LIB. I.

Nobili viro,

Dom. NICOLAO FONTANO,

Amicorum observantißimo. S. P.

OPtimè dictum à Venerando Sene, in primo aphorismorum, *judicium difficile, experimentum fallax.* Tametsi enim constet, hæc esse duo fulcra, quibus tota innititur medicinalis scientia, tamen quàm hæc sint infirma facilè patet ex historicâ illâ observatione, quam Tua Dominatio mihi de Orphanis duobus recensuit, quorum unus Experientia secundante oleo chartaceo sanitati restitutus, & ab Alopecia liberatus: alter verò eodem remedio, cum ejusdem videretur esse complexionis sanari non potuit.

O! incertam, & conjecturalem artem. O! scientiam Argo dignissimam, id est homine oculatissimo, & in experimentis versatissimo. Idem etiam in aliis scientiis usu venire solet. Diversitas illa, & varietas complexionum Indefessum requirit exploratorem, qui non facile labore, & tædio frangatur.

Hæc artis inconstantia quosdam malè habet, quosdam etiam à praxi alienos fecit: attamen,

Quo pede quiſque viam cæpit procedat eodem.

Idem enim medicis, quod & nautis & militibus accidere ſolet, cæteriſque opificibus, qui artes conjecturales tractant: Non enim finis propoſito eorum ſemper reſpondet. Ergo.

Quo pede cæpiſti, clariſsime doctor, eodem
Pergito, nec turbet fallacia ludicra mentem.
Solus enim Medicus Deus eſt, cui dextera certa eſt,
Neſcia fruſtrari.

Vale Hiſce.

Tuus Iohannes Hylander.

Medic, & Philoſophiæ Doctor.

Exemplum.

DVos Orphanos Alopecia laborantes ſummâ curâ, & ſtudio curare tentavi. erant, ut diceres, ejuſdem naturæ, complexionis & temperamenti: omnia quæ in illorum utilitatem & curam excogitari poſſint medicamina adhibita: tandem ex doctrina doctiſſimi Zacuti Luſitani lib. 1. Hiſtor. 1. oleo papyri capite uncto unus ab hoc tetro malo curatur; alter vero, quamvis poſtea exhiberem fortiſſima medicamina, incuratus remanſit.

Incomparabili Viro,

D. IOHANNI HYLANDRO,
Med. Doctori, Philoſophiæ & Artium
magiſtro expertiſſimo.

S. P.

Qvo pede jam cæpi, doctor clariſsime, pergam
Nec fortuna meos poterit deflectere greſſus;
Si Deus aſpiret votis, & cæpta ſecundet:

Si laudes & præconia Medicinæ enarrare contendam, prius animus, & vita deficient, quàm in eis celebrandis excellentiis tempus conſumens, eas ad umbilicum poſſim perducere.

Neminem enim, doctor optime, latere arbitror, nullam eſſe ſcientiam generi humano, & ejuſdem levandis miſeriis, tàm proficuam & adjutricem, quàm Medicina. Nec dubitandum: Nam Deus Optimus Maximus perſonam medici perſæpe aſſumpſit. Angeli, Archangeli, permulti Sancti, Patriarchæ, Imperatores, Reges, à quibus medici quàm plurima medicamenta habent, ſuo nomine honorifico, ſtabilitant.

Multiloquus ero ſi ſacræ paginæ vaſtiſſima loca in propatulum reponam, quibus hęc veritas confirmatur; Et quo ad noſtros attinet, extat medicorum portentum mirabile, qui libro de lege num. 1. tanquam ex Pythio vate loquutus ſic cecinit: *Medicina omnium*

artium præſtantiſſima eſt, verum propter ignorantiam eorum qui eam exercent, & ob vulgi ruditatem, quod tales pro Medicis judicat & habet, jam eo res devenit, ut omnium artium longè viliſſima cenſeatur.

Hanc divinam propemodum ſcientiam non ſolum medici, ſed philoſophi, juris periti, Theologi, & alii aliarum ſcientiarum eximii profeſſores palam confirmant.

Quid enim præſtantius in caduca noſtra mortalitate proferri poteſt, quàm ſanitas, cujus ope præclariſſimas exercemus operationes?

In ſanitate plura comprehenduntur quæ admirabilem hominis ſtructuram patefaciunt, ex quâ certâ & Symmetra æqualique inter ſe omnium partium proportione reſultat Sanitas, & Symmetria naturalis, cujus beneficio morbi, etſi difficiles & inſuperabiles, profligantur.

Quid Divinius oculi fabrica? in qua perficitur viſio omnium operationum præſtantiſſima, quoque organo uno exiguo & puſillo, tot tantaque admiranda conſpici ſolent?

Quid evidentius coctione noſtri corporis, in quâ maſſa quædam, alba in ventriculo, ex variis alimentis confecta, vertitur in ruberrimum ſanguinem?

Quid magis ſtupendum, quam ſanguinem purpureum tranſmutari in albiſſimum lac, & candidiſſimum ſemen?

Et

Et ne plus ultra accedamus , hæc omnia natura noſtra tanquam mater familias diſpenſat & regit: certis uſa legibus, determinatis decretis, & invariabilibus præceptis ſtabilita, nullum non tentat opus, quod in utilitatem animantis facere poſſit.

Id'circo , Omnipotens illè Deus, à cujus nutu omnia gubernantur & pendent, Medicinam, quæ ſanitatem regit, huic naturæ noſtræ accommodavit, ita ut quemadmodum ſagaciſſima natura ordine certo procedit, ita Medicina incerto ordine ſua munia exſequi non poteſt: quare ut ſemel concludam: Medicina nullis ambagibus utitur , nullis ſophiſmatis , nec tricis, ſed æquali paſſu corpus humanum in Symmetriam promovet , & ſi ab hac forte deflectat, ſuis uſa auxiliis ipſum ad eandem commoderationem reducit.

Neque bonum argumentum te confeciſſe putes, appoſito exemplo, quod conjecturale vocas : neque enim illud ex ſcientia pendet, quæ certa eſt & invariabilis, ſed ex ægri temperamento. Accidit enim ut uno oblato medicamento quidam reviviſcat, moriatur alius.

Corpus enim à corpore multum differt, quòd vario temperamento commenſuratur.

Et ne à noſtro exemplo decedamus , Gemelli qui, quo ad nos , in temperamento videntur ſimiles, non ſunt tales, quia ſub diverſâ conſtellatione & geniti, & nati ſunt. Accedit, quod licet eſſent ſimiles ex temperie na-

tivâ ex victu dissimiles poterant esse: Quare unus sanatus qui paucam congessit succorum copiam, quæ à medicamento est discussa; alter vero, cum humidiori esset ob victus rationem capitis temperie, factum est, ut ex medicamenti applicatione, succi ad interiores sedes cerebri repercussi, malum adaugerent, & adferrent interitum mole suâ.

Quapropter: De veritate & certitudine Medicinæ non dubites, hoc exemplo permunitus. Vale. *Et Tuum Fontanum te ex corde amantem redama.*

NICOLAO FONTANO, Medico. S. P.

MI Fontane, perspecta est mihi præ cæteris industria, & indefessa laborum tuorum assiduitas, quâ parentum tuorum virorum scientia illustrium vestigiis inhærere conaris, maxime in rebus arduis, & à vulgari sensu remotis: Prætermittere ergo nequivi tuæ gravi occupationi aliquod solamen, & subsidium præstare, quo tuus animus tot, tantisque ægrorum curis submissus aliqua recreatione, & lepôre resurgeret.

1. *Exemplum.* Inter nonnulla uno aut altero exemplo enarrato desinam.

Mulier ætate grandæva eò debilitatis pervenerat, ut vix tactum sustineret, adeò, ut tactu levissimo ipsa membra frangerentur.

2. *Exem-*

2. *Exemplum*. Alterum verò inauditum de viro adhuc ſuperſtite, cujus Thoraci lethale vulnus inflictum, ita ut pars aliqua pulmonis propēderet, quę accreta vulneri, ipſum vulnus ſupplebat: quæ pars propendens abſciſſa, erat pondere trium Vnciarum; nec quicquam ſimile uſquam locorum viſum, vel auditum.

Quarum rerum mihi rationes ſi deprompſeris, æqualis Apollini, aut Æſculapio æſtimaberis. Vale. Amſteld. Ianuarii 1639.

Tuus S. Coſterus.

Excellentiſsimo Viro,

Dom. DOCT. SAMVELI COSTERO, *Medico Expertiſsimo.* S. P.

QVam Laudem, quem honorem tibi debeam, Clariſſime Domine Doctor, & amice Coſtere, res ipſa loquitur, quæ meis verbis non indiget. Rariſſima illa & ferè monſtroſa omnem captum exuperantia nuper litteris tuis ad me perlata maximo mihi oblectamento, & obſervationibus meis ſummo decori ſunt futura: plura hujuſmodi exoptarem ad Medicæ artis majeſtatem plus augendam.

Sed confido plura id genus alia triginta annorum ſpatio inter tot ægrotos, & morborum ſpecies animadverſa, & notata in lucem proditura. Nec enim à quovis alio Me-

dico talia ausim sperare,& promittere,quàm de tua præstantia.

Nemo,ut arbitror,tanta medicinæ praxios mole fuit gravatus & pressus : nemo etiam, ut autumo,tàm diversos sibi in medicâ praxi casus obvios habuit, quam Tua Dominatio, ergo hâc spe incensus non dubito,quin plura etiam alia tuarum observationum nobiscum communicaturus sis; quæ ad artis medicæ illustrationem plurimum queant conducere.

Ad ossa vetulæ fragilia quod attinet,puto siccitatem in causâ esse & consumptionem : quia ossa, si glutine suo, & adipe medulloso priventur, ut videre est in ossibus calcinatis, facillime franguntur; ita etiam loquitur Propheta Regius David : *ossa mea sicut cremium aruerunt.*

Ad secundum. Non ita mirum,ut præscriptum : simile enim etiam fit dum pulmones adnascuntur pleuræ beneficio balsami naturalis,natura enim unitatem quærit.

Hæc brevissime tibi clarissime Dom. Doctor responsa sunto. coram de his latius, si minus apte tuæ Dom. responderim censuræ tuæ me submitto. Vale pancratice.

Tuus ad omnia collega Nic. Fon.

S. COSTERI RESPONSVM.

MI Fontane. Multa monstrosa & inaudita Medicis indies occurrere certum est; sed

ſed eorum quæ tu tractas inopina, & præter communem medicorum & Philoſophorum mentem videri fateor: quapropter mi amice,

Quoque gradu graderis, tu gradiare precor.

Quid majori admirationi eſſe poterit, quam videre quod una mecum vidiſti in milite iſto haſtâ læſo in ipſa cerebri ſubſtantia, qui cicatrice obducto vulnere, & extractis quã plurimis oſſium fragmentis, ſeptem & ultra ſeptimanas ſanus aliis inſerviebat ægris. In octava vero convulſivus cum moriebatur, cauſam ſubitaneæ mortis intueor, unam cerebri partem corruptam, putridam, viſu admirandam, immo conſumptam & in putredinem converſam vidi.

Denique præ oculis habere Infantem cerebro carentem? Quidve obſtupendum magis, quam aſpicere juvenem cui erat excreſentia ex oſſe coxigis, veſicæ inſtar plena aqua limpidiſſima, quæ per ſpinalem medullam, etiam ipſam cranii ſubſtantiam ſuppleverat?

Quid humano captui inconvenientius, puerum videre ſine pulmone, cujus loco erat veſicula plena flatu, uti vidiſti in orphanorum domo?

Quid miraculoſius? quam id, quod mihi evenit de quadam muliere, quæ gutture ſuo os deglutierat, cujus tonſillæ adeo intumeſcebant, ut de vita periclitaretur, hæc extremis expoſita, & omni medicorum auxilio deſti-

tuta, ſeſe Deo commiſit: ſed natura ſibi conſulens ſimili defectui prævenit; adeo ut præter ſpem os ex faucibus per intimas ad exteras partes extruſerit.

Hæc exemplorum loco tibi ſunto. Sed quid reſpondebis Hippocrati, qui 50 *aph. ſect.* VI. ita loquitur: *Quibuſcunq; præciditur cerebrum, his neceſſe febrem & bilis vomitum ſupervenire.* Et aph. 58. ſect. VII. *Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit; neceſſe eſſe ſtatim mutos fieri.* Cum horum neutrum huic contigerit?

Longior tibi narratione forem ni in prima mea epiſtola aliqua admiranda tibi conſcripſiſſem, quibus contentus Vale, mei recordare, petitioni Reſponde.

Tuus S. Coſterus.

Eximio Viro

Dom. DOCTORI S. COSTERO, S. P.

ANtiquiſſimus Vates, libro de vulneribus capitis (cujus monumenta eruditiſſimus Fallopius, & Vidus Vidius Florentinus ſatis doctè interpretati ſunt) nullum capitis vulnus leviter contemni debere, apertiſſimis verbis conteſtatus eſt.

Nam multoties accidit, ut ſi percuſſum caput fuerit fuſte, vel baculo, leviter, nec lethale ipſum vulnus, immo non periculoſum videa-

deatur:cum tamen tractu temporis,commoto ab externâ causâ cerebro in internâ parte, & venula aliquo modo disrupta, sanguinis guttulæ,aut putrefacti ichores in ipsius cerebri sinu, in piam matrem multoties confluentes lethale reddant. Vt videre licuit in tuo ægro, qui tanto tempore nullo vexabatur Symptomate, neque convulsione, neque bilis vomitu, quæ fere semper subsequi solent, cùm propter os nervosum ventriculi, tum ob mirum quem cum cerebro habet consensum ob sextum par nervorum, quod asserit *Galenus lib.3.de locis cap.7.* his verbis *Ventriculus cerebro, & cerebrum ventriculo illico suas affectiones communicant.*

Quæ omnia,licet à me penitius examinata, tamen causam haud quaquam intueor: quandoquidem in his aliquid divinum adest, incomprehensibile, & quod sensus nostros fallere possit:Quod Hippocrates forsan solus experimento cognovit. Quare hanc meam accipe rationem,quæ talis est:

Licet enim res ipsæ non semper eodem modo eveniant, ut ex figura Hippocraticæ dictionis colligitur,raro tamen aliter accidere, ut non minus doctè, quam latè *Galenus* affirmat pro tutelâ *Hippocratis lib. 6. aph. com.*58.Nam ea quæ frequentia sunt,pro perpetuis habentur in Medicina. Raro autem contingentia problematum Medicorum veritatem non tollunt.teste *Galeno* 2. *aph.* 43.

Ne-

Neque enim ex iis, quæ ſemel, aut bis homo vidit, debet pronuntiata conficere medica. Idem lib. de fætus formatione cap. 2.

Quare ea inter monſtroſa reponenda judico, ſic & ea quæ narras de puero ſine cerebro, quem noſtris vidimus oculis anno 1629 14. Decem. & ſe vidiſſe gloriatur *Carpus* inſignis ille anatomicus: *Scenkius lib. 1. obſervationum. Et Eruditiſsimus Valleriola lib. 4 obſ.* 10

De Infante cum excreſcentiâ circa os coxigis, nihil habeo, quia ſicuti tuus erat ſine cerebro cum ſpinali medulla, ſic meus loco cerebri, & ſpinalis medullæ, aquam limpidiſſimam habebat.

Quod ad puerum ſine pulmone, doctiſſimus Dominus Profeſſor Regius Plempius, rationes excellentiſſimas profert.

De muliere quæ oſſiculum deglutiverat, quod natura ad exteras extruſerat partes: magnum naturæ beneficium dico, quæ unica parens & magiſtra.

Quare loquor cum Averrhoe 7. Collegit cap. 2. monſtra accidunt in arte, ſicut etiam in natura. Vale anima mea.

Tuus Nic. Fontanus.

Cla-

Clarißimo, & peritißimo viro,

ZACVTO LVSITANO,
Medicorum nostri ævi coryphæo,
Nicolaus Fontanus.

CVm tuam praxin, titulo admirandam opere mirandam magis, & alias raras obſervationes, quas miro artificio, & polito ſtylo Hiſtoriis inſeruiſti tuis, attento animo contemplor, hujus exempli mirandi Explicationem, ſolum à te, artis medicæ alumno præſtantiſſimo poſſe diſſolvi ratus ſum.

Zacharias fatuus orphanus, qui motu lunæ ad iracundiam excitabatur, mutus, & furibundus, tribus menſibus ante mortem, in tabem incidit, & cum aſſumpto pabulo inclinaret ad mortem, liberè loquebatur, mihique gratias egit, & adſtantibus, pro animi noſtri erga illum gratitudine, imò manus oſculabatur, antequam pulſum explorarem, & hic mente ſalvâ, piè, cum Deo è vita migravit.

D. Doct. NICOLAO FONTANO,
Medico Amſtelodamenſi percelebri,
Zacutus Luſitanus S.

ETſi à politioris humanitatis ſtudiis jam pridem feriatus ſim, clariſſime virorum, gau-

gaudeo tamen à doctissimis hominibus mihi aliquando occasionem præstari ad ea studia redeundi, quæ me in adolescentiâ maximè delectarunt. Recrearunt animum meum observationes miræ, quibus etiam, ceu odoriferis floribus, praxin Historiarum adorno, quæ non tam utiles sunt, quam jucundæ nimis. Hæc, quam describis, infrequens, inaudita, non meâ, sed tuâ, aut *Galeni* ope indigere videtur. Hujus ergo Historiæ prodigiosæ explanationem aggredior.

Impediri vocem, & homines reddi aphonos, & mutos ex copiosa humiditate, circa instrumenta vocis tenaciter infixa, novum non est, quum plures natu juniores, sermonis usu destituti, ætatis decursu, vel artis operâ, vocales facti fuerint, humiditate excrementitiâ in totum absumptâ. Si hoc verum est, quod ego puto verissimum, quid obstat quominus æger noster tam longo tempore mutus factus, corpore tabefacto, humiditate superflua vi torridi & febrilis caloris absumpta, & organis vocalibus ad hoc munus aptioribus effectis loqueretur.

Solve secundo. Plures à resolutione immedicabili per multos annos oppressi, cum vehementi irâ premerentur, accenso nativo calore, & spiritibus fervidioribus factis, roboratis nervis, absumptis humoribus crassis, à tanto malo evasêre immunes, ut manifestis exemplis *lib. 2. obs. 4.* perdoctus *Valleriola* confirmat.

firmat. Deinde hac de cauſa, muti quidam ſolâ animi vehementi incitatione, vocales facti ſunt, ut de *Crœſi* filio muto narrat *Herodotus in Clio*, & de Aegle Samio Athleta muto profert *Valer. Max. lib.* 1. *cap.* 8. cui cum victoriæ, quam adeptus erat, titulus, & præmium eriperetur, indignatione accenſus, vocalis evaſit. Simili modo noſtro accidit ægro, qui, cum morti eſſet vicinus, ob naturæ conatum, nativo calore ad interna revocato, & ſic robuſtiore facto, anima vehementer imperante, ſolutis vocis impedimentis & clauſtris, ſermonem protulit.

Inſuper nihil miri eſt, quod ante obitum ſana mente conſtaret, cū antea eſſet furioſus: nam omnia prope mortem melius habent. Id præter *Galenum* in locis multis explicuit *Avic. l.* 4. *tract.* 1. *cap.* 4. dum ſic ait. *Et multoties accidit apud mortem diſpoſitio, quæ eſt ſicut declinatio, & eſt quaſi æger evaſerit, & non oportet, ut tu occuperis in hoc, imò cognoſcas diſpoſitionē pulſus, & an magnificetur, & fortis fiat &c.* Hujus eventus cauſa, eſt, quia emoriente ſenſu natura imbecillis ceſſat omnino à pugna, & hoc modo otiante facultatum actione miteſcere videntur ſymptomata, & rixa, furor, delirium in quietem permutantur ſæpè. Hæc brevi dicta ſint de tam ſeria controverſia. Tu qui aſſiduo rerum uſu polles, eam graphico penicillo deſcribe, illuſtra, orna, & me tibi obſequentiſſimum redama. Vale Æſculapius

ipſe

ipſe meus, Cunctipotens res tuas ad nutum fælicitet. raptim Amſtelodami 17 Maii, 1639
Sub doctiorum cenſura , Zacutus Luſitanus. M. D.

Exemplum.

IVvenis viginti duorum annorum, phrenitide ex Gonorrhæa virulenta contracta, laborans , poſt univerſalium uſum drachmâ unâ philonii Romani aſſumptâ , & cucurbitula ſcarificata ſyncipiti appoſita Nutu Dei, à graviſſimo evaſit morbo.

Graviſſimus hic caſus , curatu difficilis fuit. Sed cum pituita gravatus, ſuccis crudis ſcatebat prima in regione æger , edocti oraculo magni *Hippocratis 2. aph. 29. Inchoantibus morbis ſi quid tibi videtur movendum, move: cum vero conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere :* & ut *Galenus* in commento repetit: *oportet levare naturam in initio, ut minorem jam factam materiam natura deinceps poſſit devincere, &c.* Ipſi minorativum exhibuimus pharmacum :

Inde biliosa , mucoſaque excreta materia, natura citra levamen ſudores produxit : rectè: nam ut dicebat *Galenus 4. aph. 22. in initio nihil, aut bonum evacuari eſt impoßibile; ſed ſunt omnes caſus præter naturam earum quæ ſunt in corpore diſpoſitionum: Nam oportet prius præire concoctionem, ſubſequi diſcretionem, &*

tan-

tandem evacuationem, ut bona ſit criſis, atque judicium, &c. Ergo hic ſudor in initio factus contemnendus, quoniam eſt ſymptomaticus, non juvans, juxta doctrinam Hippocraticam 2.*aph.* ~~52.~~ 27. *iis, quæ ſine ratione, hoc eſt concoctione, levant, fidere non oportet.* Quare cum adeſſet copia gravativa, iterum expurgatur, aperitur mediana, & ſanguis omni labe intactus emanavit.

Victum mox inſtituimus frigidum, humidum, ex lactuca, boragine, endivia, prunis coctis, & pomis aſſis, confectum. Potum ex hordeo cum ſucco limonum, & granatorum paratum. Clyſteres refrigerantes, & emollientes injiciebantur. Sed quia ſitis urgebat, febris ingens aderat, fervor internus inſtabat; cum vigiliis, & capitis dolore, necnon urina jumentorum ſimili, jure merito nobis ſuſpicio erat de Paraphrenitide: (quæ dilirium eſt per intervalla, quando cerebrum ab inferis partibus compatitur;) quę ſtatim ſubſequebatur. contra hunc affectum quinto ſupervenientem die, ne forte phrenitis firmata fieret, & caput proprietate afficeretur, multa excogitavimus auxilia, ut frixiones aſperas, cucurbitulas tibiis, coſtiſque adhibitas, ad demendam plenitudinem.

Cardiaca non contemſimus, ut ſunt Margaritæ, Lapis bezoardicus, &c; Decoctum Tamarindorum præſcripſimus (hoc enim medicamentum in febre maligna divinum

eſt.)

eſt,nam bilem coercet,malignitatem domat) quo potu ſe delectari dicebat, & per intervalla ad mentem redibat.

Cerebrum roboravimus præſcripto *Galeni* 13.*meth.cap*.21.Oxyrrhodinis,ne reciperet fluentes humores, nam à capite repellendus humor eſt. facultatem animalem recreavimus, ſomnum provocavimus,unctis temporibus unguento Populeo, mixto lacte muliebri,& oleo Violato. Nocturno tempore exhibuimus emollientes clyſteres & refrigerantes. Sed quia faſtidiebat (& in febribus malignis, qui comedunt valenter à morbo liberantur ex Avicenna 1, 4. tract.4. cap.4. de febre peſtilentiali) idcirco jus pulli obtulimus, & emulſiones cum ſeminibus papaveris propinavimus.

Iterum de plenitudine deponenda eramus ſolliciti, quoniam vigebat adhuc ingens febris, & humorum cruditas; ſed quia æger,ad venæ ſectionem non ſufficiebat,& vires debiles erant, facultaſque animalis lancinata à mala aura venenata,idcirco Hemorrhoidalibus venis Hirudines affiximus,ex qua vacuatione graviſſimus eſt extractus ſanguis.

Sed, cum morbus eſſet ſuperior natura, plurimum invaluit, & ferociter exacerbatus eſt,& phrenitis ſubſequuta, cum ſumma vigilia; quare ſeptimo die cepit captare muſcas, floccos evellere,& delira loqui.

His viſis, conſultum fuit inter medicos utrum

utrum expurgandus esset. Quidam ob fervorem nimium renuebant expurgantia; admittebant alii, quia hic humor gerebat vicem turgentis materiæ: tandem illa vicit opinio, quod nullo modo ante decimum quartum diem expurgandus esset; quam sententiam firmat Lud. Marcatus. lib. I. de morbis internis cap. II. plurimas ob causas. Quod etiam expresse monuit *Galenus* 4. *Acut.* 76. his verbis: *Nam vel statim ab initio priusquam in partem aliquam confirmentur humores, medicandum, vel postquam ad maturitatem perducti fuerint.*

O! sententia memoranda. Nam plerique in medio febris impetu, & fervore, Catharticis phreniticos, & ardentibus febribus laborantes, excarnificant.

Quare cum æger debilis esset, solis mollientibus Clysteribus contenti fuimus, & venam carpi in aqua tepida secuimus. quia hac secta, minor spirituum copia evacuatur.

At cum delirium & vigilia invalescerent, occipiti cucurbitulas scarificatas imposuimus, frontis venas scidimus, sed incassum, quare refocillatis viribus alternatim, singulis diebus evacuationes celebravimus. Deinde appositis Hirudinibus temporibus, retro aures, æger in pejus evasit, & continuo vigilavit.

Ad somnum conciliandum solliciti fuimus, & fecimus Embrochas syncipiti raso infun-

fundendas: ex decocto violariæ, rosſ. nenupharis, ſem. papaveris, portulacæ, lactucæ. ſub plantis pedum appoſitæ fuere pultes, ſed fruſtra: Nam contractiones nervorum, tremores manuum & pedum, cum oculis diſtortis, & convulſis (morbum hunc ſtrabiſmum Græci vocant) conſpeximus: quæ omnia ex nimiâ ſiccitate, reſoluto ſpiritu animali viſorio, à malâ & veneficâ aurâ, originem duxiſſe judicavimus.

Cumque undecim diebus immotis oculis jaceret, velut in re deſperata, & caſu conclamato, ad fortiſſima auxilia devenimus; quoniam ut *Galenus* dicebat 10.*Meth*.10. *Quando ſalutis unica eſt via, licet dubia, melius eſt aliquid cum fiduciâ tentare, quàm ægrum ſpe ademptâ certo perire. nam melius eſt anceps remedium experiri, quam nullum, teſte Corn. Celſo lib.2. cap.*10. Et drachmam Phylonii perſici cum aquæ lactucæ ℥ III. ægro exhibuimus. Quo auxilio, & impoſita cucurbitula ſcarificata in ſyncipite magna cum flamma ſeptem horis dormivit, febris remiſſa, ſupervenitque Diarrhea bilioſa cum tolerantiâ, & conferentiâ, ſitis remiſſa, delirium evanuit, & æger ad mentem rediit. Vrina concocta eſt, & poſt decimum quartum diem Rhabarbaro, & pulpa caſiæ purgatus, in totum convaluit.

Excem-

Exemplum.

Puerpera ex non ritè fluentibus lochiis, in gravissimam Apoplexiam incidens, à me, mediante Divini numinis gratia, post enematum injectionem, & Cephalicæ venæ sectionem, curatur.

NICOLAO FONTANO

Medico solertissimo, Fratri suo amantissimo BERNARDVS FONTANVS. S. P. D.

NVperrime, cum omnium creator Deus ter optimus, terque maximus, natura, ac pharmaca, morbum vestrum diuturnum, satis acutũ, non minus gravem, quam periculosum superassent, tuq; lectulo tuo surrexisses, pristinamq; sanitatem recuperasses, nonnullos (ut Bacchanalia omni amicitia, & jucunditate celebraremus) convocasti, mensam lautam poculis variis adornasti, ut quotquot tibi essent hospites ac convivæ, hilari, lætoque animo Baccho libarent, inter crateres vino spumante repletos, mihi à filio tuo Iohanne Fontano, nepote meo charissimo, offertur ex Bibliotheca vestra amplissima Zacuti Lusitani præstantissimi de Medicorum Principum Historia, liber Quintus, & Sextus nuper ab Eruditissimo auctore tibi oblati, & simul compacti, in cujus medio chartulam te forsitan ignorante, tuis scriptis plenam, inveni,

legi, relegi, & admiratione maxima verba tua ſubſequentia perſcrutatus, quæ hæc erant.

Puerpera ex non ritè fluentibus lochiis in graviſſimam Apoplexiam incidens, à me, mediante divini Numinis gratia, poſt enematum injectionem, & Cœphalicæ venæ ſectionem, curatur.

Re vera caſus, ut dicam, magnus, cura laudabilis, morbus periculoſus, quæſtio difficilis, quæ nobis, tibi, & mihi, inſciis oblata gratiſſima fuit. profectò calcaria addidit, ut parato ac feſtinante calamo has litteras vobis reddiderim,

Nam dubiam traxit ſententia mentem:

Vtrum poſt actualem partum, vel citra cum fluentibus rite menſtruis, licitum ſit Medico, rectâ methodo incidere brachiorum venas relicta ſaphena? uti optimo ſucceſſu, ſumma fælicitate, nec non maxima utilitate, te feciſſe in curatione hujus ægræ, dicis: cum pro contraria parte plurimæ mihi ſuperſunt rationes, & difficultates.

Nonne præter alias plenitudines omnes ex ſuppreſſis menſibus ortas, ſecta in crure vena liberaliter evacuavimus, ſummo præſidio & maximo levamine? cum alias id fieri vidimus, ſummo cum ægri diſpendio? Quandoquidem nobis ſæpiſſime videre licuit mulierum purgationes, à ſectione venarum brachii, revellere ſolere, ſuffocationes excitare, delirium adferre & mortem? Quare non citra

peri-

periculum tentant, qui venam incidunt iis.

Timor enim esset magnus, & in intimis mei cordis penetralibus hæreret scrupulus, si fluentibus lochiis superiores tunderem venas, contrarius enim fit motus & ad partes superas sanguis trahitur, qui per infernas viam fecit, per quam fælicius semper purgantur mulieres, unde supprimerentur menstrua, duplicarentur affectus, augerenturque symptomata, vel morerentur ægrotantes.

Sed cum rerum ad studium & praxin medicinæ pertinentium cupidus sim, & te laboriosum, diligentem ac vigilantem sciam, & ita in Medicinæ arcanis perscrutandis primum, ut secundum non habeas, ex tempore hæc tibi scribere decreveram, ut ex eruditionis tuo Thesauro opulentissimo, & limpidissimo (ut ad nomen nostrum familiare alludam) fonte solutionem tuam scriptis, aut dictis expectare possim, an in concepta mea opinione persistere mihi licitum sit, quod perispicaci tua mente hic stabiliveris, id firmum remanebit in mente mea, neque committam, ut in ullo officio, quod bene merenti debetur, jure me, ac merito quisquam reprehendat.

Insuper ex animo, & toto corde suo te amat, colit, & veneratur, Tuus addictissimus frater.

Bernardus Fontanus Medic.

Clarißimo Domino Doctori

BERNARDO FONTANO, FRATRI meo dilectissimo. S. P.

IVcundissimas tuas, quibus immeritum extollis summo cum delectu legi, atque cordi affixi, pro quibus gratiæ tibi debentur immortales. Quod in Magni Zacuti Lusitani libris, tibi per Filium meum Iohannem Fontanum, missis, ais te exemplum rarum invenisse, gaudeo, sed non præter mentem meam; nam si aliquis locum meruerit in quęstionibus meis, certè tibi primus debetur, partim ob fraternum vinculum, partim etjam ob commune Studium, quod nos dupliciter devinctos reddit: Quare mi frater, bene fecisti quod legeris, & melius quod solutionem hujus casus à me flagitaveris; quam à me accipies, postquam nonnulla notatu digna de Apoplexia scripserim.

Apoplexia ergo definitur privatio motus, & sensus totius corporis repente incidens, cum principum functionum læsione.

Est symptoma in genere læsarum actionum animalium, non diminutę, nec depravatæ, sed abolitæ.

Causa immediata hujus affectus, est intemperies humida, & frigida cerebri.

Mediata & materialis, est humor crassus, viscosus, tenax, muscilaginosus, & melancholicus,

licus, ad cujus præſentiam ſequitur obſtructio omnimoda, conſtipatio, conſtrictio cerebri, & ventriculorum ejus, ita ut nulla adſit convulſio, nullus motus, nec conatus naturæ ad expellendam noxam ſenſu perceptam, ut accidit in Epilepſia, in qua cum non adſit perfecta obſtructio cerebri, & ventriculorum, natura poteſt ſeſe contrahere; & tunc ad ventriculorum contractionem ſequitur expulſio materiæ, & fit motus convulſivus, qui non fit in Apoplexia: quia in ea impeditur totalis tranſitus; hocque ob totalem obſtructionem.

Cauſa communis hujus morbi, ut diximus, eſt pituita craſſa, humorque melancholicus terrenus, & crudi ſucci.

Num autem ſanguis Apoplexiæ poteſt eſſe cauſa, ſi craſſus fuerit & multus eſt quod Petimus? Reſpondemus affirmativè cum Iacchino lib. ad Almanſorem cap. 9. Mercato lib. 1. de morb. intern. cap. 17. Salio Diverſo lib. de aff. part. cap. 2. quod ſic; nam cum ſanguis vel pituitoſus eſt, vel calidiſſimus, & à toto corpore aſcendat per jugulares, Apoplecticaſve venas, aut per quaſvis alias cerebrum comprimitur, & penitus obſtruitur, ſpiritus animalis extinguitur, ſenſu, & motu animal privatur, quia ſpiritibus ad ſenſoria, & motus inſtrumenta nullus adeſt aditus, quo pacto ex hoc copioſiori ſanguine detento, excalfacto & acriori reddito, partem poſticam & anticam cerebri occupante, Apoplexiam oriri

Galenus probat 2. aph. 42. Cujus extat insignis Historia apud Doctiss. Fernelium lib. 2, de abditis Rerum causis, is, de quodam Apoplexia mortuo, cui anteriores oculi venæ per contusionem disruptæ erant, ex quibus sanguis ultra cochlearia duo in cerebri basi confluens, & concretus, hanc penitus obstruxerat.

Ab hoc etiam humore, sicut etiam à Pituitoso, & Melancholico oriri Apoplecticas passiones valde Apoplexiæ consimiles, explicat insignis Valleriola lib. 7. Epyd. in com. textus 82. Harum signa sunt: Vertigo magna, Aphonia, ignorantia rerum omnium, stupor mentis, oblivio, & delirium.

Signa hujus defectus ex Galeno 4. de locis cap. 2. sunt privatio sensus, & motus, & oblivio omnium rerum ut diximus. Ægri nihil respondent licet pungas, clamites, jacent cadaveris instar, labuntur ad pedes, in illis respiratio difficilis est ex Gal. 2. aph. 42.

Aliqui pulsum servant, alii pusillum habent, nonnulli nullum. Alii, in quibus fere omnimodo & absoluta adest cerebri, & ventriculorum ejus obstructio, nullam respirationem habent.

Sed signa sanguineæ Apoplexiæ sunt oculorum & faciei rubor, vividitas in facie, tactus mordax, febris ingens, quæ omnia in pituitosa contrario modo eveniunt.

Insurgit hoc loco gravissima dubitatio, quam

quam primus omnium propoſuit Galenus lib. 6. de locis aff. cap. 5. Cur Apoplectici, & fæminæ utero ſtrangulatæ poſſint vivere ſine pulſu, aut ulla reſpiratione. Quamplurimi reſpondent, animalia non poſſe vivere ſine reſpiratione, & pulſu, vel ſenſibili, vel inſenſibili. Si autem in Apoplecticis non ſentitur reſpiratio, in cauſa eſt, quia licet ii non habeant ſenſibilem, habent tamen inſenſibilem, quæ vix percipitur, niſi ori ſpeculo appoſito, aut goſſipio, illud videbimus ab inſenſibili reſpiratione commaculari; & Lanam moveri. Bona videtur hæc reſponſio, ſed non undiquaque vera, nam exiſtimo Hyſtericas, & Apoplecticos ſine ullo pulſu vivere, aut ulla reſpiratione vel inſenſibili, ut citato loco Galenus probat, & experimur in ſuffocatis aquâ adhuc viventibus. Veriſſime ergo loquitur Galenus ibi, dicendo hos non vivere reſpiratione, ſed tranſpiratione, quæ per cutem celebratur, cujus vi aër per arterias defertur ad cor, quia, licet paucus ſit, ſufficit ventilare cordis calorem, qui ſuffocatus & obrutus minori indiget ventilatione.

Ex horum numero nonnulli fuere ſepulti, ut videbitis apud Amatum Luſ. 4. cent. 23. Levinum Lemniũ lib. 2. cap. 3. de occult. nat. mir. Paſchalium lib. 1. cap. 13. Quare non facile hi ſepeliendi niſi ante tertium, vel quartum diem ut Avicennas monet 3. 1. tract. 5. cap. 12. Et proprio experimento probat

acutiſſimus Zacutus Hiſtoria 34.

Differt à ſopore, quia in hoc non tollitur ſenſus; à Caro, quia in hoc affectu non læditur reſpiratio; à Cathalepſi, quia hi debiliter reſpirant,& oculos apertos habent.

Ab uteri ſtrangulatu,quia in eo facies mutatur, adeſt difficilis reſpiratio, & reperitur convulſivus motus. Differt à Syncope,quia huic nullus adeſt pulſus; ab Epilepſia, quia in ea convulſio adeſt,& ſervatur motus.

Imminentis Apoplexiæ ſigna ſunt ſubitus capitis dolor, vertigo, Oculorum caligo,ſtridor in ſomno,ſibilus aurium,rerum oblivio.

Prognoſis. Apoplexia fere interficit, & præſertim illa,in qua omnino prohibetur reſpiratio, quandoquidem hæc maxima eſt, & acutiſſima.

Senes ab Apoplexia difficulter evadunt, quia in iis adeſt humorum copia,& vires habent debiles.

Antequam curationem hujus ſævæ Apoplexiæ attingam,rarum enarrabo tibi,mi frater,Exemplum & annotatione dignum.

Vocor ad matronam nono menſe utero gerentem. Hæc ejus diei tempore matutino optime adhuc valuit, & ſana adhuc exiit, ad horam autem ejuſdem diei quartam incidit in Epilepſiam gravem cum ſpumâ copiosâ. Poſt Epilepſiam ſucceſſit Paralyſis oculi ſiniſtri;quod rariſſimum eſt, nam ex mille epilepticis vix unus in Paralyſim abiit. Reſolutus

tus fuit oculus ratione nervi palpebrarum moventis, & optici. Hora autem nona noctis iterum incidit in Epilepſiam majorem priore, qua vox prorſus ceſſit. Hinc ſucceſſit ſtertor, talis, qualis ſuccedere ſolet apoplexiæ à qua ſolo motu diſtabat. Duodecima ſupervenit ultima & graviſſima, & enixa eſt duos infantes mortuos, flaccidos, & lividos. Circa quartam, cum vocor inveni illam apoplecticam, & prædixi cito hanc morituram, ut evenit, nam ante horam octavam obiit.

Hanc inſerui Hiſtoriam ob ejus raritatem, quam ita raram judico, quam quæ rariſſima, & forſan ſimilem nec Hippocrates, nec Galenus unquam viderunt.

Acutiſſimus affectus Apoplexiæ eſt; & idcirco tardare in talibus, malum. Quæ enim celeriter fieri debent, celeriter peragere oportet ex Hippocrate 1. acut. cap. 8. Quare ilico aggredienda curatio, quæ cum ſummo ſit periculo, oportet ut prædictionem habeas mortis.

Fiant igitur ilico ligaturæ extremorum dolorificæ. Ligentur artus fortiter. Cucurbitulæ applicentur à planta pedis uſque ad occiput.

Omnes auctores tam priſci, quam veteres concordes ſunt venam cephalicam aperire, in corpore carnoſo, juvenili, florente ætate, conſtantibus viribus. Clyſter etiam injiciendus acris, ex decocto Nepithæ, Salviæ, Rutæ,

Majoranæ, Chamedrios, Chamepythios, Absynthii, Betonicæ, Stœchados, Rosmarini. Et ex Electuario Hieræ Logodii, vel Hieræ Diacolochinthidos. Pilulæ exhibendæ fætidæ, cocchiarum, cum V. vel VI. granis Trochiscorum Alandaal, aut scammonii. Pessulæ fiant ex sale gemmæ, & colochynthide.

Si aliquid deglutire potest, exhibeantur Electuarii Diaphænici ʒvj. cum drachma una agarici Trochiscati, & syrupi solutivi uncia, nec non aquæ majoranæ ℥iij.

Medicamenta fortiora debent esse, quia vis animalis in toto consopita jacet, & non nisi à vehementioribus excitatur. Mithridatium, & Theriaca maxime sunt in usu, præcipue si aliquid pulveris Castorei admisceatur.

Imponantur Hirudines in temporibus, retro aures, ad extrahendum humorem in capite fixum. Vena frontis secetur quam citissime, cujus sectione non tantum Apoplexiam, sed omnes capitis morbos sanari testatur *Avicenna* 1.3.*Tract*.2.*cap*.11.

In capite ustiones faciendæ sunt candenti ferro, ut crassus, viscidusque humor liquetur qui mali causam reservat, & auget.

Sinapismi imponendi. Fovendum caput decoctis calidissimis factis ex aqua vitæ, oleo Castorei, Cinnamomi, Anisi, actu ferventissimis. Hæc si non suffecerint, & æger naturâ pituitosus sit, ex Rhasii mandato, capite de

Apo-

Apoplexia, ſartaginem actu ignitam capiti impone, in eundum uſum.

Si in Epilepſiam terminetur affectus relicta Apoplexia, Epilepſiam ſana. Quomodo ſit perſananda inter omnes docuerunt Rembertus Dodonæus proprio capite; Et Foreſtus libro de cerebri affectibus curat. 73. & 74. de paralyſi Apoplexiam ſequuta.

Inſtabis, utrum liceat adhibere, auxilium tam forte, ſuſpectum, & periculo plenum? dic, nulla remedia poſſe carere ſuſpitione, quod aſſerit *Galenus* 13 *Meth. Cap.* 11. Dum dicit: Nihil eſt quod tantum prodeſt, quin aliqua ex parte noceat, nam attendimus ad majorem utilitatem, quæ pluris æſtimatur quam minor noxa, ex eodem lib. 1. aphoriſm. 24. & 12. meth. 1. & 8. quare licet ſartago adurat pilos & cranii os, atque ulcera excitet; Tamen magis eſt æſtimanda vita, quam læſio, nam ut cecinit Avicenna 6. 4. Tract. 4. cap. 2. melius eſt abſciſſio unius membri, quàm mors totius, & non fit evaſio à morbo magno abſque contractione membri: quare ut concludam, dico quod in adultis uti eâ liceat ſummâ cum utilitate, uti proprio experimento fæliciter fecimus. Hæc quoad Apoplexiæ cauſam, differentiam, prognoſin, atque curationem dicta ſunto.

Iam, mi frater, ſtudebo tuis graviſſimis argumentis, nec non petitionibus ſatis facere; quod ut fiat, ita loquor: Humor vel eſt fluxus,

& morbus habet partes omnino factas in cerebro, & permanentes; vel est fluxurus, & nullas habet partes factas, vel fientes, sed futuras. Si humor fluxurus est, & imminet Apoplexia, fluatque sanguis menstruus actu, tunc tali venam seco, & remedia in Inferioribus partibus adhibeo. Si humor fluxerit, & fluunt menstrua; tunc primo è talo, deinde ex brachio sanguinem emitto; sed si Apoplexia confirmata sit, & morbus conclamatus, humorque solum in Cerebro, & ventriculis ejus sit fixus & impactus (uti in hâc puerperâ mihi videre licuit, tunc licet fluant, vel non ritè fluant, menstrua, ea contemno) & indicationi urgentiori succurro. Idem exercuit remedium Valleriola lib. 5. obs. 10. In pleuritide post partum sævâ, post tertium diem, rite fluentibus menstruis: Fernelius 2. meth. 8 post partum, rectè procedente purgatione menstruâ, ob febris ardorem; etiam Amatus Lusitanus primo cent. 34. & Mercatus lib. 1. de morbis mulierum cap. 16. Et licet venæsectio aliqualiter nocere possit è brachio facta, tamen minor noxa majori utilitate est redimenda. Quare bene feci, autoritate gravissimorum virorum, eorumque experientia instructus.

Vtrum jam tibi satisfecerim, judica; sin minus, ponderosiora proferam. Vale mi frater unicè colende, cui sum, & ero

Nicolaus Fontanus.

Peril-

Perilluſtri viro Domino

NICOLAO FONTANO. S.P.

V*Ir Clariſsime*, Aſſiduitate ſcriptionis mutuum ut facias mecum, impudens ſim ſi poſtulem; eam enim ſpem abundè mihi promittit indoles humanitatis tuæ, impenſiuſque in eo me laborare jubes, ut in appellando crebrior ſim, quam ut culpam temeritatis deprecer: Quare gratulor mihi, quod hâc occaſione difficilia abſq; terrore adeundi animum, & negligentię meę ſtimulum addideris.

Illud tamen inprimis humanitatem tuam rogatum velim, ne cedro & judicio tuo digna à Tyrone expectet: quem minima ſæpe diſtrictum tenent, quæque Tu nullo negotio diſſolvas: quamvis id ſedulò operam do, ne in literarum inutilium ſtudiis detinear, iiſque implicer, quæ ſive contineas, nihil tacitam conſcientiam juvant; ſive proferas, nihilo doctior ſed fortè etiam moleſtior videberis: Multa equidem artis noſtræ proceres anxiè lectoribus inculcare video, quæ ſane cuncta ut tantâ curâ porrò tractem, quanta ſcripta ſunt, in poſterum cavere cogito: neque tu, credo, mihi auctor eris, ut iiſdem operam meam locem: quas enim moras, res ipſas, non rerum umbras ſectanti injiciant, meo exemplo nullo fructu probare poſſem. Sic itaque tecum mihi agere liceat, ut quæ tum Galenica tum aliorum neceſſaria & utilis lectio ſup-

peditat difficiliora, & acutiore trutinâ digna, judicio tuo, cui nihil non tribuo, submittam: Ac ne nunc nisi proletaria verba mittere videar, istud quærere lubet, quod, dum his diebus Galeni laboribus gratâ mente fruerer, non parum difficultatis continere videbatur. Ita enim ille lib. de utilitat. respirat. cap. 5. Cum arteriæ circa collum laqueis constringuntur, nihil patitur animal, neque statim neque postea, &c. & mox: cujus verò gratiâ car otidum arteriarum circa collum mentionem feci, idipsum rursus dicetur: nempe, quod cerebrum spiritu à corde allato non valdè egeat. Hæc certè si ita se habent, ut quidem credere omninò par est, quomodo asserit Hip. 4. acut. 23. cum quis repentè obmutescit, ob venarum interceptiones id fieri? Quomodo Heurnius lib. 1. de morb. cap. de Apoplex. omnesque ferè medici practici in venarum jugularium obstructionem aphoniæ & Apoplexiæ causam rejiciunt? Quinimò illud potius sequi videtur, hominem vasis jugularibus amputatis non solum vivere, sed etiam iisdem obstructis apoplexiam haudquaquam suboriri posse. Huic quæstiunculæ si manus admovere non pigebit, similibusque subinde interpellari non dedignaberis, omni ope enitar ut neque te impensi laboris, neque me suscepti honoris unquam pœnitere possit. Vale, & ignosce παῤῥησιαστῆ.

Tuus quantuluscunque.
Johannes à VVullen Medicus.

IOHAN-

IOHANNI à VVULLEN
Medico Galenico eximio.
S. P.

EXimium, imo arduum proposuisti dubium, Doctissime VVullen, & non nisi à viris jam in arte progressis expectandum: nam ab illo, veluti ab amænissimo, & perenni fonte, rivuli scaturiunt quam plurimi, in quorum aqua haurienda peritissimi artifices vacillant & cæcutiunt. Itaque illi tam latè se diffundunt, ut si rationis trutina, bilanceque ponderemus, in eorum vastissimo Pelago, syrtes, & asperos inveniamus scopulos. Nos brevitati studentes in angustã omnia contrahemus summam. Sic proponis: adscribam autem locum integrum ex Geleno lib. de utilit. (de usu vocatur ab aliis) respirat. cap. 5. Cum enim arteriæ circa collum laqueis constringuntur, nihil patitur animal, neque statim neque postea: quemadmodum nos aliquando experiundi gratiâ illas laqueis constrinximus, atque totum diem animal respirare & expirare, ac moveri citra impedimentum visum, ad profundam jam noctem mactavimus, ut qui putaremus, tam diuturnam experientiam non amplius fidelem ac tutam esse: posse enim tanto temporis spatio, quo laquei circumnexi fuerant, aliquod ex principalibus membris per consensum esse læsum: admirabamur ergo, cum reperiremus arterias ex

prin-

principaliſſimis vitalibus organis, ipſo videlicet corde, ad principaliſſima animalia organa ipſum videlicet cerebrum, protenſas, ita citra omnem vitæ offenſam injuriam tolerantes: &c. Hæc ſi vera ſunt, quomodò aſſerit Hippocrates 4. acut. 23. cum quis repentè obmuteſcit, ob venarum interceptiones id fieri? Quomodo Heurnius l. 1. de morb. cap. de Apopl. omneſque ferè Medici Practici, in venarum jugularium Aphoniæ & Apoplexiæ cauſam rejiciunt: &c. Galeni certè ex loco, manifeſta colligitur antonomia, quam hoc exordio ducto, ſolvemus.

Arteria è ſiniſtro cordis ſinu proſiliens, alia aſcendens, alia deſcendens eſt. Illa ſtatim ramulum in cordis baſim, & ambitum reflectit quem coronariam dicunt: Hic ſurſum ad jugulum defertur, & in duos inſignes ibi dividitur ramos, ſubclavos dictos. A ſubclavio dextro, quinque emergunt arteriæ, intercoſtalis ſuperior, mammaria, muſcula, cervicalis, & carotis, quæ à nonnullis Apoplectica, à Celſo, lib. 5. cap. 1. Phagitida dicta eſt, à quibus penſilis, ſpermatica, ſomnifera, juvenilis, organica. Hanc diſtributionem vide apud Galenum lib. 16. de uſu part. cap. 12. de arteriis Carotidibus. Et conſule Veſalium lib. 6. fabricæ cap. 12. de diviſione aſcendentis arteriæ, & alios.

Hæ arteriæ maximæ ſunt ex Galeno lib. 2. de natur. Hum. com. 6. & ſic maxima ſanguinis

nis copia redundant. Quando ergo ſanguinis calidiſſimi, aut pituitoſi multitudo ex iis vaſis irruit in cerebrum, hoc comprimitur, & penitus obſtruitur, ſpiritus animalis fere exſtinguitur, ſenſuque privatur animal & motu: Quare his compreſſis, coarctatis, intercipitur via, qua vitalis ſpiritus per has arterias in cerebri baſim fertur; ut docent Hippocrates, & Galenus lib. 4. acut. textu 23. *Dicentes: Cum quis repente obmuteſcit, id faciunt venarum interceptiones, &c.* Quam ſententiam explicant Heurnius in commento, & Vidus Vidius junior, lib. 2. de curat. memb. cap. 16. de Apoplexia cognoſcenda, & curanda. Fernelius lib. 5. cap. 4. pathol. Iis ergo obſtructis, compreſſis, coarctatis, interceptis, in Apoplexiam homo incurret, non ſolum ob dictam cauſam, ſed quia ob nimiam ſanguinis copiam ſummopere extenduntur complicationes illæ arteriarum, quæ in anteriore utroque ſinu cerebri continentur (coroides plexus Galenus vocat 7. de placitis cap. 3.) & inde repente utrumq; ſinum oppleri ab immoderata ſanguinis copia, quæ ſubito in hæc vaſa impetum facit. Sic intelligendus eſt Hippocrates, citato loco, & cum eo Ariſtoteles 3. de Hiſtoria animalium cap. 3. Qui ob hanc canalium, & carotidarum videlicet arteriarum, immodicam repletionem, extenſionem, Apoplexiam inferre affirmarunt.

At ſi hæc vera ſunt, & ex fęcundiſſima do-

ctorum penu exhausta, cur his constrictis arteriis nihil patitur animal, quod protulit Galenus lib. de usu puls. capite 2. qui ita loquitur: Ad hæc *si ipsas, quæ in collo sunt, arterias vinculo exceperis, nullam evidentem noxam animali attuleris: tamen si cor cum cerebro, princeps scilicet instrumentum actionum vitalium, cum principe animalium connectant, &c.* Non ego solus, sed clarissimus Andræas Laurentius lib. 10. de Re. anatomica. Quæst. 7. dum de animalis spiritus nutritione & materia agit, sic conciliat. Dum enim probat cum Galeno citato loco de utilit. Resp. præter aërem per nares attractum, vitalem etiam spiritum per carotides, & cervicales arterias in cerebri basim delatam esse spiritus animalis materiam. Dicit, verum quidem esse si ligentur arteriæ carotides brevi tempore, sed diu non posse sine detrimento vivere. Hoc explicat ipse Galenus lib. de usu puls. apud Lacunam fol. 507. mihi vero cap. 4. in hunc modum: *Id quod videri possit in causa, ut carotidibus arteriis vinculo exceptis, per diem integrum animal sine noxa perduret &c.* Nam si diu intercipiantur, animalis spiritus, qui præest ventriculis cerebri, deficit, & evanescit.

Quare si arterię carotides brevi cōstringantur tēpore, nil patitur animal, pro ut Galenus experimento edocuit, si diu, ut ille infra lib. de usu puls. citato demonstrat, flamma extinguitur, & perit animal. Hanc solutionem, locaque repu-

repugnantia apud Mercatum vide lib. 1. de usu cordis,ac arteriarum, Tract. 2. titulo de usu. puls.

Solvo Secundo. Arteriis carotidibus compressis, à causa interna,ob dictam causam, Apoplexia,& alia mala eveniunt. A causa vero externa non ita,ut experimento Galenus demonstrat.

Solvo tertio. Carotidum levis constrictio, hæc non creat mala, nam his constrictis vinculo leviter, non patitur animal: hoc enim ad secandas leonicas, temporum venas in canthis oculorum sitas, collo apposito, sæpius utimur.

Solvo quarto. Arteriis circa collum laqueis constrictis, nil patitur animal, hoc est, nullum animal dolorem patitur. Arteriæ enim & venæ, inquit Galenus lib.16. de usu part. 1. cap. 12. sensus sunt expertes, si illas frangere velis, sive incidere, sive laqueis excipere.

Hæ solutiones meo judicio sufficiunt, sed prima Laurentii, quæ Galeni est, & Ludov. Mercati menti est conformis.

Tu, qui in his arduis litibus dirimendis pro Galeni tutela vehementer insudas, nostram amplectere solutionem quæ Galenicam Minervam sapit,& me ama. Ex musæo. 17. Februarii Anno 1631. Te colit,& veneratur

Tuus Nicolaus Fontanus Med.

NICO-

NICOLAO FONTANO
Medico. S. P.

ANnus eſt ex quo hic æger in levem incidit Apoplexiam, quæ terminata eſt in Paralyſim dextri lateris cum mentis alienatione, & tantâ artuum, præſertim, inferiorum imbecillitate, ut diu in metu Gangrænæ fuerit, quam cum ſuperaverat, permanſit mentis imbecillitas, artuum debilitas, linguæque impeditus motus.

Quæritur, utrum huic conveniant fonticuli, ceſſante jam fluxu, ad corrigendam partium imbecillitatẽ à tanto morbo reſiduam?

Equidem me Domini acutiſſimo judicio facile ſubmiſerim. Vale Tuus ut ſuus.

Nic. Tulpius.

Expertiſſimo, Doctiſſimoq; viro Domino
D. NICOLAO TVLPIO SCABINO,
& apud Amſtelodamenſes Medicinæ
Doctori celeberrimo. S. P. D.

E*Xpertiſſime Archiatre*, Cum æger hic cerebri humidioris, & excrementoſi, ex inde totum corpus cacochymicum, tametſi naturæ ſit imbecillioris, nihilominus tamen meo arbitratu maximum ſentiet juvamentum, ſi poſt generalia adhibita, inſtituantur in locis debitis cauteria, ſeu fonticuli ad evacuandam ſuperfluam illam excrementorum mo-

molem, quâ dulciter evacuata, ut in fonticulis fieri ſolet, firmiter ſpero hunc melius habiturum, & complexionem ejus ſolidiorem fore, & mala illa quæ hactenus paſſus eſt, in poſterum iri diminutum: edoctus ab Hollerio lib. I conſult. I. qui docet in hoc caſu ferro, & igne pugnandum eſſe. Nam præterquam quod hoc auxilium ſupplet vicem phlebotomiæ, & purgationis, ut inquit Guido Tract. de caut. doct. I, cap. 6. divertit humorem à loco Læſo.

Remedium evacuativum eſt, & derivativum, etſi dicere velis, Revulſivum. Hos fonticulos in omni reſolutione approbat Ætius Tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 28. de Paralyſi. quos examplificat Mercurialis lib. I. paraxios. cap. 20 Mercatus lib. I. de morbis internis cap. 15. ex mente Raſis, & lib. I. indication. cap. ultimo. Paſchalius lib. de curat. morb. cap. XIV. de Paralyſi, nec diſſentit ejus interpres Pereda in commento. Quare ego hos huic ęgro maxime neceſſarios duxerim, ut ita ſuccis crudis & craſſis, qui ex depravatâ cerebri coctione continuo in partem paralyticam diſtillant, pateret apertus exitus: Quibus fonticulis, cæteris tamen non neglectis vidi Paralyticos ſanitati reſtitutos.

Attamen, non ita in horum auctorum verba juraverim, quin meliori judicio & ſententiæ tuæ ſubſcribam. Vale. *Excellentiæ Veſtræ addictiſſimus Nicolaus Fontanus.*

Exer-

Exercitatio in Paralysi.

SI accidit Paralysis Apoplexiæ, quid faciendum? Dico, si febris infestat, viresque adsint, humorem deonerantem expellere pharmaco.

Petes. Si febris maxima adsit tentabisne phlebotomiam? Maxime, cum nullum auxilium sit, quod deonerat naturam amplius quam sanguinis missio: sed cum debita cautione in conservandis viribus, & moderando statum morbi, ita ut si status est longus, necesse est vires amplius servare:

Vtrum febris hoc in affectu excitanda ut suadet Hollerius, & probat Castrensis lib. 4. opusculi, quæ ex quibus cap. 7. 2.

Ita, quia febris hæc crassos dissolvit succos, & lentos absumit humores. Licet renuant Fuchsius, Mercatus qui nullo modo excitandam febrem asseverant, quos coarguit Zacutus 1. Hist. 34.

Ex qua parte celebranda erit phlebotomia? Quidam è latere læso faciendam esse suadent, Dico temerarium esse, sanguinem, & humores ad partem debilem, & læsam, convocare. Quare ex sanioribus est celebranda sanguinis missio, ita ut si unum brachium resolutum sit, vel ex brachio sano, vel ex pede sano ejusdem lateris. Si ambo brachia, ex crure vacuabimus: eaque scarificabimus, vel Hirudines Hemorrhoidibus imponemus. Hæc dicta sufficient.

Exem-

Exemplum.

GVtta ſerena ſuborta in Iuvene valido ex defluxu humoris craſſi, à capite deſcendentis ad utrumq; nervum opticum, & ipſum oculum: qui cæcus manſit.

Exemplum.

MErcator hujus civitatis robuſtus, & in flore ætatis ſuæ conſtitutus, corripitur Gutta ſerina, non ſolum ex intemperie capitis, ſed & ventriculi, jecoris, & bilis, quæ cum ad ſuperas partes regurgitaret, nempe ad nervos opticos, eos quaſi adurens, & exiccans, ſpiritui viſorio negavit tranſitum: Et cæcus evaſit.

Horum morborum cauſas, eſſentias, vos non ignorare prorſus confido. Et dico pro priore aliqualem ſpem allaturam fore ſalutis, cum cauſa ſit pituita decumbens ad nervos opticos, quæ incidenda, detergenda, & evacuanda erit.

Inter reliqua autem ſummè laudo venæ ſectionem, ſic & Setaceum, ad materiam excitandam. Vel cauterium actuale in nuca, vel in brachio, quandoquidem non tam vacuatione, quam revulſione opus ſit: cum totum corpus abundet pravis ſuccis, & humoribus.

Sed de ſecundo, præſagium triſte elicio, quia nervos jam acriori humore exſiccatos, &

quaſi

quaſi corrugatos, admodum difficile, imo nequaquam humectari poſſe & experientia, ratio, & locus demonſtant: licet nonnulli ſummam ſpem in decoctis humectantibus, & emollientibus ponant. ſed fruſtra.

Quæſtio.

Num ex Arſenico ſublimato citra aliquod toxicum poſſit Homo incidere in Guttam Serenam, aliamve cæcitatem?

Res eſt certiſſima. Nam ſublimatum eſt venenum, valde calidum. Ex Avicenna Tract. 2. lib. 2. cap. 49. de Arſenico: quare recte ille loquitur: Quod ex eo ſublimatum eſt, & ex eo album eſt, interficit. In hunc ſenſum ſcripſit Valleriola lib. 1. obſ. cap. 6. Baccius lib. de prologomenis venenorum pag. 21. Arnold. de Villa Nova lib. 1. & 8.

Quare ſi hoc venenum interficiat totum animal, quanto magis actionem illius, nempe viſum, & auditum.

Deinde ſi venenum peſtiferum exſtinguit facultatem memoratricem, reſolvendo ſpiritus, & facultates principes deſtruendo, ut ait Galenus lib. de diff. ſympt. cap. 3. Et lib. 2. de cauſ. ſympt. cap. ultimo, & videbis Hiſtoria. 44. Doctiſſimi Doctoris Zacuti Luſitani lib. praxios admir. Hiſtoriarum, quanto magis ſublimatum à tota ſubſtantia venenum.

Inſuper, ex radiis Lunæ fit Apoplexia, & animalis facultas omnino aboletur, ut in-

quit

quit Macrobius lib. 7. ſaturnal.cap. 16. cur à Veneno non reſolvetur cerebrum & mortificabitur, & exſtinguentur & reſolventur ſpiritus animales, qui ad opticos deferuntur?

Adhuc, ſi ex fulmine Apoplexia oritur, ex Benivenio cap. 13. de abditis, quia cerebrum mortificatur, ſpiritus diſſolvuntur; cur Apoplexia, & cæcitas (nam Apoplectici nihil vident) non fient à veneno ſublimato reſolvente?

Quod hoc verum eſt probat Cardanus lib. 2. de ſubtilitate, Muſa 1. acut. Scaliger. exercitatione. 13. de ſubtil. imo ex horrendo terræ motu, ex ſono bombardæ ex Amato 3. cent. 22. & Geraldo, libro de terræ motu. Cur ita? quia ſtupefacta natura recolligit ſpiritus ad intus ſanguinem, qui uniti ſuffocantur, & reſolvuntur: ergo ſi ſuffocati reſolvuntur, quanto magis ſublimato abſumpto?

Vltimo. Non dubito etiam quod à nimia caliditate arſenici humores lenti, & viſcidi in cerebro, oculiſque contenti; ſint attenuati, & liquati, & ſic ad cavitatem opticorum delapſi, obſtruerent cavitates opticorum.

Quare cæcitas ex ſublimato accidit, vel reſolutis ſpiritibus, vel exſtincta facultate à vi venenoſa.

De remediis quid dicam? exhibe ſtatim, huic Guttæ Serenæ, à veneno ſcilicet ſubortæ, Mitridatium, Theriacam, confectionem Alhermes. Si plura deſideraverit lector, legat

Doctissimum Zacutum lib. de praxi admiranda observ. 52. Hæc itaque pro virium tenore huic quæstioni dicta satis.

Exemplum. De Ophthalmia.

IVvenis ætatis suæ 17. annorum oculorum Inflammatione per intervalla laborans, purgantibus exhibitis pharmacis, venæ sectione celebrata, & cucurbitulis appositis, à me persæpe ab Ophthalmia liberatur: sed cum tandem recrudesceret morbus, & se, quasi per telam araneam, videre conquereretur, præmissis universalibus, arteriam temporalem incidendam jussi; qua secta, dolor cessat, mitescit inflammatio, & sanguis ad oculos confluere assuetus, sistitur: Et facto fonticulo in brachio juvenis iste, qui per aliquot annos cum periculo sui visus vixerat, sine ulla oculorum inflammatione vitam transegit.

Quæstio.

NVm liceat scindere arterias securè in similibus affectibus?

Secandas esse arterias in temporibus docuit omnium primus Galenus lib. 13. Methodi capite ultimo in fine, dum remedia parat oculis imponenda, post ea nullum aliud invenit magis præsentaneum auxilium, quam ipsas arterias radere, quia vacuatur causa mali:

li: nempe vaporoſus & calidus ſanguis, qui lippitudinem diuturnam generat. Eſt & quando calidus ſanguis vaporum plenus ad caput aſcendit, & maxime in arteriis redundat. Quam ſententiam ſequitur Fernelius lib. 2. Methodi cap. 18. de arteriarum ſectione.

Exemplum. De Scirrho, in Lacuna palati circa uvulam ſuborto.

VIcinus meus Arnoldus textor laboravit fluxione catarrhoſa, quæ ita delapſa eſt in nares, & gulam, ut hanc partem in tumorem craſſitiemque elevaret, & ita ſemper materia in majori copia defluente palatum juxta gulam intumuit ſimul cum ipſa gula, ita ut totus tumor quaſi unus fieret, ſimulque verſus linguam accedens, loquelam abſtulerit, reſpirationem impedierit, & diglutitionem. Hic cum quatuor menſibus periculoſo hoc Scirrho deploratus & ab omni ope medica deſtitutus laboraſſet, ſubito exſtinctus eſt.

Zoilus quiſpiam imputabit crimen Medico, quod in hoc extremo malo nihil tentaverit in ſalutem hujus ægri, edoctus à Galeno lib: 5. meth. 11. qui ſic loquitur, Quando unica ſalutis via eſt, ea licet cum periculo tentanda, nam melius eſt aliquid agentes nos periclitari, quam ægrum ſpe omni adempta, certo perire: Quia, dicit Corn. Celſus: Vehementi morbo ſuccurre vehementiori auxilio.

Sed pace ejus ita ego : Equidem verum eſt, nos oportere ſtatim huic malo admovere adjutrices manus: ſed remedia localia nec adhærere , nec perſeverare poſſunt in parte affecta ; præcipuè ſi cauſtica ſint , quæ huic magis conveniunt; & ſi ferro, igneque utaris cum Hippocrate, plures ſequentur noxæ, attractio nempe humoris ad partem affectam, ſic & Hæmorrhagia nimia, & ita mors: quod infortunium ne nobis contingeret , fugiendum ſuaſimus id remediorum genus, ægrum Deo & naturæ commendantes, qui eum brevi ex hac lachrimarum valle eripuit.

Exemplum.

SAtis periculoſe laboravit anno 1637. 4 die julii ægrorum orphanorum mater tenellæ complexionis fæmina , nempe pulmonum Inflammatione , quæ περιπνευμονία Græcis dicitur , quæ poſt multa & varia adminiſtrata incaſſum remedia, tandem Cucurbitulis ſuris, coſtiſque appoſitis, miraculoſe à morbo convaluit.

Curare morbos ægrorum, quibus deeſt virium robur, admodum difficile eſſe prædixit Galenus lib.9.method.cap.10. nam quod affectus remedium eſt, id cum virtutis cuſtodia pugnat ; Quo pacto in virium debilium præſentiâ, & in parte affectâ, pro cujus curatione virium robur ſervare debemus , neceſſe eſt,

eſt, paulatim evacuare, & paulatim pro eo ſalubre reponere: Demum, ubi vires debiles ſunt, partiri evacuationẽ convenit. Et, ut cum Galeno loquar lib. de curat. per ſang. miſſ. 11. nulla alia inflammatio robuſtiores exigit vires, quam pulmonis, & pleuræ inflammatio, & quilibet alius humor, qui in thoracis parte conſiſtit. Quoniam ut citatus ait auctor lib. 2. prognoſt. cap. 67. multoties humor in thorace contentus concoquitur, multoties non concoquitur, nec ob debilitatem expellitur facultatis thoracem moventis, quare idem recte in hunc ſenſum ſic fatur: *Vna ſalus eſt virium robur, ut videbitis lib. 5. meth. 10. tum pleuriticis, tum peripneumonicis &c.* adjicio Aſthmaticis, Orthopnoicis, & aliis omnibus qui ſpirandi difficultate laborant, ob humores à capite deſcendentes in pulmones: qui ſi acres & putres ſint collecti in loco, & circumſcripti, utpote in pleura, & pulmonis vaſis, faciunt inflammationem; ſi vero multi, & craſſi citra putredinem, pariunt aſthma, Orthopnæam; & quia ſunt collecti, obſtruunt, liberamque reſpirationem impediunt, unde ægri coguntur anhelare & ſtertere, & multoties ſuffocato pulmone, & ſic impedito refrigerio cordis, quodque à fuliginibus non expurgatis obrutum, exſtinguitur, uti nonnunquam nobis videre licuit.

In inflammationibus pleuræ, pulmonis, pericardii, ſepti, nulli dubium eſt, quin ſit

mittendus ſanguis, ut juſſit Galenus 2. acut. 11.& lib. de ſang. miſſ. 16. & 4. acut. 72. Attamen cautè, & minus quam affectus deſiderat, ne forte vim animalem debilitemus, & ſpiritum animalem cum ſpiritu evacuemus, cujus ope nervoſæ pectoris partes, quæ ſemper ſuſtentantur auxilio animalis facultatis, debilitentur, ita ut non concoquatur humor, & ſi coquatur non expellatur: quia ergo hæ partes Thoracis maximo indigent auxilio facultatis animalis, & nervoſi generis, & hæ nimis labefiunt ſanguine miſſo, quia frigidæ ſunt, & exangues, & utuntur inſtrumento tenuiſſimo, nempe ſpiritu animali: idcirco in his affectibus, in initio, quando vires ſunt liberales, febriſque viget, ſanguis mittendus eſt. Procedente vero morbo parcius. Sed ſi ob virium debilitatem refugias venæ ſectionem, & æger in ipſa acceſſione periclitetur de ſuffocatione, à parte affecta eſt revellendus humor, frictionibus crurum, ligaturis, Clyſteribus acrioribus. Et cum inter revellentia auxilia, nullum aliud melius revellat cucurbitulis, teſte Galeno 7. aph. 1. eas à planta pedis uſque ad coſtas non ſemel applicarem ſed ſæpius, uti feci, in hac mea ægra matre, quæ (ut exemplum habet) brevi ſanitati reſtituta fuit.

Hæ præterquam quod revellant à Thorace, ex Galeno lib. de ſcarif. etiam pectus dilatant, naturam levant, humorem coquunt,

cor obrutum liberius reddunt, & gravatam naturam levant, & refocillant.

Nota ſcarificationem non ita infirmari quæ proxima venæ ſectioni eſt, 2.aph. 17.

Eximie Dom. Doct. & professor PLEMPI.

NI certus eſſem de tua erga me, meoſque benevolentia, non tam audacter ab Excellentia veſtra quorundam dubiorum ſolutionem afflagitarem; ſed tua fretus bonitate propono ea.

Exemplum. De puero ſine Pulmone.

QVatuor annorum puer maraſmo extinctus, obiit. Animi cauſa à me ſecatur cadaver, cuius hepar dum inſpicerem erat ſupra modum magnum, habebat abſceſſum prope venam cavam, circa partem gibboſam pure circumquaque obductam, lienem boni coloris, & integrum; omentum nullum, aut vix conſpicuum; Pulmones, mirum dictu, nullos, quorum loco erat veſicula membranoſo flatu repleta, venulis exiguis munita, originem ſumens ab ipſa aſpera arteria; quæ refrigerium adferre videbatur cordi.

Hæc de noſtro exemplo raro, cujus rationes una mecum ſcriptis, & quæſtionibus ſi perſcruteris, me mactabis, qui manebit

ad omnia tua obſequia, etiamſi graviſſima

Servus Nicolaus Fontanus, cognatus.

raptim 20. *Dec*. 1638.

Præillustri viro Domino

NICOLAO FONTANO,
Medico, cognato, S. P.

VIdi exemplum tuum, de quatuor annorum puero marasmo extincto, mirã loquentiâ descriptum.

Insolens profecto est, & inter raras observationes recenseri dignum. Quid? hominem posse sine pulmonibus vivere? Sed natura aliquid substituit, quod pulmonum vice fungebatur. Ita solet eadem divina parens partes alias deficientes vicario aliquo supplere.

Hic, vesicula illa membranosa pulmonis loco fuit, quæ quia ab aspera arteria originem sumebat, aërem externum recipere potuit ad cordis refrigerationem.

Quia vero fortassis non satis copiosum aërem cordi subministravit, neque etiam satis liberè cor à suis fuliginibus expurgari potuit; hinc in Marasmum incidit præfatus quatuor annorum juvenis, intenso scilicet nimium cordis calore, atque idcirco corpus præpropere exsiccante.

Hæc sunt quæ super exemplo tuo raro ex tempore dicere habui: propter quæ, si te mactaturus sim, præter, & contra mentem meam id accidet. Salve. Raptissime Amstelodami 29. Decembris. anno 1638.

Tuus Cognatus,
V. F. Plempius.

Exem-

Exemplum, de levi Pleuritide.

IVvenis 20 annos natus leviori pleuritide decumbens, fomentis calidis, absque venæ sectione, & clystere emolliente injecto, pristinam recuperavit sanitatem.

Miraberis forsan & jure merito quod huic non inciderim venam hac ætate, & pleuritide laboranti, cum Hippocrates 1. acut. 8. in omnibus morbis acutis sanguinem semper miserit, ut confirmat Galenus lib. 4. acut. 19.

Hoc licet verum sit, tamen in hac me minimè erraſſe æquus judex facile perspiciet: quandoquidem hæc pleuritis mitior fuerit, & sanguinea, quæ cum minori est dolore, ratione sanguinis omnium humorum mitissimi.

Quare rectè mihi fecisse videor quippe qui solis fomentis hoc malum debellaverim secundum doctrinam Hippocratis qui lib. 4. acut. 11. sic dixit: *Lateris dolorem si is per initia, sive postea abortus fuerit, tentare calidis fomentis resolvere, non abs re existit*. Ideo si pleuritis sit mitior, ut in meo fuit ægro, & cum pauca materia, atque benigna, fomentis citra venæ sectionem est curanda, ut Galenus monuit in commento: his verbis: *pleuritis verò fortis phlebotomia curanda est.*

Exemplum, de Sputo cruento mirabili.

FAber ferrarius *Cornelius Bol-hamer* cum sanguinem rubrum, tenuem, flavum, spu-

mosum cum tussi vehementi, & sine dolore ejecisset, facto prognostico de difficili curatione, imò vitæ periculo, repetita sæpissime de die venæ sectione, huic malo valde accommoda, ab orco liber evasit.

Annotatio.

Notabis sanguinem sursum ferri semper malum esse, & cum febre pejus: duo tamen excipies, nempe fluxum sanguinis per nares, qui salutaris est, & plenitudinem corporis deponit: & vomitum ex suppressis mensibus, quod docet Hippocrates 5. aph. 31. Mulieri sanguinem vomenti menstruis erumpentibus, solutio.

Dubium.

SI Galenus in quamplurimis locis tantopere amat pro sanguinis sputatione per os, phlebotomiam, cur detestatur eam, lib. 6. epid. sect. 4. com. ultimo, ubi in cruenta exspuentibus aversatur sanguinis missionem: cruenta sputa rejicientibus impediuntur sectâ venâ?

Gravis hæc est sententia & quæ hactenus male torsit interpretes. Ejus tamen solutionem, laconicè prolatam sic habe. Galenus in lib. 5. methodi, & ubique passim, in cruento sputo approbat phlebotomiam ex intervallis factam; at vero in Epidemiis Hippocratis reprobat copiose factam. Solvo secundò, Galenus in Methodo in sputo merè cruento, &

ex pectore erumpente confirmat venæ sectionem, quia hoc sputum fit exesa vena vel rupta, vel rarefacta. Hippocrates in Epidemiis interdixit phlebotomiam in cruento sputo permixto cum pituita, quod sputum si in pleuritide appareat mitem pleuritidem significat, quæ sine venæ sectione, sed solis fomentis & suapte natura persananda est, de qua intelligendus Hippocrates 2. acut. 1. & hæc breviter sunto satis pro tam ardua antinomia.

Exemplum de Corde admodum magno.

Filia septendecim annorum *Neeltje Stampers* Orphana Paralytica; sine manifesta causa subito suffocatur. Secto ejus cadavere: cor inveni duplo majus corde ordinario, auriculas ejus maximas, venas, arteriasque aqua & sanguine nigro grumosoque admodum distentas. Ita ut diceres hanc Hydrope Thoracis laborasse.

Res notatu dignissima, sed quod omnem humanum superat captum, est, quod nunquam animi deliquio, cordis palpitatione laboraverit, nec unquam mæsta, aut suspirabunda fuerit, neque circa cor dolorem, ut adstantes retulerunt, senserit.

Exemplum.

HUic fere ſimile mihi ab aliquot annis communicavit Excellentiſſimus Medicinæ Phænix, & Dominus, Ludovicus Nonnius apud Antverpienſes Medicus celeberrimus de Hyacintho Burga trium annorum, Nobiliſſimi domini de Burga arcis Antverpienſis Præfecti filio, qui etiam repente obiit. Aperto cadavere ab Excellentiſſimo Doctore Nonnio, præter atrum ſanguinem in cordis cavitate, & ſeroſitatem in capſulâ cordis inventam, repertus abſceſſus eſt, inſtar ovi prope ſiniſtram cordis auriculam: ſed hic illo quo cruciabatur tempore admodum mæſtus, & gemebundus, vixit.

In corde, membro nobiliſſimo, & nativi caloris ſede ac domicilio, plura, eaque monſtroſa innaſci poſſe, frequentiſſimis auctorum teſtimoniis ratum eſt.

De iis Columbus quamplurimas, eaſque prodigioſas enarrat hiſtorias: Sic & Benivenius libro de abdit. Rerum cauſis cap. 35. qui in corde abſceſſus, tubercula, ulcera, apoſtemata, tumores (in quibus vermes, calculi, crines, callus, pus ipſum fuêre viſa) propriis oculis vidiſſe aſſeverat: etiam Veſalius lib. 1. de fabrica. cap. 5. Hollerius lib. 1. de morbis intern. In commento. cap. 29. Iacotius com. 1. ad comm. 52. lib. 3. ſect. 2. in Coacas Hippocratis. Vidus Vidius lib. 7. cap. de curatione

ne membratim, & Marcellus Donatus lib. 5. de Med. Hiſt. Mirabil. cap. 4.

Hæc rara ſunt, & anatomicorum ſectionibus animadverſa. Hos ægros, in quibus hæc notantur, ſemper ante mortem, de ſyncope, lypothymia, cardiogmo, palpitatione cordis, aut aliis thoracis affectibus, ex quibus, veluti propinquus fomes mali in cor, ejuſque ventriculos continuo, & veluti in orbem ſcaturit, conquerentes audiverunt, quod docte animadvertit inſignis Laurentius lib. 9. de Re anatomica quæſt. 18. de aulico quodam, qui ſubita reſpiratione, pulſu, & vita privatus, obiit, cum antea obambulans ſerio cum magnatibus colloqueretur: etiam Columbus, & Marcellus, imo Scenkius lib. 2. obſ. de corde, qui nunquam hominem viderunt corde affecto, citra aliquam noxam pręviam, vel affectiones quamplurimas; quas nequaquam ex hujus ægræ, nec adſtantium relatu audivimus: nam hæc etiamſi eſſet Paralytica, tamen hilaris admodum vitam finivit.

Quid ergo dicendum de hujus ægræ ſubitaniæ mortis cauſa?

Eam non ad cor, ſed ad pulmones catarrhali materia infertos, referendam dicerem, ſic & ad reſolutionem, debilitatum cerebrum, & catarrhum ſuffocativum. Quid enim mirum hanc reſolutionem concuſſam, & cerebro, partibuſque animalibus debilitatis, multam pituitoſi ſanguinis, & crudi ſa-

burram progenuisse: quæ in pulmones delapsa, utpote debiles, & magnum consensum cum partibus nervosis habentes, subitam mortem (denegato aëre libero, cordi) introduxit: Et cum hæc, in tanta copia, materia ichorosa, & cruda in pulmonibus impacta esset, eam ultimo conatu, violentoque motu, cum expelleret natura ad cor sibi vicinum, ejusque ventriculos expulit, unde sinus cordis delacerati, vasa disrupta, & sic magna sanguinis crudi copia, in corde, inventa est.

Neque bonum argumentum quempiam fecisse puto, qui mortis hujus causam in cordis affectum retulerit, quod cor duplo amplius inventum sit, & auriculæ ejus majores quam essent in statu naturali: neque enim existimo citra noxam ullam, ut dixi, affectum cordis ante mortem potuisse vivere filiam, quin de ea conquereretur: uti fecit Dominus Borga qui abscessu auriculæ cordis cruciatus, mærore & suspiriis obrutus, periit.

Materia ergo catarrhosa in cor insiliens, mortem acceleravit, non concretus niger sanguis, aut ichorosus humor, multo minus cordis moles; quam ego citra dubium naturalem fuisse non dubito; nec dubites, nam in multis cor valde exiguum est, & in aliquibus non inventum, auctore Plinio lib. 11. cap. 37. Cælio Rhod. lib. 4. Antiquit. cap. 16. In aliis sinister cordis ventriculus desideratus, teste Columbo lib. 15. Anatomiæ. In quibusdam

cor

cor visitur nativâ sorte amplissimum, quos timidos esse profert Aristoteles in problematis. Sic duplex cor notatum à Galeno lib. 7. Anatomic. adminiſt. cap. 11. & Avicenna. 1. 3 Tract. 1. cap. 1. Hæc mea est sententia pro historiæ hujus filiæ expositione.

Sciolus forsan aliquis dicet, ex autoritate peritissimi Lusitani com. in lib. 4. de locis aff. Galeni, inventam fuisse cervam corde gerentem sagittam, à venatoribus huic per annum plus minus infixam, sine molestiis, aut ulla noxa: quo exemplo instructus, objiciet hanc, læso corde, valide potuisse ducere vitam.

Certe hoc animal, si loquendi facultate esset præditum, citra dubium antequam moreretur, se cordis dolores pati responderet. Itaque, ut receptui canam, existimo cor plura mala diu citra evidentem noxam pati posse, non tamen citra læsionem: nam cor princeps membrum in corporis medio locatum, quod affectum si sit, tum sibi, tum aliis visceribus noxam impertit ut lib. 5. de locis affectis cap. 1. & 12. meth. capt. ult. Galenus confirmat.

Exemplum de Syncope.

HOnesta mulier maritum pugnantem videns, suo cum Vicino, in syncopem incurrit. Vocor. & jussu meo, sectione venæ celebrata, curatur.

In

In hac ægra, ob timorem, & triſtitiam, pugnantis mariti, ſanguis ad cor quaſi ad arcem confluxit, quo cor ſuffocatum, multoties homines mori vidimus, tum quia exſtinguitur vis vitalis, ex nimiâ copia, tum quia nequeunt ſpiritus per vaſa meare, quorum penuriam partes extimæ ſentientes, marceſcunt, & exſtinguuntur.

In timore, ſeu magno animi pathemate, ſanguis non ad cerebrum, non ad partes ſuperas, ſed ad venam cavam, arteriam magnam, ſtatim irruit, eaſque opplet, & obſtruit; in tantum, ut præexiſtens ſanguis ſiſtatur, qui firmatus, exeuntibus fere exſtinctis ſpiritibus, coaleſcit.

Cognoſces Syncopen cardiacam, quia in partibus internis adeſt angor, & exſolutio, acſi manu cor comprimatur. Color è viridi in pallidum mutatur. Pulſus eſt intermittens.

Præfocantur ægri, quia ex illa ſanguinis coaleſcentis copia, obſtruentiſque ac gravantis, vaſa illa & canales obſtruuntur, enervantur vires, conculcati exſtinguuntur ſpiritus. Affectus ſane periculoſiſſimus.

Quid faciendum ſi ſubito hic caſus evenerit? Docui hoc proprio exemplo, & una mecum Hippocrates lib. 4. acut. 23. dum inquit: Venam brachii dextri iis ſecare oportet, ſanguinemque auferre, idque ſecundum habitum, ætatemque.

Vena interna velociſſime, & plurimum

ex

ex iis, quæ principes ſunt, partibus, corpus evacuat, atque hæc in acutiſſimis ſemper ſecanda morbis ex Galeno 2. Acut. 11. & lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 16. & 4. de ſanit. tuend. 4.

Ne ergo in tanta virium penuria Medicus prætermittat venæ ſectionem, quæ ſolam nativam caliditatem obrutam levare poteſt. ſicut enim ignis obrutus multa lignorum congerie ſuffocari ſolet, præſertim ſi ſint humida & multa; ſic ſanguis ob copiam increſcens, & nimium auctus, nativum exſtinguit ignem: Quare, inquit Galenus, 4. acut. 111. ſicut ignis emicat extracta lignorum multitudine, ſic nativus calor obrutus, extractâ copiâ, per venæ ſectionem ſeſe recreat.

Quod ſi omnino ancipites ſimus, ob extremam virium jacturam, & pulſus fere abolitionem, & tale auxilium in hoc caſu exequi non valeamus, tunc loco venæ ſectionis cucurbitulæ coſtis, vel fæmoribus, ſcarificatæ, imponantur.

Si forſan ſanguis menſtruus retentus, & ad ſuperas partes reſtagnans, ſyncopem creat cardiacam, Hirudines ano imponantur.

Vſus iis fuit ipſe Galenus lib. 5. de locis, cap. 1. in cordis palpitatione: & ego in Viro obeſo, craſſo, qui talem palpitationem cordis, ſimulque ejus pulſationem, patiebatur, ut ii qui in fine cubiculi erant, ſonum, ſeu pulſationem auribus perciperent: certe non datur huic

huic secundum auxilium in cordis oppressione, suffocatione, palpitatione, aut pulsatione: vel etiam in frigido affectu, & flatu abundante. hoc exercuit sæpissime Paulus in iis affectibus periculosissimis, prius exhibito vino aquâ frigidâ permisto.

Si autem plura, de syncopes curatione, qua, concreto in venis sanguine, ægri subitò moriuntur, scire aves, lege Petrum Salium lib. de cur. morb. cap. 4.

Exemplum. De Strumis.

IVvenis, strumis, quæ gulam, asperamque simul arteriam adeo compresserant, ut neque potus, vel ipse aër transire posset, intermoritur: dissecto cadavere, repertæ fuerunt in orificio stomachi, pulmonibus, omento, mesenterio, pancreate, ipsis intestinis, & circa vesicæ collum.

Antequam à nodis, seu strumis decedam, unam quæstiunculam proponendam operæ pretium duxi. An Nodi curabiles, & cur sint tam difficiles curatu? Quamvis Regius ille summus Medicus Laurentius hosce curabiles judicat lib. de Strumis; tamen ego eos admodum curatu difficiles vel incurabiles dicerem: partim ob propositum meum exemplum, partim etiam ob has rationes: Si levia imponas, durities humoris refragatur, & renititur. Si fortia, urentia, caustica, imo ipsum ignem, ut

t liquetur, abſumatur, glutinoſus humor ad
oncalfactam partem ſanguinem trahet, cu-
us vi humores iſti lenti concoquantur; qui
oncocti, duriores remanebunt: uti proprio
xperimento adinveni. Et quis mortalium
um jactabundus inveniretur, qui ſimiles ſtru-
nas, purgantibus, ſudorificis medicamentis,
el unguentis, oleis, aut emplaſtris (ut non-
ulli jactant) curaret, quarum originem non
oſt aures, ſed ex internis viſceribus habea-
nus.

Exemplum. De Vomitu continuo.

FÆmina quædam quinquagenaria in vo-
mitum continuum à pituita viſcida in
omacho contenta, & bilioſo humore à
ecore ad os ventriculi confluente, ſeptimo
ie ſuperveniente febre, piè in Deo exſpiravit.

In omnibus morbis, quos humanum cor-
us patitur, nullus eſt, qui majorem terrorem
ncutiat, & periculum minetur Vomitu. De
ujus cauſa, ſignis, prognoſi, & curatione tam
niverſali, quam particulari, pro ſalute ægro-
um, jam latè deceptabo:

Multa ſunt Symptomata, quæ ventricu-
um premere, ac fatigare ſolent: ructus, oſſi-
atio, ſingultus, nauſea, vomitus.

Ructus à materia flatulenta fit, quæ in tu-
icis ventriculi imbibita ipſum irritat, & fla-
uoſam materiam ructu naturæ foras expel-
lit.

lit. Et cum habeat materiam frigidam pro causa medicamentis calidis curatur:quæ non tantum discutere, sed roborare queant, de quibus postea.

Oscitatio:nostra lingua(*geuvven*) est quandoque futuri singultus, aut alterius frigidi affectus,nempe Hydropis,præsagium.

Hæc cum à materia tenuiori oriatur,minus fortibus medicamentis est debellanda: sed fortioribus singultus, quando à nebuloso, turbido spiritu, crasso, & caliginoso originem ducit, cui multa pituitosi crassique humoris copia est permixta, qui villis stomachi infixus ipsum ad excernendum cogit, quem natura expellere non potest,nisi excitato ructu. Iisdem medicamentis nausea,seu satietas nauseativa curanda.

Hæc à Vomitu differt in causa, quia, licet in utroque affectu, humoris crudi in ventriculo,copia adsit,in nausea retentricis facultatis vitium non adest,quæ inest vomitui.

De quo affectu modò disputandū,qui signis facile percipi potest:Non enim solum natura mucosum humorem expellit, sed debilitata, retinere non potens, multo minus alimentum seu liquidum,seu crassum reservare valet.

Vomitus ergo est Symptoma,cujus vi alimentum in ventriculo non retinetur,sed vomitu ilico expellitur. Qui multiplices sortitur causas.

Aliquando est per propriam ventriculi affe-

ffectionem, aliquando ab aliis partibus vitio communicato.

Qui in locis frigidis & humidis ſeſe non bene veſtiunt, & crudis veſcuntur cibis, multam pituitoſi humoris acervant copiam, nam his hi ventriculum valde refrigerant: ſic ſtudioſi, mæſti, & ſoliciti vitam degentes, quia calido innato debilitato, debilitatur ventriculus. Qui potum frigidum jejuni bibunt, inediam, & abſtinentiam patiuntur, corripiuntur hoc affectu. Hunc etiam creat nimia per aliquam partem ſanguinis excretio: ut per uterum, nares, Hæmorrhoides, vulnera, & illi qui ſuperpurgationem paſſi ſunt.

Exhauſto enim ſanguine, & ſpiritu, reſolvuntur naturales vires, ita ut minuatur internus ventriculi ignis, & introducatur frigiditas, quæ hujus affectus immediata cauſa eſt, à qua mucoſi, lentique gignuntur humores.

Aliquando vomitus accidit per conſenſum ab utero, liene, jecore. Ab utero: quando ex ſemine retento ſpurciſſimo, aut ſanguine menſtruo ſuppreſſo, elevatur aura venenata, quæ ventriculi vires labefactat, & facultatem retentricem relaxat. Hoc accidit virginibus, viduis, aliiſque ſalacibus fæminis, & quæ viri conſortio orbantur.

A Liene: quando atri humoris copia turgeſcit, ater teterque vapor in ventriculum confluit; qui retentricem vim maxime profligat.

A je-

A jecore: quando nimis ignefcit, & biliofi humoris copiam progignit, qui humor à jecore, genereque venoſo corrivatus ad ventriculi os ipſum lancinat, concutit, & premit, & virtutem retentricem ita exſtimulat, ut alimentum ante tempus excernere cogat.

Addo etiam à cerebro pituitam deſcendere ad os ventriculi, quæ craſſa cum ſit, ſalſa, & mordax retentricem facultatem ventriculi proſternit, & ſequitur vomitus.

Signa redundantis humoris ab excreto percipies facile, nam ad ſenſum excernitur materia viſcida alba, ſive à ſtomacho, ſive capite.

Quando vero ab utero, ſolum vomunt alimentum, quia ſolum aura, & non humor fatigat.

A liene, materia ſubnigra eſt, vel livida fæcis vini colorem repræſentans.

A jecore, materia bilioſa eſt, & amara.

De prognoſi nota; quod hic affectus, ſi perſeveret, ægrum vel ad Atrophiam, vel ad obitum deducit, quoniam alimento denegato contabeſcit animal, & occumbit.

De omnibus Vomituum curis hic mihi videtur agendum, quandoquidem practicantibus perſæpe occurrunt.

Qui ex utero vomitum experiuntur, ab iis flatus retrahes ad ſedes inferiores, rebelleſq; à ſtomacho, ligaturis, frictionibus, cucurbitulis vel ſiccis, vel perforatis pro plenitudinis

& virium tolerantia. Quod ſi mulier menſtrui ſuppreſſione laboret, aut menſes non reſpondeant, venam tali ſeca. Hirudines hemorrhoidibus affige, purga uterum Agarico, aut ejus pilulis. Peſſaria injice, uterum robora fomentis, & emplaſtris. Si per recurſus, & acceſſiones redeat malum, cauteria impone, quorum vi ſpurſi humores, tetreſque vapores expurgentur. Non deſpicies ventriculum, qui roborandus.

Si à cerebro Vomitus concitetur, Rheumate multo defluente ad os ventriculi, purga caput, & ventriculum pilulis de Hiera, Alephang. Maſtichina, & Agarico. Conforta caput fomentis calidis, cucuphis. Sudorem moventia ſunt optima, ut Radix Chinæ, Salſæ, Saſſafras.

Si vero habitualis Intemperies corrigi non poſſet, quo minus ex ea craſſi humores gignantur, tunc neceſſe eſt eos continuo regenitos derivare ad latera, cauteriis in brachiis excitatis; quæ magis laudo, quam ſynapiſmata, & ulcuſcula capiti adhibita, quæ celebrabant antiqui: quoniam humor ignis vi liquatus, fit liquidior, & ſic citius deſcendit in ventriculum.

Si ex liene eveniat, difficillime curatur, quia craſſus terreſtriſque humor vix medicamentis ſuccumbit. Si corpus plenum ſit ſanguine melancholico, ſeca baſilicam, aut ſalvatellam lateris ſiniſtri, quod Galenus fecit, lib.

lib.3.de loc.cap.7.Ita melancholicos plenius evacuabis,ut idem teſtatur lib.de cur. rat.per ſanguin. miſſ. cap.12. quia multum de ſanguinis fæce habent. Humorem nigrum præpara decocto fumariæ, meliſſæ,polipodii,boraginis cui adjecti ſunt ſyr. de rege Saboris, de fumaria,de boragine,&c. Deinde corpus expurga confectione Hamech: Hamech dico, quæ multum ab Amſteldamenſi nova deſcriptione variat. Diaſenna,ſyrupo roſ. lax. cum fol.ſenæ. Agaricus, Turpethum,Elleborum, proprietate quadam humores melancholicos educunt. Nam humor tenaciſſimus medicamentis levioribus non cedit facile.

Hirudines mariſcis affige, quia cum à ramo oriantur ſplenico hunc peccantem humorem exhauriunt.

Hæc omnia ſi non proſint,fontanellam in crure ſiniſtro ure, cujus vi terreſtris fæculentuſque ſanguis vacuatur, magis tamen probo fonticulos ſupra regionem lienis ponere: quod ſummo cum levamine feci in honeſtiſſima muliere hoc malo, per duos annos gravata,qui cum aperti eſſent,& fluerent bene,nunquam poſt illorum applicationem iterum conquerebatur de graviſſima moleſtiſſimaque paſſione melancholica antea eam excarnificante.

Hæc præſtantiſſima ſunt remedia ſi ſolum humores crudi exſuperant. At vero,ſi febris acceſſerit, cautè procedendum: nam febris humi-

humida expoſtulat & frigida, humorum autem cruditas calida, & extenuantia deſiderat. Demùm majorem medici ſolertiam expoſtulat Vomitus, quando ex phlegmate impacto in ore ventriculi, oritur, & ſimul dependet, & fovetur ab humore, à jecore calido emanante: nam ſi calida exhibeas, excandeſcit jecur, humores ſuapte natura calidi, utpote bilis, magis irritatur: magis neceſſe eſt ergo, ut ſi huic indicationi ſatisfacere velimus frigida exhibeamus, quę cum craſſum & viſcidum humorem in ore ventriculi contentum incraſſant, etiam ſommopere nocent. Quid ergo agendum? ſuaderem cum Avicenna cap. de debilitate ventriculi, uti tali medicamine, quod intemperiem ſtomachi non tranſcendat: quod Hiera eſt. Dices hæc exhibenda & ſimilia ægris, qui per aliquod temporis ſpatium ea retinent ſed in iis, ſicuti, noſtra ægra erat, quæ ſemper aſſumpta evomunt, quid faciendum? Secundo ſcopo ſuccurrendum eſt, nempe diſtractione materiarum à ventriculo ad alvum, quæ via mihi videtur commodior, quia alvi dejectio huic conſueta eſt & familiaris: ſed ſi per vomitum, ut nonnulli docent (nam vomitus curatur vomitu) ventriculum nimis labefactabis, cujus robur docente Galeno 7. meth. cap. ult. oportet conſervare, quare non temere fortiſſima exhibenda medicamina languente ſtomacho, cujus vis cum toti corpori neceſſaria ſit, reſervanda:

nam alias miſeri mortales ex eorum uſu vel in Syncopem, animi deliquium, aut Cardialgiam inciderent facile, ob ventriculi oris nimiam ſenſibilitatem.

Exemplum, De Canina appetentia.

ANcilla domicellæ Torenenburgh inſatiabili appetentia tribus menſibus vexata, & crebro vomitu, poſtquam vomitivum aſſumpſerat ex Antimonio, & ſeſe vino recreaſſet poſt duas ſeptimanas, abſumpta drachma una Theriaces, à fame canina evaſit.

Famis Naturalis cauſa à quinque rebus provenire Galenus oſtendit lib. 1. de cauſ. ſympt. cap. 7. quoniam Famem naturalem primò ſequitur vacuatio. Secundum, quod præcedit eſt vacuatorum appetentia naturalis. Tertium eſt ventris ſuctus. Quartum eſt hujus ſuctus ſenſus. Quintum eſt appetentia animalis, quæ omnium eſt ultima. Hæc ſunt ſymptomata quę appetentiam naturalem antecedunt.

Vitioſæ appetentiæ, quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocantur à quibusdam, caninæ; tum exiſtunt, cum acidus quiſpiam vitioſus ſuccus ventriculum mordet. Nam vitioſus ſuccus, qui frigidus eſt, ſimilem ſuctui morſum infert. Frigiditas, corpora, & tunicas ventriculi cogendo conſtringendoq;

ad

ad apperentiam irritat, & caninam facit appetentiam. Hæc est communis famis caninæ causa.

Non nego etiam, quod ex longa inedia, ab alvi profluvio, ex fluxu sanguinis, aut aliqua alia evacuatione, sicut à calore relaxante & resolvente, oriatur.

Auctores Medici, ut sunt Vallesius lib. 1. cont. cap. 20. Fuchsius in com. capitis 17. lib. Gal. de cauf. sympt. Et And. Laur. lib. 6. de Re anatomica quæstion. 26. opinantur, succum melancholicum à liene ad ventriculi fundum delatum, famem naturalem concitare; & si in majori deferatur copia, in caninam. Ratio est, quia Galenus lib. 5. de usu part. cap. 4. id probare hisce videtur verbis: Bilis enim atra cum acerba & acida sit, contrahit ventriculum, & constringit in sese ipsum, cogitque cibos ad vnguem circumplecti atque retineri, quousque fuerint concocti &c. Ex quibus patet usus hujus excrementi melancholici, à natura non esse inventum nisi ad meliorem ventriculi concoctionem; & ex consequenti, cum ipsa atrabilaris acida sit, si in minori copia à liene ad ventriculum deferatur, famem naturalem; si in majori copia, famem caninam gignere est certissimum.

Quare causa famis caninæ est humor acidus, frigidus, melancholicus in ventriculi tunicis impactus, pro ut Galenus probat lib. 2. aphor. com. 21. sive hi succi acidi per se abun-

dant, ſive cum intemperantia frigida ſint conjuncti. Quapropter, ſi hæc fames canina à vermibus oriatur, neco vermes amaris. Si ex nimio fluxu, & inanitione, ut in convaleſcentibus, curo cibis boni ſucci parum & ſæpe exhibitis. Si à calore reſolvente, frigidis exhibitis curabitur. Si ob ſuccum melancholicum à liene ad ventriculi os largius tranſmiſſum, evacuato ſucco melancholico, reſtituetur. Si ab imbecillitate ventriculi frigida, calidis auxiliis, tam intra quam extra appoſitis, ſanabitur. Si à pituita immodica frigida, acida os ventriculi infeſtante, à qua ſæpius fit, vomitivis & evacuantibus pituitam, occurro.

Et in omnibus caninis affectibus exerceo Hippocratis remedium conſulentis curare famem vini potu. Quod in ſe omnes intenſiones habet: roboret, calefacit, aperit, craſſos crudoſque ſuccos coquit, & ſtomacho frigido remedio eſt, uti proprio experimento in hac ægra expertus ſum.

Eximio viro Domino

NICOLAO FONTANO IOHANNIS FILIO Medico, & amico mihi ſemper colendo. S. P.

MI *Fontane*, ab hinc multo tempore paſſa eſt quædam mulier Diarrheam bilioſam, qua citiſſime perſentiſcit Dyſenteriam cum magno nixu, excernens multoties, nocturno,

ćturno præſertim tempore, ſanguinem multum cum concreto pure.

In primo inſultu morbum contemnens medicum non accercivit, qui poſtea vocatus ſanguinem emiſit ſectâ baſilicâ. Rhabarbarum, clyſteria aſtringentia præſcripſit. Quibus omnibus factis, morbus, ut frequenter contingit, non ſuccubuit, & idcirco hujus juſſu te, mi Fontane, conſulo: qui hac in re tuis mihi experimentis non deeris: mihi vero, qui fui, ſum & ero ad mandata tua paratiſſimus *Collega Gerardus Bruyn. VVeſop.*

Anno x. Nov. 1629.

Eximio viro,

D. GERARDO BRVNIO, Med. Doctori VVeſopienſi.

D*Octiſsime Domine Gerarde Bruni*, & epiſtolas tuas mihi ſummopere gratas legi, & exemplum tuum arduum mente revolvi, quod non parvi faciendum, quia acutum & lethale. Quæ petis, libenter do, modo talia, qualia à me ſperas, eſſent: ſed cum longa noſtra fuit amicitia, amice ago, ſperans te boni conſulere quæ à me vel non rite ſcripta vel dicta ſunt.

Numne culpandus, amice mi, quod tam brevem feceris hujus morbi delineationem, quandoquidem adhuc multa deſcribenda reſtant, quæ ad hujus affectus idæam, & eſſen-

tiam enucleandam maxime conducere videntur?

Ais, ab hinc multo tempore hanc Dyssenteria laborare, & de febri nullam mensionem facis, quod mihi maxime dubium est: quandoquidem ab ulcere sordido, & diuturno cor inflammari solet, ex quo febris: deinde ex vigiliis, fastidio, nixu, surgendi frequentia, torminibus, alteratur corpus, quod siccescit; sic, & multa sanguinea materia evacuata spiritus exhauriuntur, quibus omnibus ægram aliqualem maciem sibi acquisivisse autumo, non tamen sine aliquali febre.

Neque loqueris de dolore, an sit supra, vel infra vmbilicum, ut sciam num gracilia, vel crassiora intestina sint affecta: quoniam hoc ad curationem maximi solet esse momenti, teste Galeno lib. 6. de loc. cap. 2. Tralliano lib. 8. cap. 7.

Nam si infima intestina sint affecta, infusa per clysteres juvant; si superiora, per potum assumpta remedio sunt.

Insuper Dysenteria est hic affectus, sed cujus speciei? hujus enim affectus triplicem facit speciem Galenus lib. 4. aphor. comm. 26. Prima, quando est fiens, quâ corpora pinguia excernuntur; Secunda, quando ramenta, & corpora pinguia. Tertia, quando aliqua ex ipsa abraditur intestinorum substantia, quo tempore non adhuc fieri difficultatem eorum, sed factam & constructam esse dico.

Sic

Sic, nihil ſignificaſti de urinis, quæ,licet de genere venoſo ſolum ſignificant; tamen, hæ ſemper inſpiciendæ ſunt, monente Galeno lib.3.Epid.ſect.2.comm.6.

De faſtidio etiam nihil? quod de ventriculi fortitudine, vel imbecillitate multum præſagit, juxta Oraculum Hippocratis: In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium, malum; & cum febre, pejus.

Quare cum nimis ſuccinctè conſultationem tuam propoſuiſti, videbo quidnam generaliter dici poſſit, quod utilitatem aliquam parere queat.

Dico igitur, quod morbus primo fuerit Diarrhea biliosa, quæ citiſſime in Dyſenteriam degeneravit. Adfuiſſe Diarrheam à bile pronatam, oris amaritudo, ſitis ingens, dolor intenſiſſimus, materiæ profluentis acrimonia ſenſu percepta teſtabantur; qua in recto inteſtino, ob decurſum bilioſi humoris nixus excitati ſunt vehementes, pruritus, calor, dolor, & ſordida ulcera, quæ abſterſione conquievere.

Quod ad præſagium attinet; ne deſpicias alvi fluxum præſertim diuturnum, ex quo pauci evadunt: nam tormina, & febriculas excitat, vireſque conſumit. In hunc ſenſum audi Romanum Hippocratem Celſum lib. de morb. cap. 15. de Dyſſenteria: longo tempore id malum cum inveteratum fuerit aut tollit hominem; aut etiamſi finitur, excruciat.

De Aëre, necesse est ut in utroque affectu sit frigidus, & siccus, vitetur æstuans, ne fundantur & liquentur humores. Vitet ignem, subfrigidum sit ejus cubiculum. Cibus sit astringens, & exhibeatur frigidiusculus actu, ut melius increscat; non tantum penetret; ut sunt caro cydoniorum, mespila, pirum austerum, sorba, orisa, ribes, barbares, &c. Lacticinia vitentur, olera, radices, legumina, acetosa, carnes grossæ, fumo exsiccatæ, pisculenta, & alia, quæ vel relaxant ventriculum, vel feriunt, vel aperiunt.

Potus sit aqua chalybeata, vel cerevisia in qua hordeum integrum coctum fuerit.

In initio si vires adsint, corpus sit juvenile, tempus vernum, ad revellendum, ad transpirandum, ad evacuandum, ad jecur refrigerandum, ex qua parte totius mali scaturigo est, præstantissima est sanguinis missio, ut contra multos affirmat Amatus 2. cent. 48. parce celebranda ne geminata vacuatione vires prosternantur. Nec te Galeni textus moveat 1. ad Glauc. 14. dicentis: quod si febris fuerit cum alvi profluvio, alia non est opus evacuatione, licet non sit pro multitudinis ratione; quicumque enim sanguinem emittere, aut purgare tentaverunt in graviora pericula ægros duxerunt. Qui textus perparum à multis intellectus plurima hominum millia jugulavit.

Galenus eo loco non vetat sanguinis missio-

ſionem; ſed tantum monet, ne pro multitudinis ratione ſanguinem mittamus, quia aliquid relinquendum eſt fluxui vires reſolventi. In hunc ſenſum intelligendus Galenus 4. acut. textu 116. qui ſic ratiocinatur: Fluente alvo ſanguinem non detrahes, quia ſi poſt detractionem perſeveret fluxus, virtutem proſternes. Ita verum eſt, quia ut recte ait Hippocrates 1. Aph. 20, quæ judicantur & judicata ſunt integræ, neque movere neque novare oportet, ſed ſinere eſt neceſſe.

Attamen fluente alvo ſymptomaticè irritata facultate expultrice inteſtinorum, à copia, & mala qualitate humoris rodentis, ad evacuandum ſanguinem tenuem, acrem, ad inteſtina fluentem, eaque pungentem, præſtantiſſimam ſanguinis miſſionem eſſe aſſero.

Lege Galenum lib. 4. de articul. qui in Dyſenteria ſolum affici jecur arbitrabatur, & hanc ob cauſam juſſit, cæteris non conferentibus auxiliis, refrigerare jecur ſectione ſalvatellæ manus dextræ.

Hic affectus etiam clyſteribus juvatur, præcipue ſi craſſa inteſtina ſunt læſa: quia in iis ulcus à ſorde, & putrilagine mundare oportet. In Dyſenteria, & Diarrhœa abſtergere, ne forte humor acris, retentus, ulcus creet. Forma clyſteris hæc eſto.

℞ Herb. Plantaginis Mj. Fol. Rosarum rubrarum, Furfuris macri Manipulum semi.
Sem. sophiæ sesqui Drachmam.

Coquantur ex aquæ hordei integri Vnciis duodecim. col. Vncias x. adde,
Mellis Ros. Vncias duas (ad abstergendum) vitellos ovorum duos, ad leniendum dolorem, Misce & fiat clyster.

Persistatur quinque aut sex diebus in hoc remedio, deinde ad clysteres magis astringentes deveniendum, & abstergentes.

Non dispicies in clysteribus, dolori cedendi causa, immittere capita papaveris, vel Phylonium Persicum, quod in memet probavi summo cum solamine, hoc malo cum Anno 1625 laborarem.

Medicamentis astringentibus utere, quæ corroborando, & arctando intestina spongiæ instar premunt, & alvum expellunt, ut sunt Rhabarbarum, cortices Myrobalanorum, & similia.

Regio vmbilici fovenda astringentibus medicamentis, & Anodinis, ut decocto ex mentha, plantagine, rosis siccis rubeis, myrtho, sumache, mastiche, & corticibus granatorum. Ungue hanc partem oleo mastichino, cydoniorum, myrtillorum vel unguento Comitissæ.

Ad Tormina præsentaneum auxilium est omentum arietinum, vel vervecinum, jam jam ab animale extractum, umbilico impositum. Loquor expertus.

Potiones ſint aqua hordei integri, vel cerevisia, vel ſerum lactis chalybeatum, cum ſyrupo è roſis ſiccis, de mentha, vel cydoniis.

Ad ſomnum conciliandum, ad fluxum retinendum Phylonium eſt optimum.

Vtere lacte chalybeato, ſed prius bene purgato corpore Rhabarbaro, vel ſyrupo de Cichoreo cum Rheo. Quo ſuo tempore uſus fuit ipſe divinus Senex. Et Galenus lib. 2. ſimpl. 13. renuat licet Amatus 2. centuriarum. cent. 44.

Hæc ſunt, quæ à Medicis communiter factitari ſolent; ſed cum hic morbus ſit ſecundę ſpeciei, mulierque gracilis, extenuata, conſultum mihi videtur humorem peccantem bilioſum ab Hepate, tanquam ab origine productum, & ad inteſtina confluentem, ad partes ignobiles divertere; hocque fiet fonticulo cruri dextro impoſito, in parte præcipue interna, ut humor à jecore calidiſſimo progenitus, ad crus, tanquam partem diſtantiſſimam, & ignobilem tranſmitti poſſit.

Deinde jecur roborandum Epythematis factis ex oleo roſ. Vnguento ſantalino, roſaceo, cum aqua roſarum, & aceto roſarum.

De Balneis hic non agam, ſed alias volente Deo.

Hiſce omnibus ſi non ſuccubuerit affectus, de Tabe vereor.

Hiſce vale, & ſi forſan hæc ex tuo atque

ægræ voto non ſucceſſerint, in mentem revoca dictum illud poëticum:

Non eſt in medico ſemper relevetur ut æger,
Interdum docta plus valet arte malum.

Quoniam impoſſibile eſt, ut medicus omnes quos præ manibus habet, ſanitati reſtituat, affirmante Hippocrate 1. prognoſt. 2. quare ſufficit facere id, quod ratio, & experientia ſuadent. Hiſce vale.

Dominationi tuæ addictiſsimus

Amſt. 12. Nov. 1629. Nic. Fontanus Med.

Exemplum. De paßione Iliaca.

ORphanus ex Iliaca paſſione exſpiravit: inſpecto corpore nullas vidi plicas nec volvulum: ſed circa cæcum inteſtinum vidimus materiam induratam, lapidoſam, inteſtinum extendentem, & ita arctè adhærentem ut Chirurgo magiſtro Alberto Scerm impoſſibile videretur extrahere eam.

Ex hoc exemplo concluderem, nequaquam eſſe involutionem, ut dicunt medici: ſed ſquibalas inſtar ſaxi induratas, inteſtina admodum obſtruentes.

Exemplum, De curatione Iliacæ paßionis epoto Mercurio vivo.

MIles ſtrenuus, robuſtus, boni coloris, incidens in paſſionem Iliacam, & ab omni

ni medicorum ope destitutus, postquam tres bombardi globulos devoraverat, epoto Hydrargyro, miraculosè curatur.

Exhibere globulos plumbeos experientia certissima sancitum est in Volvulo, in quo fęces per os ejiciuntur, &ubi via illa, quæ camorosam materiam ex ventriculo ad intestina deducit, crassa pituita obstructa est.

Sed in hoc miserabili affectu, quem *Miserere mei* latino-barbari vocarunt, melius esse aliqualem Mercurii vivi quantitatem deglutire ratio dictat, quia Mercurius cum gravis sit, magis deprimit; & duplicatum, ut nonnulli volunt, & ego astrictam accumulatamque alvum in causa esse dicerem, (ut ex hoc & aliis diversis exemplis vidi) vinctumque intestinum, explicat, & dilatat; ut una mecum assentitur Paræus auctor gravissimus cap. de Hydrargyro. Quare in similibus morbis jam desperatis Mercurio utitor. De cujus facultate optime scripsit Fallopius libro de Metallis cap. de Hydrargyro.

Exemplum. De Hepatis Inflammatione.

IVvenis ætatis suę viginti annorum, vel circiter, primo die decubuit cum rigore, postquam febris magna increvit, maxima cum siti, vomitu, capitis dolore, lassitudine ulcerosa, anxietate dextri Hypochondrii, ingenti dolore, cum tussi humida, cui vi, crassi, visci-

dique humores aliqualiter excernebantur, cum ſtertore, difficili reſpiratione, & ſpiritalium partium anguſtia.

Quæritur modo: Num hic morbus ſit pleuritis, an Hepatis inflammatio? Nam pro utraque parte variarum ſunt momenta rationum, quæ pleiumque doctiſſimos Medicos fallere ſolent.

Quod ſit pleuritis, videtur argui poſſe: quia habuit quinque illa ſigna quæ omni pleuritidi, & ſoli, inſunt. Vt dolor infra ſpurias coſtas, febris acuta, pulſus frequens, ſerrinus & velox, tuſſis, & reſpirandi difficultas.

Sed, rem ſi adamuſſim contemplemur, hunc laboraſſe inflammatione Hepatis dicendum eſt. Nam primo habuit vomitum, qui incipiente pleuritide raro ipſi, aut nunquam adeſt. Pulſus erat mollis. In pleuritide vero durus, dolor in circumferentia hepatis conſpiciebatur. Hic ſi ad ſuperas coſtas, & uſque ad claviculam aſcendit, id per conſenſum fieri dico.

Tuſſis in pleuritide eſt ſicca, quia à pleura, membrana craſſa ac dura, ſaniei, per anguſta foramina, ilico non datur exitus. Verum quidem eſt, quod tuſſis etiam ſicca phlegmone hepatis comitatur.

Cur ergo in hoc ægro humida, & cum ſtertore erat? Quia forte complicata erat affectio Reumatica: Signum evidens, nam ſtertor craſſorum humorum copiam in pulmonibus

nibus imbibitam denotat, veluti in Aſthmate, & Orthopnæa contingere ſolet.

Deinde, quis dubitet à calore febrili multas humiditates in cerebro præexiſtentes liquatas fuiſſe, & ad ſpiritales defluxiſſe partes?

Duplici ergo hic æger laboravit morbo, & humore craſſo contento in pectore, & ſubtili impacto in jecore, ejuſque venis.

Si pro diſtinctione pleuritidis ab imflammatione hepatis ſigna diſtinctiva cognoſcere deſideras, lege Galenum lib. 5. de loc. aff. cap. 7.

Cura inchoanda à venæ ſectione, nam in omnibus inflammationibus præcipue internis, nullam præſtantiorem excogitari poſſe inquit Galenus, & magnus ille Hippocrates lib. 1. Aphor. 23. hac humor fluxurus retrahitur, impactus evacuatur, natura levatur, tranſpirant venæ, & jecur refrigeratur; ut denique idem Galenus demonſtrat lib. 13. meth. dum hepatis inflammationem pertractat.

Sed cum præcipue indicatio, ad ſanguinem mittendum, ſit virium robur, & noſter, æger debilis eſſet, eam exercere ars diſſuaſit: cujus loco, cucurbitulam ſuris, ex Galeni juſſu lib. de cucurbit. & 13. meth. 21. impoſui. Quæ, quanti ſint faciendæ Chriſtophorus à Vega lib. 2. Art. med. ſec. 5. cap. 1. & Mercatus lib. 1. indicationum cap. 7. docuerunt. Qui non in tali caſu immemores fuerunt

aper-

apertionis venæ, in medio digiti annularis, ſitæ: de qua, quid ſentiat Hollerius, videbis lib. 1. de morb. intern. cap. 35.

Licet ne, cum Ætio Tet.2.ſerm.2.cap.68, Et Rhaſio nono ad Almanzorem 17. & Avicenna 1.3.tract.5.cap.2.cucurbitulam in ipſa parte dolente ſcarificata affigere?

Imo, prius corpore rite evacuato, vel à naturâ, vel ab arte; datis emollientibus clyſteribus. Quod tam in hoc malo, quam in Colico ſumma cum utilitate feci; à Celſo inſtructus lib.2.cap 11. qui putat, *cucurbitulam ſiccam ſpiritum extrahere; humidam, humorem.*

In initio cave tibi & ægro à purgatione ſi ex arte curare volueris, etiamſi clementiori: nam facile detrudes humorem ad locum affectum, & phlegmonen conduplicabis: quare utere clyſteribus ex parietaria, violis, malvis, hordeo, prunis, cum pulpa caſſiæ, vel electuario Diacatholici, & oleo violaceo, vel roſaceo compoſitis.

Roborandum jecur Epythematis repellentibus, roborantibus, & Anodinis; minime relaxantibus, quorum uſu jecur flacceſcit: ut lib. 13. Meth. cap. 15. ſcite Galenus notavit de Attalo, qui Theaginem Philoſophum ſimilibus cataplaſmatis enecavit.

Sed quæres, num major cura habenda ſit diſtillationis, quam Hepatis inflammati? quandoquidem craſſus humor bronchia obſtruens attenuantia & aperientia deſideret

in-

inflammato jecori nequaquam convenientia.

Vtrique esse succurrendum indicationi puto: sed urgentiori, quæ ab hepate inflammato desumitur.

Vtrique succurro ptisana cum Hippocrate 1. acut. 18. qui hanc omnibus morbis acutissimis laborantibus fæliciſſime propinavit: cui nonnumquam addo, si vigilia infestant, syrupum nenupharinum, aut papaverinum.

Iulapia ex aqua endiviæ, acetosæ, boraginis, card. benedicti, cum syrupo violato ex multiplici infusione boraginis, acetosæ & endiviæ, præscribo, quæ ægro hepatis phlegmone laboranti admodum sunt utilia: Attamen urgente distillatione, & multis cruditatibus in partibus spiritalibus imbibitis, non ita procedo. Quandoquidem aliter ab Hippocrate lib. 5. aph. 24. didici: qui ita fatur: frigidum inimicum pectori, tusses movet, sanguinem provocat, & distillationes, quia frigidum impinguat, & incrassat humores lentos, eosque arctat, & excerni prohibet. Quare in iis victu abstergente utendum est, & sputum provocante, non incrassante, nec astringente, ut sunt poma assa cum saccharo, vitelli ovorum cum eodem. Evitanda acria, acetosaque. Sit potus leniens ex adiantho, glycirrhysa, & hordio paratus. Sint syrupi boraginis, violariæ comp. cap. veneris. Conservæ violariæ, boraginis. Saccharum altheæ etiam exhibendum. Vires restituendæ jure gallorum, vel vervecis. parum tamen, sed sæpe.

Poſt decimum quartum diem, aut decimum octavum, corpus Rhabarbaro, & ſyr. de Cichoreo cum Rheo, pulpa Caſſiæ, vel Lenitivo expurgabis.

Sed ſi aliquis in jecore ardor remanſerit, & secta non fuerit ſalvatella, eam ſeca. & ſanguinem fluere ſine ad virium tolerantiam: hoc intellige ſi reſolvatur inflammatio; nam ſi ſuppuretur cæterarum inflammationum more, extra ſuppurantibus applicitis, intuſque adhibitis eam curabis, excernendo confectum pus vel per veſicæ, vel alvi vias.

Suppurari inflammationem cognoſces ex majori febre, dolore adaucto, & Hypochondriorum, imo totius ventris tumore.

Hunc affectum dum ſuppuratio accidit, lethalem dico, quia hepatis ulcera raro conſaneſcunt.

Exemplum, mirum de Anaſarca.

IUvenis Anaſarca diu cum laboraſſet ſubito incidit in Ictericiam, deinde in Hæmorrhagiam narium, poſtea vero in ſubitaneam mortem: in hujus corpore à me diſſecto aparuit hepar ſubalbidum, cum in parenchymate magno abſceſſu. Lien ſupra modum magnus, lapidibus albiſſimis plenus.

Ratio

Ratio est.

HYdrops funeſtus eſt affectus ex quo in alios lethales fit tranſmutatio. in quo cum hepar, ſcirrhoſum ſit, & canalis fellis obſtructus, bilis ad folliculum fellis tranſire nequit, ſed diffunditur per totum corpus, & morbus Regius repullulat; & cum in Hydrope viſcera ſint oblæſa, facultates veluti emortuæ, hepar ſanguinem retinere nequit & hoc modo hic ſeroſus per nares emittitur, qui vacuatus effuſis ſpiritibus corpori interitum adfert. audi Fernelium lib. 2. de venę ſect. cap. 4. dum ſic ait: Neque imperitorum more ſi vel nares ſtillant ſanguine, vel vrinæ rubicundæ ſeſe offerunt, protinus imperanda venæ ſectio. Etenim facile ſanguis prorumpit non ex plenitudine ſolum, quodque eam vacuacione moliatur natura, ſed cum pluribus ex cauſis. Quibus enim exeſa ſunt venarum oſcula, quibus etiam viſcera, præſertimque jecur imbecillum, vel ſcirrhoſum evaſit, iis ſanguis ſæpe fluit è naribus, aut ſecus atque Hydropicis.

Exemplum, De Ictericia.

IUvenis in vigore vitæ ſuæ, temperamenti calidi in Ictericiam incidens graviſſimam, tandem; omnibus convenientiſſimis medicamini-

minibus in cassum adhibitis, sola venę sectione in brachio dextro celebrata, ab hoc tetro malo evasit.

Sanguinis missionem in Ictero esse necessariam, tum veterum, tum juniorum sententia firmat: præcipue, si febris adsit, sit tempus vernum, vires sint robustæ, floreat ætas, & calida adsit Hepatis intemperies, cujus vi humores biliosi, & calidissimi ab eo progeniti ad cutem dimissi, Arquatum creant.

Objiciet aliquis, malam esse in cutaneis affectibus sanguinis missionem, quia hac facta, humor remeabit ad vasa.

Inauditum argumentum. Nam si in corpore plethorico eam exerceas, tantum abest ut retrahatur humor, quin potius, levata natura, melius excernatur ad partes externas. Exemplum præbet Avicenna 1.4.tract.4.cap. 10. de Variolarum curatione, qui in iis, & morbillis, repletio si adsit, sanguinem emittit; non timens humorum ad internas partes recursum: quam doctrinam, postquam in præscripto, & magno Galeno lib. 6. epyd. sect. 2. com. 30. de Simone legissem, reservavi, eaque semper fere, felicissime usus sui.

Secundo, alter objicere potest: quod icterus ab obstructione oritur, quæ incidentia desiderat, & attenuantia.

Verum quidem esse obstructionem aperientia desiderare, sed ut hæc commodius applicentur, multoties necesse esse ea præsente, san-

ſanguinem emittere cum Galeno lib. 8. meth. cap. 4. qui venam prius ſecat, deinde aperientia propinat: quoniam, ſi citra venæſectionem obſtructionem cures, metus eſt ne obſtructiones conduplices.

Tertio. Non obſtat Galeni textus lib. de med. purg. & lib. de atra bile, loquentis: phlebotomiam in ictero factam, ægros in perniciem deducere.

Quandoquidem Galenus eam renuat citra purgationem, hoc eſt phlebotomia ſola facta. Quare in ictero ſummam eſſe neceſſariam hanc judico, ſi adſint rationes dictæ.

Cæterum, ſi corpus debile, ſenile, in quo obſtructiones vigent, adſit internarum partium, nempe hepatis, & lienis durities, morbus ſit Cronicus, vires dejectæ, nocere poteſt: ut quotidie in hydrope, & in iis quibus viſcera corrupta ſunt, experimur.

Exemplum, De Ictero flavo ex debilitate & obſtructione pronato.

INcideram nuper in ſenem quinquagenarium, qui ex debilitate jecoris & obſtructionibus internis ictero flavo oppreſſus erat. Huic plura machinata ſunt auxilia expurgantia, deobſtruentia, roborantia, quibus factis vrina minus erat vinea, vires robuſtiores factæ; ſed cum forte ex humore bilioſo per corporis ambitum diſſeminato pruritus incitaretur, forte accedens alter medicus ex hepatis

patis intemperie calida pruriginem ortam arbitratus ad ventilandum hepar ſanguinis miſſionem parcam tamen conſuluit, ſed quo eventu audi; nam vix pertranſivit dies quando ſequuta virium jactura ſumma, & abdomine in grandem molem intumeſcente cum pulſu diminuto, & fere intermittente, animam efflavit.

Tanta eſt venæ ſectionis in ictero, ex debilitate & obſtructione pronato, pernities.

Exemplum, De Hydrope Aſchitis.

ANaſarca cum *Mr· Hendricus Perſyn* diu laboraſſet, non obſervato bono vitæ regimine, miſerrimè cum ſicca tuſſi, crebra reſpiratione, vitam finivit.

Tres eſſe Hydropis ſpecies inveni: ut Tympanitis, Aſchitis, & Anaſarcæ, Hypposarcæ ſeu Leucophlegmatiæ nuncupatæ.

A jecoris vitio originem ducere teſtantur auctores. Et tunc oriuntur cum ſanguificationis officium intercidit. Dari Hydropem, jecore ſalvo, nunquam vidi: ſi forſan alii, rarum id dico: niſi locuti fuerint de Hydrope particulari. De qua jam acturus.

Exemplum, De Hydrope particulari.

ORphanus quindecim annorum, qui cum livido colore præditus eſſet; excarnis, &

debi-

debilis, reumate affligebatur à multis mensibus; materia crassa, viscosa, & humida, per nares continuo defluebat. Huic nullus aderat tumor, in ventre nulla ad tactum renitentia. Febri tenebatur tenui, & quod magis est, in medio degito magnum habebat tumorem, ædematosum, laxum, & mollem, ad quem exonerante sese natura, & ad partem debilem expellente humorem; factum est, ut humoris pituitosi copia ad eam confluens partem, in pus verteretur, & cum hic humor retentus & prohibitus discuti non posset, putredinem acquirebat, & ita natum est ulcus ex abscessu, in quo corrosio aliqua ossis accidere solet: & cum tantam humoris copiam indíes, magis ac magis generatam, natura non posset concoquere, & devincere, factum est, ut ad partem sinistram in cubito, in parte externa, & interna, tumor magnus accideret ædematosus, quem ejusdem esse conditionis cum alio excitato in digito posito in manu dextra, nullus ignorat.

Galenus lib. 5. de locis aff. cap. 5. gloriatur se ex colore multoties hepaticos, & spleniticos agnovisse: nec mirum, nam Hepatici, seu Iecinorosi sunt colore pallido, & virentibus herbis perquam simili; Splenitici, nigro, subcineritio.

In statu vero naturali, cum jecur robustum est, roseo colore facies, & cutis perfunditur: quia jecur sanum, sanguinem rubrum

&

& carnem albam generat. Lien cum validus est succi melancholici ad se copiam attrahit, & sanguinem depurat.

Quare, cum hic puer livido, & subcineritio esset colore, mihi semper, & de Hepatis, & de lienis imbecillitate suspicio remansit; magis cum lentam in illo febriculam sentirem.

Causa satis nota: quæ frigida intemperies est Hepatis, quod sanguinem sibi pro alimento demandatum, vertat præ debilitate in serosum humorem.

De prognosi possum arguere, ut in hydrope vera; hoc ob internarum partium debilitatem.

De cura. Dico me hanc sanasse particularem Hydropem præparantibus apozematis, quibus adjeci syrupos aperientes, ut de duabus radicibus, de Byzantino, & de eupatorio: sic & purgantibus, nempe radice Mechoacanna, electuariis Diaphœnicone, & confectione Hamach, Pilulis de Hiera cum agarico, & Mastichina.

Hisce factis caput roboravimus cucuphis, conservis ex fl. betonicæ, majoranæ, quibus adjiciebantur species Diagalangæ, Diarhodonis, cum pulv. Mastichis & Cinnamomi.

Sed, quia inter omnia auxilia pro roborando capite, & hepate maximo in usu fuit decoctum Salsa & Chinæ, illud exhibui, quo roborata viscera sunt, & mala humoris qualitas correcta, & absumta est, obstructionesq;
abla-

ablatæ, ac cubiti & digiti ulcera consanata sunt. Hisce si non succubuisset affectus, fecissem fonticulum in brachio ob caput, à quo humor, tanquam à prima origine distillat: quem citra ullum virium dispendium ita vacuant antiqui, ut Vigo, Albucasis, & alii multi.

Exemplum, de pedum Oedemate.

OEdemate pedum homo dissolutæ vitæ, & valde veneri indulgens, cum duobus annis laborasset, scarificatis suris, & supra scriptis medicamentis adhibitis, sanitati restitutus.

Oedema, Tumor laxus est pauci doloris, impositis ipsi digitis cedens, colore albus.

Oritur in frigidis & humidis temperaturis, in quibus crudus, & aquosus sanguis generari consuevit.

Hujus causa est pituita naturalis frigida, & humida, seu pituitosus sanguis à natura non rite coctus, generatus, à fortioribus ad debiliores partes expulsus.

Hic, licet in omnibus externis partibus, generari possit, in pedibus, artubusque frequenter oriri consuevit: præsertim in hydrope, phthisi, & malo corporis habitu. Cum enim pedes sint remoti à fonte caloris, ad eos natura tanquam ad partes maxime distantes & debiles, ablegat, & motu exercitioque crurum, & pedum, nova quotidie attrahitur materia: quæ istis nervosis particulis semel im-

pacta & imbibita, difficulter elicitur; tum quia artus, ob caloris inopiam craſſum humorem reſolvere nequeunt; tum quia humor ſemel infixus & pertinaciter adhærens difficile diſcutitur. Et cum multi flatus ab hoc humore lento & pituitoſo oriantur, ex eo digitis cedit, hic tumor, foveaque fit; quia humor ſpiritu flatulento plenus eſt: argumento comprobatur: nam decumbentes lecto tempore nocturno, ſurgentes pedes graciles habent: quia flatus iſte lectuli calore diſcuſſus eſt, proceſſu verò diei ob dictas cauſas multa de novo materia cumulari ſolet.

De Prognoſi. Vulgo dicitur, quod in juvenibus Oedemata ſupervenientia ſemper bonum judicant, quia potens natura humorem crudum ad artus dimittit, quæ eum proceſſu temporis ſuperabit, & reſolvet.

Senibus vero, citra morbum, ſuperveniens Oedema eſt exitiale: nam cum illis frigidum ſit corpus, naturam debilem, & hepar aberrans eſſe in ſanguificationis munere oſtendit.

Oedema molle, & ſine dolore bonum; durum vero & dolens, peſſimum, ut eleganter Hippocrates lib. 1. prog. Text. 29.

De curatione. Si per ædemata pedum morbus, & febris ceſſaverint, & materia critico modo fuerit expulſa, nihil novare oportet: quoniam quæ judicantur, & judicata ſunt integra, neque movere, neque novare convenit. Teſte Hippocrate 1. aph. 20.

Si

Si vero materia non discutiatur, sed sit infixa, & in multa copia tenaciter impacta, tunc citissime auxiliares manus adhibere oportet; quoniam funesta, letiferaque mala ex neglecta curatione contingunt.

Quæ si quis timeat, optimum est præcavere scarificationibus, ne calor suffocetur præ copia multa. His cujuslibet membri calor ventilatur, & transpirat; quod jussit faciendum Galenus lib. 2. ad Glauc. cap. 7. de Abscessibus, quando in inflammationibus corruptio, seu exstinctio nativi caloris timetur; denique cataplasmata præservantia applicare ex farinis fabarum, orobi, lupinorum, parata.

Notandum tamen, ne topica imponas quin præcedat bona evacuatio, quia retrahendo materiam ad centrum à circumferentia, extrema est pernities: quare recordare historiæ Galeni 14. meth. cap. 17. mulieris Romanæ Herpete in malleolis laborantis, quæ impositis astringentibus se semper pejus habuit. Vocato autem Galeno, propinatoque sero lactis cum scammonio, cicatrisatur ulcus, & sana mansit.

Inter Hydragoga, & Melanagoga sunt, succus Ireos, sambuci, brasicæ marinæ, radices Mechoacannæ, Agaricus, Hermodactyli.

His non juvantibus Balnea artificialia optima, sulphurea nempe & aluminosa; quia roborant, discutiunt, & crassum humorem resolvunt.

Fonticuli imperandi in parte interna, nam his factis materia à superioribus defluens intercipitur ne ad debilem perveniat.

Quod si à capite, ut multoties fit, defluxio originem ducat, (quod cognosces ex signis cerebri affecti, nempe à dolore capitis, distillatione per nares, os, aures, ex vertigine, tinnitu aurium, caligine videndi, obtenebratione oculorum) tunc eas uni, aut alteri brachio imponas.

Et si plura pro hujus œdematis curatione desideras lege Doctissimum Fallopium lib. de Tum. præt. natur. capite proprio de œdemate.

Exemplum, De Lue Venerea.

Filia quatuordecim annorum lue gallica ex parentibus contracta laborans, variis multisque ex Hydrargyro præparatis unctionibus adhibitis, neque ad salivationem, neque sudores, neque excretiones pervenit: sed post annum in mense Martii, quo uncta fuit, suas operationes complevit, spuitione, & superveniente Diarrhæa virulenta ex Hydrargyro contracta moritur: dissecto cadavere, circa juncturas guttelæ tremulæ Hydrargyri à me inventæ sunt.

Aman-

Amantissimo Nobilique viro, Domino
Doct. NICOLAO FONTANO, Medico, S. P.

SOla observatio artes introduxit, ipsa sola cum in aliis, tum in arte Medica artifices fecit. Medica enim ars quamvis certis quibusdam demonstrationibus, & aliquando ratione evidenti nitatur, in plerisque tamen sola experientia & observatione.

Optime igitur, mi Fontane artis Medicæ Doctor studiosissime, & tibi & aliis consulis quando in praxi medica rara, & notatu digna notas, eaq; observas, & in publicum profers.

Observas in tuis observationibus, quod Hydrargyri inunctio, toties in filia quatuordecim annorum lue gallica laborante, adhibita, nullas plane exeruerit operationes, neque per salivam, neque per sudores, neque per alvi excretiones; sed non nisi post annum operationem suam sputione compleverit: quod vero Diarrhæa superveniente maligna exstincta sit, Hydrargyro ipso adhuc guttulis tremulis conspicuo in cadavere postea dissecto.

Res profecto mihi, quod memini, antè non audita, & propterea admirabilis. Rogarem prima fronte an Hydrargyro, vel Mercurio pedes abscissi, ut non amplius, ut solebat, ambulare; & alæ ablatæ, ut non amplius volare

possit? Mercurius enim non est metallum fixum, sed degener & obortivum metalli, quod figi & coagulari nequit, quia non habet vim illam sulphuream figentem. Habet quidem materiam sed plus formalitatis, idque in fluxili & humida substantia, quæ si coagulari & figi posset (quod hactenus quidem frustra tentatum) esset auferenda, sed tunc remaneret nil nisi plumbeum quid, idque effętum, & enervatum, quod caput mortuum vocant, nullius in Medicina usus.

Præparatur quidem, sed quocunque modo præpares servabit proprietatem, & vim Mercurii adhuc vivi, & crudi: dissolutus poterit in integrum redigi: assumtus, vel forinsecus applicatus manebit Mercurius ille cujus capiti & pedibus alas appingunt, eo quod currat velociter & nesciat quiescere, vim suam quam habet exerens, in sulphuritate sua volatili penetrans per cutis spiracula, etiam per cutem integram ad interiora quævis, ad ima penetralia venarum, & nervorum, agitans, persequens, & proprietate sua arcana expellens malignum illud in lue venerea non aliter, ac si metalla, quorum principium, pater & castigator dicitur, castigaret & purgaret.

Res ergo videtur admirabilis, quod illud, quod ita velox & activum, per integrum annum in corpore adhuc vigente constitit, quievit & nihil operatum fuit.

Causam ejus dicere difficile est, conjicere faci-

facile. Diceres ipſam eſſe vel in Hydrargyro ipſo, vel in unctore, vel in ſubjecto uncto, vel in rerum circumſtantiis.

Non dicerem in Hydrargyro ipſo eſſe, quia non poteſt non ſalivam vel ſeceſſum movere. Sed dicerem quod inunctor in juſta quantitate Hydrargyrum non adhibuit: vel quod fæmella ipſa fuit temperamenti frigidioris, quam par erat, ita ut calidum innatum vires Hydrargyri excitare non potuerit: vel quod ipſa, malum hoc non ex impuro concubitu ſed ex parentibus contraxit: ut ſit non acquiſitum, ſed hæreditarium malum; quod non tam in humoribus, & partibus ſolidis, quàm humido & calido nativo tam profundè & perditè potuit deliteſcere, ut Hydrargyro ad ſubigendum illud integro anno opus fuerit. Poteſt etiam eſſe quod locus in quo continebatur non fuerit ſatis calidus, tempus anni ipſi non ſatis accommodum.

Plures excogitari poſſent rationes, de quibus diſquirere & diſſentire licet cuivis. Sed aliquid in hac tua obſervatione, clariſſime Fontane, quod majoris forte eſt momenti, inveni quod velim in meam, & aliorum gratiamenucleës. Dicis filiam iſtam à Diarrhæa virulenta exHydrargyro contracta eſſe mortuam. Queſo dic tuam ſententiam de Hydrargyro, an tu putas illud eſſe venenum propriè quod interimere poteſt? Propono hanc quæſtionem exercitii gratia, alias tu mihi deſi-

gnabis Rhodum, ut & ego ſaltum dem. *Vale & Tuum Voſculium te ex corde amantem redama.*

Doctiſsimo expertiſsimoque viro

D. EVERARDO VOSKVLIO, Med. Doctori S. P.

NVllas tuis jucundiores legi, quibus me maxime ad ſtudia excitas. Quare optimo jure nec quieſcere poſſum, nec debeo, antequam, tuæ ex intimis artis Hippocraticæ receſſibus quæſtioni collectæ, ſatisfecero.

Quæ talis eſt. *Vtrum Hydrargyrum proprie venenum eſt?*

Fateor me plura de hoc morbo debere agere, Expertiſſime Domine collega, ſed quia ſequenti exemplo fuſius omnia tractare fert animus, parce mihi, qui interrogationi tuæ ita reſpondeo:

Hanc ægram ex unguentorum malitia, proſtratis viribus mortuam fuiſſe nemo ibit inficias: quoniam Mercurium venenum eſt apud Galenum lib. 5. ſimp. 18. & lib. 6. epyd. ſect. 6. com. 5. Plinium lib. 33. cap. 6. Quare membra interficit, tabe dira, ſanguinem coagulat auctore Maſſa lib. 4. de morb. Neapol. cap. 1. calorem ſpiritumque exſtinguit, ex Brachelio lib. 2. aph. 17. Demum, unguentorum Mercurialium, extremis membris admotorum, tanta eſt ac tam pertinax vis, atq; mali-

malitia ut qui ſemel eo curati ſint,ſanati quidem videantur; & ſi in eundem morbum rurſus incidant ob Mercurii malignitatem, debiliores facti, inhabiles ſint ad ſecundam curationem. De eo lege Fernelium lib. 2. de abdit. rerum cauſis. Manardum 14. Epiſt. Epiſt. 4. Fallopium lib. de morbo Gallico 76. Langium lib. 1. Epiſt. Epiſt. 43. Quoniam Mercurius cum frigidiſſimus ſit, viſcera mortificat: denique hanc ob cauſam Cachexia, Hydrops, ſequuntur; & cum ejus vapor cerebrum ejus nimium debilitet, Paralyſim, convulſionem, ſtuporem, & ſpaſmum inducit. confirmante Montano lib. 1. conſult. Epiſt. 62. Sic dentes vacillant, oſſa corrumpuntur, viæ obſtruuntur, per quas animalis defertur ſpiritus: & ita ſenſus omnes & maxime auditum corrumpit.

Hic, præter illa, gravitatem ſtomachi validaſque infert tortiones, inteſtina vulnerat, urinam impedit, corpus reddit tumidum, plumbeoque colori ſimile, & artus contremiſcunt, quod confirmant aurifabri qui argentum deaurantes ex ejus vapore ita invalidi fiunt, ut poſtea toto corpore trementes, manibus pedibuſque vacillent, & in Paralyſim incurrant.

Etiam humores à juncturis ad pulmones concitat violento motu, unde Schinancia ſubita, & ex afluxu humorum malignorum linguæ, gulæ, gingivarum, ulcera contingunt,

tandem tabes, & mors asserente Cardano lib. 5. de subtilitate, prope finem. Et *Acutissimus Zacutus Lusitanus* lib. 1. Historiar. 73. no. 4.

Hinc facile colligitur, Hydrargyrum non carere suspicione veneni, præsertim in corporibus picrocholis cholericis, & ſicciori temperatura præditis, præsertim debilibus, qui vim illius superare non queant: ea enim est natura Mercurii, ut nervosis partibus valde noceat, pituitam in magna copia evacuet, stomachum, & intestina, articulos, itemque ossa valde offendat, præcipue si oportunis medicamentis è corpore humano non educatur. Præstat vero nonquam uti, si benignioribus medicamentis morbus expugnari queat: Quare ne fide Mercurio fatali illi Deastro, & me tibi commendatum habe.

Tuus Nic. Fontanus.

Exemplum, De Gallico morbo cum gummate, & carie, & osse corrupo.

TEnella ætate filia, concubitum non experta, cruciatur admodum, dolore capitis & artuum, febre præsertim nocturno tempore. Huic in parte alta nasi tumor, durus & scirrhosus repullulat, qui processu temporis ossa erosit, unde factum est ulcus cum ossis carie, & corruptione.

Nullus medicorum melius morbi gallici spe-

ſpecies Fernelio definivit, qui præter tres ſpecies communes quartam proponit, cum jam invaleſcens lues, ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas, ac nervos adoritur, in iis jam vitiatis, multa adſunt excrementa craſſa, glutinoſa, maligna, quæ nonnumquam in tendines, ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt: hæc cum vel membranam ab oſſe divellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt, cruciatus implacabiles movent, noctu ingraſſantes, & ab iis demum coagmentatis præduri Tophi multo cum dolore ſuccreſcunt; eadem porro cum in oſſe finguntur id amplificant, diſtendunt, atque exedunt, ut ejus ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura.

Duo dubitabis. Num hic affectus dicendus ſit gallicus? Secundo. Cur oſſa potius & partes ſolidæ ſunt vitiatæ, & non aliæ?

Ad primum dico, Quod experimento compertum eſt, nullum morbum ita cito & violenter partes ſolidas aggredi velut gallicus; cum enim ſit malignus & venenatus, ſolidas ſtatim partes conſpurcat; & promptiſſimi veneni inſtar, corpus labefactat; & quod alii morbi, licet contumaces, non niſi longo temporis decurſu facere ſolent, hic citiſſime procreat.

Hanc puellam, de qua exemplum protuli, morbum ipſum pati, nulli non eſt manifeſtum: non ex concubitu, quia teneræ ætatis eſt: ſed ex contactu impuro, hoc eſt, ex fomite

relicto in veste, indusio, linteo, lecto, poculo, aut quovis adhærentiæ contactu.

Si quis hunc morbum hæreditarium esse dicat, à parentibus acceptum, bene illum dixisse reor: quoniam istius naturæ est, ut à patre ad filios procedat. ut docet Mercurialis lib. 1. de morbo gallico cap. 3. Cum enim semen à toto corpore decidatur, naturam, & Idæam refert ejus à quo deciditur, unde semen vitiatum & tabe dira conspurcatum non potest nisi filios eadem labe fædatos generare.

Ad secundum facilis est responsio: nam sicut prius fit humoralis, aut hectica, quam Diaria, quia humores & solidæ partes ad recipiendum calorem febrilem magis dispositæ erant spiritibus, qui calidiores & sicciores erant; sic ob aptitudinem passi, amplius hæ partes quam aliæ recipiunt contagium morbi gallici. & hanc ob causam quibusdam accidit Bubo, aliis Gonorrhæa, nonnullis defluvia capillorum, multorum artuum dolores, ulcera in pene, palato, paristimiis.

Denique hæc pars magis quam alia patitur, quia magis ad hunc morbum est disposita.

Quare ilico curam exerce: nam timor est ne ossa vehementiori tententur carie, decidat nasus totus, & cerebrum imbecillitetur: ulcera renascantur immedicabilia in fronte, palato, aliisve partibus spongiosis.

Aër

Aër ſit ſalubris, calidus, ſiccus. Cibus calidus, ut biſcoctus, paſſulæ &c. Potus ſit hujuſmodi ut decoctum Salſæparillæ, Chinæ. vinum vitetur. Humores præparentur, ſyrupis fumariæ, boraginis, de polipodio, cum aquis fumariæ, vel decocto aperitivo permixtis. Purgetur pilulis de fumario, Electuariis Hamech, Diacharthamo.

Sudorifica ſint ex ligno ſancto, China, & Salſa, parata. Si tempus ſit frigidum, & corpus frigidioris naturæ decoquantur in vino, alias in aqua.

Hiſce ſi non ſuccubuerit affectus, intrepide utere unctionibus Mercurialibus, ſuffumigiiſque.

Gumma in pede & circa artus ungue unguento Marciato, Arigon, Dialthea cum gummis, vel alio, quod craſſos ſuccos diſcutit, dolorem lenit. Vel huic impone emplaſtrum de Ranis Vigonis cum duplicato triplicatoque Mercurio.

Ablue tumorem cum ſpuma decocti præſcripti Salſæ, & ligni Guajaci.

Quod ad naſi ulcera habe magnam rationem, mundificando, abſtergendo. Hiſce ſi non conſaneſcat, utere Mercurii dulcis granis xij. vel viginti ſecundum virium tenorem: ſi interea pertinax manſerit, utere palliativa cura, quia eſt incurabilis, & tabe ægrum conſumet.

Exemplum, de Liene.

MVlier quadraginta annorum, vel círciter ex lienis obſtructione ejuſque mola & duritie in graviſſima ſymptomata incidens, corpore bene præparato, & adminiſtratis medicamentis melanagogis, ſecta vena, Hirudinibus ano applicatis, curatur à malo magno.

Perilluſtri viro, Domino

NICOLAO FONTANO
Medico eximio.

QVemadmodum natura rerum ſumma (mi chariſſime) *docta ſine doctore* ex Hippocrate lib. de alimentis no. 8. ad operationes peragendas ſagaciſſima ex Galeno lib. 2. de natur. human. no. 21. nos viam extrahendi ſanguinem edocuit, ut experientia in hominibus indies magis magiſque manifeſtatur; ſanguis enim alios per nares, alios per Hæmorrhoides, mulieres per menſes exeundo non ſanat duntaxat, verum etiam à morbis præſervat: Sicut Plinius, Naturalium rerum indagator, mirabilem nobis refert hiſtoriam de quodam Niliaco animali Hippopotamo dicto lib. 8. nat. Hiſt. cap. 26. ubi ſic præfatur: Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magiſter, aſſidua namque ſatietate obe-

obeſus exit in litus, recentes arundinum cæſuras ſpeculatus: atque ubi gratiſſimam videt ſtirpem, imprimens corpus venam quandam in crure vulnerat, atque ita profluvio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat, rurſuſque plagam limo obducit.

En providentiam naturæ non hominem ſolum, ſed & animal irrationale à morbo liberantis. Quare merito cum Hippocrate exclamare lubet lib. 6. epyd. ſect. 5. tex. 1. *Naturam morborum eſſe medicatricem.*

Sic & ars tanquam naturæ miniſtra varios adinvenit ſanguinis extractionis modos: In quibuſdam enim per venas, in aliis per cucurbitulas, in aliis iterum per Hirudines ſanguinem extrahendo plenitudinem demit, humorem fluxurum revellit, fluxumque derivat, à putrefactione ventilando præſervat, febrilem calorem extractis humoribus calidis refrigerando extinguit, & infinita alia: ſed ne prolixior quam par ſit videar, materiam ipſam aggredior: occaſione cujus hæc præmiſi non quidem docendi modo, cum praxis veſtra quotidiana, libri à veſtra claritate in lucem editi, veſtram excellentem doctrinam, magnumque veſtrum ingenium, nec non aſſiduam in arte induſtriam ſatis patefaciant; ſed interrogandi tantum cauſa, utrum videlicet in omnibus affectionibus melancholicis extractio ſanguinis per hirudines tanti æſtimanda uti me coram oſtendiſti, & ut in quibuſ-

busdam mihi evenisse exempla infra scripta testantur.

Vir quadragenarius studiis, & curis deditus longo tempore hæmorrhoidibus cæcis oppressus omnibusque celebrandis celebratis non potuit convalescere; denique Hirudinibus aliquoties venæ hæmorrhoidali dictæ appositis, sanguineque fæcali & melancholico sufficienter detracto, à dolore liberatus & in posterum hilariter vitam produxit.

Alterum de muliere melancholica, quæ postquam clysteribus revellentibus, venæ sectione, purgationibus, aliisque remediis usa fuisset, hoc solo auxilio temporibus apposito libera evasit.

Miror sane tantam efficaciam istorum animalium cum venæ sectio profundius, atque immediatius ab aliis visceribus sanguinem detrahit: cucurbitulæ etiam ex profundo & tam violento motu sugunt quasi sanguinem, ex Galeno 4. meth. cap. 4. ubi loquens de violenta attractione dicit, trahit ritu cucurbitulæ & maxime cum Hirudines solum cutaneum sugunt sanguinem, ex Galeno lib. de Hirudinibus cap. 1.

Sciendum autem est, Hirudines haud eum qui in profundo est sanguinem, sed tantum quæ caro est, expurgare &c. Et proinde in se hoc animalculum est venenosum; ut ex Galeno citato patet, & si sympathia quadam melancholicos curet, an idem præstet in fluxu

nimio

nimio hæmorrhoidali partibus ſuperioribus affixam. His valeto mi chariſſime, meque ut ſolitus es, amato. raptim ex Muſæo 22. Ianuarii Anno 1638.

Tuus ex animo
Iacobus VVorſt. M. D.

Doctiſsimo viro, Domino
IACOBO VVORST.
Med. Doctori expertiſſimo. S. P.

EXcellentiſſime Domine Doctor, litteras tuas omni Hippocratica atque Galenica doctrina ornatas cum legerem obſtupui, eo magis quod viderim te non ſolum in illorum hortis ſpatiatum fuiſſe, ut quamplurimi conſueti ſunt facere, ſed quod illos carpſeris, devoraveris, non ſolum in tui utilitatem, ſed Reipublicæ uſum concoxeris, quos omnibus offers, certe non ſine magna utilitate, & illorum commodo.

Ad quæſita tua quod attinet, libenter, cum id à me expoſtulas, ſcribam; quamvis, meo judicio tibi debuiſſent ſatis feciſſe uſus tuus proprius, & meum exemplum.

Sed cum Philoſophi eſt ſemper ulterius naturalia indagare, libentiſſime tibi, ſi vires permittant, nonnulla de Hirudinum utilitate præſcribam, quæ à me ita accipe.

Sed prius veniamus ad quæſtionem noſtram; tripliciter ſanguis è corpore vacuatur venæ

venæ ſectione, ſcarificatione, & Hirudinibus. priorum vacuationum beneficio evacuatur ſanguis tenuis, calidus, ferventiſſimus, quantitate præcipue peccans, de quorum utilitate latè peregit Galenus lib. de venæ ſectione, in methodo, & alibi paſſim.

At Hirudinum ope, impoſitis nempe ſupra venas hæmorrhoidales Hirudinibus, non quicunque ſanguis, ſed qui fæcalis, terrenus, feculentus, nigerque in corpore abundat: quapropter nulli dubium eſt, quod plures morbos hoc remedium exterminet, quos nec venæ ſectio nec extractio ſanguinis per cucurbitulas curare potuerunt: quia cauſa mali adhuc latebat in corpore, videlicet ſanguis hic melancholicus & triſtis, qui in his venis præcipue abundat, & ad quas natura, ut ſe ſe à tanta ſarcina exoneret, tanquam ad partem diſtantem ſeu potius ſentinam totius corporis emittere ſatagit. Sic fit ut morbi melancholici, quartana, melancholia, mania, cancer, lepra, cutanei affectus, febres erraticæ, & alii qui ex retentione menſtrui ſanguinis ſuapte natura melancholici, ſeu Hęmorrhoidalis oriri conſueverunt, ratione talis humoris evacuati miteſcant & mirificè leventur; nam ſive hæ venæ hæmorrhoidales ſint rami venæ Portæ, in quam ramus ſpleneticus inſeritur, per quam lien hunc triſtem ſanguinem eructat, vel ſint rami venæ Cavæ qui ad podicem terminantur, ſanguine melancholico & limoſo

moſo turgeſcunt, qui ſi nimium exuperat, & morbos ferinos committit, ſolum Hirudinum ſupra mariſcas impoſitione exhauritur, quare dicti morbi ſolo hoc remedio perſanantur.

Neque exiſtimes ut rentur plures, quod ex electione & ſympathia hæc animalcula hunc melancholicum ſanguinem exugunt, quia eum impromiſcue evacuant, licet magis craſſum quam tenuem & ſeroſum. Eſt ratio, quia ille in his venis fere abundat.

Quando vero applicantur ſedi, debent eſſe enutritæ aquâ dulci, ſaccharo reſpersâ ut hoc modo venenum exſpuant, quod continere firmat Avicenna 4.1. cap.12. de ſanguiſugis, & hoc modo ſi non expurgentur, præſertimque violaceum & nigrum habent colorem, ano impoſitæ Hæmorrhagiam citavere fere immedicabilem.

Hæc ſunt quæ tuæ dubitationi adjungenda curavi, quæ ſi tibi placuerint gaudebo; ſin minus, venis accuſandus qui petiiſti; non ego, qui amiciſſimo obtemperavi. vale, & me ama. raptim. *ex muſæo* 9. *Ianuarii* 1639.

Tuus Nic. Fontanus.

Exemplum, De calculo renum.

SEptuagenarius dolore Nephritico diu excruciatus, Dei omnipotentis miſericordia, uſu Therebinthinæ Venetæ, miraculoſe cura-

curatur: cum quatuor lapides ciceris magnitudine meiret.

Duas habet Nephriticus dolor causas quas communiter designavit Galenus, lib. de Renum dignotione & curatione.

Hic dolor, seu calculosus morbus, causam efficientem habet præter naturalem calorem, materialem vero humorem lentum, viscosum, crassum & lutosum: Una causa non agit hic sine altera; velut si lutum in furnum frigidum injicies, lutum remanebit; si vero in fornacem calidam, exiccatur & in testam abibit. Sic si à variis corporis partibus mucosus, & lentus humor in temperatos renes delabatur, mucus ipse per urinam exit; si vero in renes intemperatè calidos defluat, ibi præ mora retentus & exiccatus crassescit magis, & acquirit sibi lapidosam substantiam.

Ex hoc colligitur quomodo sabulum, arena, aut calculus, differant propter varietatem materialis & efficientis causæ: Quoniam, si materia non multum sit tenax, nec calor ingens, nec humor ita torreatur, fit sabulum, hoc est lutulenta illa materia quæ argillæ instar subsidet in matula; si vero tenacior sit humor, calorque amplior, arena fit; si vero renes ignei sint, & materia tenacissima, hæc concrescit in lapidem.

Ex hic collige secundo pro curatione in sabulo abstergendo, & vacuando imbecilliora medicamina convenire, in arena deturban-

panda,fortiora; in calculo expellendo,fortissima.In Nephritide convenit ſanguinis miſſio primo è brachio,ſecundo è talo. Hirudines ano impoſitæ, apozemata expurgantia, refrigerantia renes,ſabuloſam materiam abſtergentia,mucoſum humorem evacuantia,quorum omnium ſilvam ſuo loco proponemus.

Sicut multum juvat ſanguinem è talo emittere in calculoſo morbo propter viciniam, conſenſum & communitatem venarum crurum cum renibus, ſic cauteria juvant in crure affixa; quando renes ſordidâ materiâ inferti ſunt,aut per eos totum corpus ab excrementitiis humoribus, ſordida ſabuloſaque materia expurgatur.

Inter omnia notanter adverte, unum medicamen quod divino quodam miraculo Nephriticos, & difficulter reſpirantes juvat: & eſt Therebinthina. Quod etiam notavit Galenus lib. 5. de ſanit. tuenda cap. 9. qui ſic loquitur: *Verum Reſina,quæ vocatur Therebinthina,non ſolum renes abſtergere & vacuare poteſt,ſed & pulmones.*

Ab Hollerio multiplici lege exhibetur capide de dolore Nephritico. Mercato lib. 4. de morb.int. eodem capite: nam hæc duas partes habet, unam craſſam & terreſtrem; alteram pinguem aëriam,& igneam:per hanc abſtergit,& per priorem imbibit.

Cum febris adeſt abluenda eſt, ut pars ignea ablutione infringatur, ne igneſcat jecur,

cur, aut incalescant renes. In morbis pectoris abluitur decocto capil. veneris, vel aqua hyssopi, tussilaginis, violariæ, &c. In Nephritico dolore, decocto Glycyrrhyzæ, adianthi, passularum, malvarum, violarum, vel aqua violarum, malvarum, graminis, raphani, petroselini.

Sumitur in substantia, vel in potu, pilulis, bolis, pulvere,

Vnum, ut dixi, adverte, quod non laves in frigidioribus corporibus, sed in calidioribus.

Mira hujus Resinæ utilitas & vis est: quia purgat per secessum, vrinam, & vomitum.

Quanta autem solicitudo habenda sit in his morbis de ventriculo, in quo velut in cloaca materiæ glutinosæ stabulantur, quæ cum crassæ sint, materiam & fomentum præbent his morbis, non est operosum demonstrare: nam vacuata hac à ventriculo viscida pituita, subtrahitur fomentum morbo, quia causa mali, quæ tandem debebat concrescere in lapidem, vacuatur.

Rursus sicut sunt certa medicamenta proprias partes respicientia, ut Adianthum pectus, Absynthium ventriculum, Cappares lienem, Eupatorium Hepar, sic Therebinthina proprietate quadam occulta Renes, & Pulmones respicit, & roborat; & materias in istis membris insidentes per urinam abstergit, vasaque urinaria mundificat, & repurgat.

Addo non solum in his morbis exhiben-

dam

dam esse Therebinthinam, sed etiam quando jecur, aut lien scirrhosa dispositione laborant, & obstructiones patiuntur.

Exemplum Secundum, de calculo Renis exploso per lumbos.

NAturæ beneficio, juvenis calculo & ulcere Renis laborans, miraculose curatur, exploso per lumbos lapide.

De causis hujus mali hoc loco nihil, sic & de cognitione; sed de ejus prædictione notanter adverte, quod hic morbus curationis difficilis est, & idcirco longus, quare longioribus, diuturnioribus indiget auxiliis; quæ antequam remotiores has attingant partes in via orbantur facultate. Etiam ab affluxu seri biliosi semper sua acrimonia stimulantis magis ac magis in dies irritatur ulcus, quandoquidem excrementum adveniens acre sit, mordax, & stimulans:

Denique non credendum est in pueris facile curari, licet Renum vitia in senioribus difficulter admodum sanentur, quia Renes parvę sunt activitatis, & idcirco medicamenta ad vota agere non possunt.

Quare recte dixi longam esse curationem. Attemperandi renes sunt unguento Rosaceo, Sandalino, mixto lacte muliebri, & aqua rosarum. Purgandum corpus iterum atque iterum levioribus medicamentis.

Hæc enim licet per se ulcus non sanant, tamen

tamen partem præſervant ulceratam ab inflammatione, quia hi humores à genere venoſo ad renes confluentes per alvum evacuantur: cum enim pars ulcerata dolore afficiatur,& conculcati humores coerciti,retenti incaleſcant, quia in renum venis anguſtis non bene difflantur,pars ipſa dolorem attrahit atque calorem: unde ſi corpus impurum eſt, & ab excrementis non purgatum, continuo ob dictas cauſas materia morbifica attrahitur ad partem.

Secunda hujus mali curatio in ulceris abſterſione & exſiccatione conſiſtit,hoc eſt conglutinatione; nam ſi ulcera non mundificaveris ex adfluente humore de novo ſemper ſordeſcat ulcus, & tunc excitata febricula corpus abſumitur, & contabeſcit, cui poſtea nullum remedium eſt.

Ptiſana in hunc uſum optima cum melle roſ. aut emulſio ex ſeminibus quatuor frigidis,aut ſerum lactis caprini quod mirifice abſtergit. Aqua mulſa optima cum conſerva roſarum permixta.

Dolor ſi multum urgeat,huic mulſæ adde aliquid collirii Rhaſis albi,cum vel ſine opio.

Abſterſo bene ulcere,quod ex clariori urina conſtabit, & in qua nihil vel parum puris apparet,deveniendum eſt ad aſtringentia. Et ſic optimum eſt decoctum hordei integri cum ſyrupo è roſis ſiccis, vel Myrthino, cui aliquid pulv.ſanguinis draconis,vel boli veri,

vel

vel terræ ſigillatæ, vel Trochiſci de Carabe admixtum ſit. Aſſumpta, mane & veſperi, hac potione, nec edendum nec bibendum.

Conſervæ parentur ex conſ. Roſ. Malvarum, cum bolo rubro, & Trochiſcis de Carabe. Vinum ſit Rubellum. Victus ex leviter aſtringentibus confectus.

Si cura ad votum non ſemper ſuccedat, tunc comminiſcere auxilia morbo reſiſtentia, quando fortior eſt, abſtine à fortioribus: morbus enim ſi vires vicerit, remedia non habet.

In eo enim differt morbus lethalis à non lethali, quia in illo morbus vicit naturam, & auxilia; in non lethali verò natura morbum. ut monuit Hippocrates lib. 4. de morb. acut. cap. 22. Quare cautè procede, nam Medicus præſagiens omni vacabit culpa, apud eundem lib. 1. prog. textu 30. quoniam ſi forte mors contingat ne vel fefelliſſe, vel ignoraſſe Medicus videatur, quare rectè olim Celſus: oportet, ut Medicus proſagiens ſciat, qui morbi ſint inſanabiles, & qui non.

Exemplum, De fætu mortuo.

AB uxore piſtoris gemelli mortui ſeparatim per uncum extracti ſunt, matre ſalva, me & obſtetrice præſentibus, à magiſtro Alberto Hop.

Idem fecit *Magiſter Petrus Bernardi Potgieter*

gieter ſumma cum dexteritate, quinquies, ſe-xieſve, me coram.

Hic graviſſimus eſt affectus, hic ille qui omnem moleſtiam fæminis miſerrimis, & Medicis ſummum timorem incutit: nam hic, quo major eſt, eo terribiliora facit ſymptomata. Verum, fætore ſuo partes ſuperiores præcipuas inficit. Flatus illi venenoſi, ex retento menſtruo, Cardialgiam, omne convulſionis genus, Epilepſias varias (uti vidimus) ſubitam Apoplexiam, excitant.

Cognoſcimus mortuum eſſe fætum, quando movendo ab uno latere, ad aliud revolvitur, quando uteri, & umbilici regio frigida pæne eſt: In regione uteri moles quædam plumbea apparet. Ceſſante motu, fætus præcipue fere ſignum eſt oris fætor.

Illico aggredienda curatio eſt, propter ingens periculum.

Ægræ animus ſolamine firmandus eſt, ne forte ob timorem, collecto ſanguine, & calore, ad partes intimas uterus defraudetur caliditate, & ſic facultas expultrix debilitatur maxime, ut fætum ejicere non poſſit.

Fortiora ergo auxilia tentanda ſunt, & vehementiora, quam pro fætu vivo: cum enim duplici robore opus ſit ad fætum expellendum, & matris, & infantis, & hoc caſu robore infantis cum careamus, quia mortuus eſt, idcirco validiſſima exercenda remedia, quæ irritant, ſtimulant facultatē ad expellendum.

Quare

Quare faciendæ ſunt crurum frixiones, ligaturæ, apponendæ femoribus cucurbitulæ, & mulier ſi ſit ſanguinea, ſuſpicio, quod copia ſanguinis fætus ſuffocatus fuerit, citiſſime mittimus ſanguinem è talo, ſecundum legem Hippocratis lib. 2. de morbis,

Clyſteria parentur acuta. Ex Herbis, parietariæ, pulegii, arthemiſiæ, ſabinæ, centaurii minoris, majoranæ, florib. camomillæ, meliloti, Scheneanthos, aut aliis carminantibus. Cum hiera Logodii, & nonnullis granis Trochiſc. Alaandal.

Foveatur umbilicus unguentis laxantibus, Agrippæ, Dialtheę compoſitæ, Martiaton, aut de Arthanita majori. adjectis nonnullis granis fellis taurini, & colochynthydos.

Ore ſumat medicamenta eandem facultatem habentia. Neceſſe eſt exhibere ſubſcriptam potionem quæ, ℞ Rad. 5 *.aperit.* ana unciam ſemi. Rad. *Eryngii, œnonidis*, ana Drag. iij. Herb. *Adianthi albi, pulegii, betonicæ*, ana Manip. i. *Glycirrhyzæ raſæ* unciam ſemi. *cicerum* Drag. ij. *cinnamomi* ſeſqui-Dragmam. Coquantur (ſi febris adſit, ex aqua *hordei:* ſin aliter) ſ. q. *vini* ad lib. 1. S. col. adde *ſyr. de Arthemiſia, de Radicibus*, ana unciam 1. M. f. *apozema.*

Deinde hauſtulum qui ℞ *Trochiſcorum de myrrha* ſcrup. ij. *Boracis* ſcrup. ſemi. *Croci* grana viij. *Syr. de* 5. *radicibus* unciam ſemi. *aquæ Arthemiſiæ* unc. ij. & ſemi, miſce f. *Hauſtus.*

Necesse est etiam pilulas exhibere quæ naturam ad infra propellant, factas ex castorii, assæ fætidæ, trochiscis Alandaal, & myrrhæ, ana scrup. 1.

Si tamen hisce auxiliis, non potuerit ejici fætus, unco, & manuali operatione extrahitur, sicut latè docui Libro meo de extractione fætus mortui per uncum.

Exemplum, De puerpera.

PUerpera febre, & Diarrhęa biliosa, quinto à partu die, cum rigore corripitur: & inde nullum levamen, cum symptomatica esset, habuit.

Morbi à partu, in curandis morbis, medicos ancipites reddere manifestum est; qui periculosi cum sint plenique timoris, Medicum præsupponunt cautum in faciendis evacuationibus: cum enim gravidæ ob incautum, & victum reprobum, depravatumque appetitum, multa pessimaque ingurgitant cibaria, quæ non rite concoquunt, fit ut hæc alimenta incocta in corpore retenta, ob copiam à natura regulari non possint, vel prohibiti difflari, putrescant, & sic gravidas crudis succis scatere hac de causa, nulli est non manifestum.

Licet enim malus succus assumptus, illico non noceat: attamen cum tempore nocere docuit Galenus lib. 2. de Alim. facultatibus

cap.

cap.6. Dicet forſan nonnullus, quare prava edulia prægnantibus, & aliis illico non nocent? cui reſpondebo: quia eorum non eſt tam ampla copia in corpore,ut nocere poſſit, deinceps vero tractu temporis majori aggregata copia, ſuccus reprobus putrefactus morbos graviſſimos excitare ſolet.

Alia accedit, ex Galeno 3. epyd. ſect. 3. com. 73. cauſa: quia cum fætus in utero dulciſſimo alatur ſanguine, deteriorem, melancholicum,malignum,putridum relinquit; qui ſi non rite expurgetur, pro rationis multitudine irreparabilia mala,poſt partum accidere neceſſe eſt.

Licet enim menſtrua purgatio poſt partum recte procedat,& uteri plenitudo particularis per evacuationem lochiorum bene reſpondentium ſit exhauſta, tamen ob dictas cauſas in genere venoſo multa melancholici humoris copia remanſit, qui ob craſſitiem & lentorem expurgari non potuit, quo dato, febris ſuborta,non tantum concitatur, ex humore in utero, ejuſque vaſis contento, ſed ab humore huic generi venoſo impacto, quia affectus toti communis factus eſt, in majoribus conſiſtens venis.

Menſtrua in hoc, ſi non reſpondeant, febriſque urgeat valenter,quid faciendum? ſi è brachio evacuas, naturam retrahes ad partes ſuperas, & menſtrua conſtringes: nam venæ ſectio quæ fit à brachio, mulierum menſtrua

retinere ſolent,affirmante Galeno lib. de curat.per ſang.miſſ. cap. 11. Ergo è talo; non ob menſtrua,quia rectè procedunt,ſed ob febrem,& plethoram,quæ cum in ſuperis locata ſit partibus, non poteſt evacuari per inferiora: in minori tamen copia, ne geminata vacuatione vires proſternantur: nam aliquid relinquendum eſt menſtruæ purgationi rectè procedenti. Loquor de caſu,in quo menſtrua rite reſpondent,præſertim cum hæc vacuatio non ſufficiat pro multitudinis ratione.

Si vero rectè non reſpondent, tunc è talo detrahendus ſanguis eſt,& tantum detrahendus quantum plenitudo commonet. Si vero minutè procedant, tantum evacuandum ut ex conjunctis ambobus,hoc eſt menſtruis minutè procedentibus naturæ motum promoveamus.Hęc ſententia Galeni eſt 1.Aphor.20 Quoniam quæ excernuntur imperfectè ſupplere nos operantes convenit. Et 9. meth. cap. 5. Sic fatur: Quod ſi tempore mittendi ſanguinis menſes moveri contingant,aut Hæmorrhois ſit recluſa, ſi inſpecto fluentis impetu ipſe ſatis fore videbitur, ut quod requiris, evacuet, naturæ rem omnem permittes; ſin minus,tantum ipſi detrahes quo ex ambobus perficiatur quod poſtulas.

Sententia memoria repetenda cum morbi cum menſtruo complicati ſunt.

Si vero poſt partum, non tantam ſanguinis copiam per uterum excernat ægra, quia

craſſus

crassus & lentus est, viæ angustæ, & sanguis in superioribus partibus, in venis majoribus, inter alas, & inguina detineatur, quem natura nonnumquam ad intestina emittit, sua acrimonia tunicam eorum rodendo, Dyssenteriam creat; si vero flatuum copiam permixtam habeat, tormina excitat, & umbilici dolores. Si vero iste humor in media via sit, facit Diarrhæam, quæ simplex alvi profluvium est: quæ symptomata post partum si superveniant, cum febre, medicis dubitandi ansam præbent, nam alvum fluere periculosum est; quia evacuatio non fit per locum convenientem, & à natura destinatum, qualis est uterus. Si vero astringas, ægram in præcipitem ages; quia quæ comprimunt alvum, menstrua retinent, quod periculosum existit.

Quid ergo agendum in hoc casu ancipiti? Hoc modo distinguendum est. Alvi fluxus vel accidit in initio morbi, vel in fine. Si in initio, est symptomaticus, ostendens naturam oneratam, qui cæterarum vacuationum symptomaticarum more tractandus est, præcipue cum ex eo nullam indicationem habeamus vacuationum, quæ in initio contingunt: in hunc sensum audi Galenum lib. 2. aphor. 42. qui sic loquitur: in initio morbi, nihil ad bonum vacuari contingit: omnia enim sunt casus præter naturam, earum quæ sunt in corpore vacuationum; oportet enim præire prius concoctionem, subsequi excre-

tionem, & postremo vacuationem ut bona sit crisis, atque judicium. Vides quomodo Galenus contemnat, & respuat tanquam inutiles vacuationes, quæ in initio accidunt tempore cruditatis, cum materia adhuc incocta sit: nam in initio cruditas humorum adest, 1. crif. 12. In statu vero concoctio fit. 3. crif. 2. unde omnes hæ evacuationes in initio factæ, reprobæ sunt; quia non tantum quantitatem multam humoris ostendunt, & naturam gravatam præsupponunt, sed qualitatem denunciant humoris, qui acrimonia sua & mordacitate pungit naturam, quæ stimulata acrimonia humoris ante tempus determinatum humorem excernere permittit; quare in initio factæ hæ evacuationes inutiles sunt, & si aliqualem utilitatem ostendunt, ea est, quia Natura minus remanet gravata humore, quin deinceps debet fieri materia morbi; quare evacuationes symptomaticæ si aliquo modo juvare possunt, ut causa juvant, quia materia morbi evacuatur. ut signa vero, inutiles sunt, quia ostendunt naturam lacessitam.

Loquor de omnibus universalibus evacuationibus per varias corporis regiones celebratis, per quas natura humorem peccantem expellere tentat, ut per Vterum, Hæmorrhoidales venas, alvi fluxum, per vrinam, fluxum sanguinis è naribus, per sudorem, per vomitum, & per quoslibet abscessus, seu evacuationes in diversis partibus, peractas.

Ha-

Harum nulla in morbi initio, in quo cruditas adeſt, & non concoctus humor, quid boni ſignificabit, nam omnia quæ accidunt decretoria tunc ſunt, & non judicantia, quæ aut lethalia, aut difficilis ſunt indicationis ex Hippocrate 2. Epyd. 9.

Quare alvi fluxus poſt partum eveniens, cæterorum ſymptomatum ritu tractandus eſt; & ſi menſtrua retineantur, urgeatque febris, & vires valeant, intrepide è talo mittendus eſt ſanguis, prout Mercatus lib. 4. de morb. mulier. cap. 11. aſſeruit: nam detracta copia regulatur fluxus, & moderatur, dummodo parce è talo ſanguinem emittas, ne duplicata evacuatione vires reſolvas: quia aliquid condonandum eſt fluxui vires debilitanti.

Si alvi fluxus eveniat in principio, licet menſtrua retineantur aut diminutè procedant, & ſequatur tolerantia, & conferentia, tunc ſemper præ oculis habendum, num ſequatur ex vacuatione juvamentum: Quod intellexit Hippocrates per verbum *confert* & per aliud verbum *ægri facile tolerant*: nam omnis evacuatio ſi natura ea levamen ſentiat, tametſi ſit ſymptomatica, non impedienda: ut divinus citatus Senex voluit lib. 1. Aphor. 2. qui ita loquitur: In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontaneis, ſi talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt; ſin minus, contra. Sic & vaſorum

inanitio si talis fiet, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant; sin minus, contra. ut idem denuo, eodem vero libro textu 23. demonstrat his verbis: Dejectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia dejiciantur, qualia conveniunt, & ægri facile ferunt, bonum. Quare si alvi fluxus post partum eveniat, & ex eo sequatur levamen, & febris conquiescat, vel minuatur, permittendus, licet menstrua sint retenta, vel minute procedant: nam tunc juvat, quia alvi fluxus, post partum eveniens, si sequatur ægræ conferentia, & tolerantia, hoc est appareat aliquod juvamen, utilis est, quia vicem menstruæ purgationis supplet: nec refert, quod non sit per convenientem regionem: nam hoc licet verum sit, est tamen per inferiorem regionem utero vicinam; & per eas corporis partes per quas natura consueta est peccantem humorem in venis contentum expurgare. id ut scias esse verum, lege Hippocratem 5. aphor. 33. ubi habet, *menstruis deficientibus, sanguis è naribus fluens, bonum.* Quasi diceret, menstruis deficientibus sanguis ex utero emanans, optime; sic per nares bonum etiam, quia multitudo & causa morbi vacuatur. Etiam si per Hæmorrhoides. Ergo si per has vias utilis erit, etiam per secessum, id est alvi fluxum, dummodo sequatur conferentia, & tolerantia; hoc si contigerit, nihil faciendum, sed totum opus naturæ relinquendum.

Ve-

Verum si post alvi fluxum, nullum sequatur juvamentum, febrisque accrescat, & lochia non respondeant, tunc fluxum moderaberis submovendo causam; & si vires adsint, è talo sanguinem mittes: si vero hæ non sufficiant, tunc scarifica suras, quæ vacuatio menstrua provocat suppressa: affirmante Galeno lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 11. & maximè si fæmina sit raræ texturæ, sanguinemque tenuem servare consueverit, in hisce superficiariæ, aut mediocres scarificationes fiant: sicut in nigris, quæ crassum sanguinem habent, & melancholicum, profundæ magis utiles.

Fluxui sis solus intentus; quem modice constringes, ne ex eorum usu viæ ad uterum perreptantes arctiores fiant, & menstrua comprimantur: quare extrinsecus solum primo impetu ventriculo astringentia adhiberi oportet, ut oleum Masticinum, Cytoniorum, cum pulvere rosarum, coralli, & Diarhodonis.

Cerevisia sit chalybeata, clysteres, si forte adsit acrimonia humoris, parabis astringentes: ex hordeo integro fol. ros. plantaginis, cum melle ros. colato, ut vitellis ovorum.

Si vero immoderatior fiat fluxus necesse est exhibere Rhabarbarum, cortices Myrobalani Inde, aut Chebuli, prout humor redundaverit, idque cum aqua rosarum, & syrupo è Rosis siccis.

Haustus hic non tantum bis terve exhibendus, sed sæpe, & magis si ex Diarrhæa ob acrimoniam humoris in Dysenteriam vergat, dummodo soliciti simus de intestinorum abstersione, cujus affectus curationem esse similem Dysenteriæ communiter evenienti certum est.

Sed si hic alvi fluxus in morbi fine contingat, tunc majorem utilitatem adferre solet, quia supervenit concocto morbo; & magis, si sequatur conferentia, quia tunc, defectum purgationis uteri, si forte adfuit, vel partem crassiorem humoris in venis contenti, alvo excitata natura supplere studet, quod ex conferentia facile est rimari: & tunc nihil tentandum, sed totum opus naturæ committendum; quoniam ut dicebat Hippocrates 1. aphor. 20. Quæ judicantur aut judicata sunt integra, neque movere, neque novare oportet, sed sinere.

Cave, cave, ne in Diarrhæa post partum, vel morbum, criticè eveniente, alicui medicamenta exhibeas; & præcipue si sequatur levamen, ut confirmat Galenus in commento citati aphorismi, dum dicit: Vbi igitur vel integra judicatio facta est, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos novare oportet. Vbi vero indeficienter judicat, id quod efficit supplere nos convenit: ideo rectè olim loquutus sic Avicenna 1. 4. tract. 2. cap. 7. Quod si natura non movet, move tu, motu

&

& hora ejus; sed si autem movet, aut movit, omitte eam & operationem ejus. Verbi gratia, corripitur Iohannes febri ardenti, accidit alvi profluvium in initio, quod est symptomaticum, ut in initio esse solent, quia sunt casus præter naturam, earum quæ sunt in corpore dispositionum, ex Galeno 2. aphor. 42. tunc non imitanda natura, nec æger medicamentis præcipitandus purgantibus, quia naturæ motus malus, & reprobus; quia illa tunc non excernit humorem tempore convenienteꝫ qui si non bene, quantitate & qualitate peccans cum sit, Hypocatharsin procreat, cum Avicenna 4.1. cap. 3.

Si vero hic fluxus contingat in morbi medio, die septimo, aut undecimo, aut in fine, concocto morbo fluxus rationem habere oportet, si morbus per fluxum judicatur, & æger leviter fert, nihil faciendum; sicut, si morbus est judicatus, quia tunc natura jam movit, & judicavit, & eam missam facito, & actionem ejus. Si vero non bene judicetur per fluxum febris, & reliquiæ adsint in corpore morbi, tunc naturam juva per locum ad quem ipsa expellere tentat. Exempli Gratia, si per urinas, provoca urinam; si per vomitum, tenta vomitum; si per sudores, excita sudores; si per uterum, seca talum: nam hujus sectio tam menstrua quam Hæmorrhoides excitat; si per nares, venam cubiti scinde.

Vires si renuant, cucurbitulas costis im-

pone. Demum cave ne vacuationes perfectas interrumpas, motus vero imperfectos promovere studeas; nam hoc est quod supra dixit Avicenna.

Si vero, ut ad nostrum institutum redeamus, alvi fluxus in fine eveniat & levet ægrum, nihil faciendum. Si vero superfluus sit, ut fere solet, vel quia jecur est intemperatum, & bilem generat in majori copia quæ ad intestina delapsa, irritat naturam, & movet fluxum; tunc jecur epythematis temperandum, salvatella secanda, Rhabarbarum vel per infusionem vel in substantia exhibendum.

Si interim Diarrhæa accidat ex alia causa ut ex debili stomacho, liene, capite, tunc curandus est fluxus juxta naturam partis à qua dependet. Bona hæc doctrina est, semperque recolenda: nam nullum est frequentius symptoma in febribus alvi fluxu.

Objiciet aliquis: bonum esse provocare fluxum in initio morbi auctoritate Hippocratis instructus, qui dicit: fluxum curare fluxum. Respondeo: Hippocratem non esse intelligendum de alvi fluxu, sed de venæ sectione: quoniam fluxus sanguinis, qui fit per venam sectam, curat fluxum sanguinis è naribus, quod pro me ita Galenus defendit lib. de cur. Rat. per sang. miss. cap. 11. quo loco sic habet: non contemnenda est sanguinis missio, tanquam revulsorium auxilium, quod sæpe me facere vidistis in erumpente sanguinis

fluxu

fluxu è naribus. ubi una hora ſectâ venâ fluxum compeſcui. Sic idem fluxus ſanguinis curat ſputum, per vomitum, per uterum, per Hæmorrhoides, quando nimia fit evacuatio, demonſtrante Galeno lib. 5. meth. cap. 3.

Et ſi adhuc urgeat quiſpiam: de fluxu alvi Hippocratem eſſe intelligendum; huic ita ego reſponſum volo: fluxum tempeſtive factum per alvum curare immodicum fluxum, non vero ut hic aſſerit ineptè diminutum: hoc eſt, fluxus fluxum immodicum curat, hoc eſt alvum nimis citatam coercet. Idque non medicamentis purgantibus, quia hoc eſſet præcipitare naturam & ſolvere ventrem ſupra ventris fluxum, quod pernitioſum eſt; ſed faciendum medicamentis aſtringentibus, quæ ſtiptica ſua facultate ſimul purgant, ut Rhabarbarum, Myrobalani &c.

Ex hiſce dictis ratio ſumi poteſt, quomodo Medicus debeat procedere cum evacuationibus ſymptomaticis: quæ non flocci faciendæ ob dictas rationes.

Exemplum, de Epilepſia uteri, parturientis.

PRægnans unum cum fætum peperiſſet Epilepſiâ graviſſimâ corripiebatur, adhibitis omnibus quæ in ejus utilitatem excogitari poſſent, enixa eſt gemellos, & à graviſſimo malo liberata, convaluit.

Morbum Herculeum pleroſque mortales

invadere à Galeno sæpius est proclamatum lib. 3. de locis affect. cap. 7. Quo loco dicit, quod Epilepsia, Convulsio est non perpetua, sed ex temporum accidens intervallis, cum mentis ac sensuum læsione.

Hæc triplex est: prima, proprietate in cerebro à crasso, mucosoque, flatulentoque humore pronata. Alia à ventriculo, quæ cum cerebro maximum consensum habet: tertia, ab inferioribus partibus, ut vasis spermaticis, tibia, pollice, pede, & aliis, è quibus aura insurgit cerebro inimica atque infensa, ipsumque concutiens, & feriens. Cerebrum autem insurgens contra noxam comprimitur, & ex hac compressione obstructio fit, & veluti dimicatione & luctatione facta, fit Epilepsia, dum aura cerebrum concutere nititur, & hoc illam expellere satagit, & in hac pugna convulsio, quousque tandem aura, aut vaporosus spiritus è partibus inferioribus elevatus evanescit, & resolvitur.

Sicut ab inferioribus partibus epilepsia concitatur, sic & ab utero originem frequentissime ducere asserit Hippocrates lib. de virgin. morbis, Mercat. lib. 2. de morb. mul. cap. 5 de Epilepsiæ varietate ex utero.

Hæc vel accidit quando mulier gravida est, vel in partu, vel post partum.

Epilepsiam gravidarum oriri ab excrementis putridis in utero retentis firmat Fernel. lib. 5. pathol. cap. 3.

Hæc

Hæc curanda eſt Epilepſiæ alterius inſtar, Enematis, frixionibus, cucurbitulis. & ſi ingens adſit apparatus morboſus, vena ſecta, expurganda mulier eſt, & alia facienda quæ auctores in curatione Epilepſiæ conſuluêre. Attamen multa cum præmeditatione, gravidarum enim ſtatus medicamenta reſpuit; ergo vena ſecanda erit in minori copia propter uteri geſtationem, hoc intelligendum eſt, ſi vehemens ſit Epilepſia, & convulſionum vehementia ægram devexet; timorque ſit, ne ex his cauſis fætus ſuffocetur, & abortus fiat.

Vtrum ſanguinem in carnoſa, rubicunda, ſanguinea, in ſeptimo, octavo, nonoque menſe, conſtituta, è talo trahere debeam cum doctiſſimo Zacuto Luſitano lib. 1. Hiſt. 32. necdum ſcio, rationibus quam graviſſimis munitus, quas in florilegio meo ſatis late videbit Lector.

Si vero in ipſo actu parturitionis accidit Epilepſia, ut huic mulieri, & forte præ debilitate fætum non pariat, aut hic non excretus moreretur, & graviori concuſſione affligeretur, ob veneficos humores cerebrum occupantes, quid faciendum?

Iuvandum eſſe partum, ſimulque vapores ad inferiores partes divertendos, quo minus cerebrum concuterent, dicerem. Fricarem crura, fomenta, decoctaque facilitantia partum, utero imponerem. Sic & clyſteria injicerem

rem, atque bezoardica exhiberem. Hæc ſi robuſta ſit, & febris ingens, partim ob Epilepſiam, partim etiam ob difficilem partum, ſanguinem ex malleolis ſine ulla hæſitatione emitterem: quod etiam faciendum juſſit Hippocrates lib. 1, de morb. mul. n. 100. Si vero prægnans multo tempore cohibeatur, & parere non poſſit; ſed diebus pluribus, & partus doloribus laboret, ſit autem juvenis in vigore, multoque ſanguine referta, ſecare oportet venas in malleolis, & ſanguinem detrahere virium reſpectu habito. Quem uſum laudant Mauritius Cordæus, & Mercatus lib. 4. de morb. mul. cap. 3.

Huic ſternutatoria ex caſtoreo, galbano, aſſa fætida, parata conveniunt. Purgatio nequaquam, ne forte humores in ſuperis partibus redundantes, in uterum lapſu præcipiti ruant, fætumque ſuffocent.

Si vero poſt partum Epilepſia accidat, eam, ſi recte menſtrua procedant, à ſpurciſſima feminis parte evenire, experimentum ſuadet. Retento menſtruo, etiam excitatur à craſſo humore in utero relicto, ſic & à ſanguine, qui poſt partum retentus, omnium fere morborum cauſa communis eſt.

Cui occurro (vereor ne ex ſympatica epilepſia, ideopatica fiat) phlegmagogis, inter quæ primum locum habet, Agaricus, & quam plurima alia, quæ late nobis commemorata ſunt à Mercato lib. 2. de morb. mul. cap. 5.

Caſtro

Caſtro lib.2. de morb,mul.cap.2. Et Valer, lib.4. obſ. cap.6.

Exemplum, de inflammatione, & pruritu in Pterygomate, Nymphis, & clytore.

HOneſta quædam matrona in medio ingravidationis, ſeu geſtationis tempore conſtituta, de ſumma punctione, & pruritu intolerabili, non in vulvæ labiis exterioribus, ſed in illis alis, quæ ab Anatomicis pterygomata & nymphæ dicuntur, conquerens; præmiſſis univerſalibus, ſolo ſucco granatorum acidorum parti admoto, ab hac ſcabie, pruritu que, laus Deo, evaſit.

Vteri pruritum fæminas tam in, quam extra gravidationem infeſtare certum eſt.

Hic ab acri mordacique humore, ſeu ichore bilioſo ortum ducit in fæminis præſertim calidi temperamenti, hirſutis, & gracilioribus. Non ſolum hic humor pungit & irritat has partes, ſed exulcerat adeo, ut ulcera cacoëtica efficiat.

Signa ſunt manifeſta, nam præter puſtulas grani mylii ſimiles in labiis vulvæ ſubortas, pruritum, ardorem, & dolorem ſentiunt; imo vigilant, ſitiunt, febricitant.

Curatio notiſſima. Aër ſit frigidus, humidus, cibus ſit ejuſdem naturæ tenuis, bonæ concoctionis, potus ſit aqua hordei cum ſyr. roſ.lax, vel caſſiæ pulpa, vel Rhabarbaro: quæ cum

cum attemperantia ſint, bilioſum humorem retundunt.

Serum lactis, alioquin in ſimilibus affectibus ſingulare præſidium, gravidis ita cruciatis liceret ne exhibere; diureticum cum ſit, & menſtrua provocans?

Concedi poſſe aſſero, dummodo in eo aſtringentia ut Rhabarbarum eſt, & Myrobalani citrini, infuſa, macerataque fuerint.

De venæſectione in talo hæſitatio ſumma eſſe poteſt: nam, cum hoc remedium hoc in caſu ſit optimum, expertum ab Otteo, Zacuto Luſit. jure merito poſſe adminiſtrari dicet quiſpiam, præcipue ſi mulier ſit robuſta, plethorica, viribus valida.

Dico hanc eſſe tutiſſimam viam pro uteri pruritu ſanando, ob cauſam conjunctam, gravida ſi non eſſet; ſed hæc cum provocativa & vacuativa ſit, & in medio geſtationis tempore conſtituta, non auderem. Sed bene, ſi in proximo partui, quoniam tunc talis phlebotomia juvaret, teſte Matheo Gradio, In conſult. 77. Quare tutius ſecarem utramque baſilicam.

Hiſce ſi non ceſſaverit affectus, ſæpe contumax ob excrementorum defluxum; utere Epithematis hepati apponendis, vel injectionibus humorem in vulva infixum temperantibus, quæ parantur ex hordeo, lactuca, violis, malvis, roſis, foliis vitis, flor. Nympheæ, aqua fontana, & lacte mulieris.

Lac

Lac Virginis maxime huic convenit malo, ſic & ſuccus granatorum acetoſorum, quo ego uſus fui, in hoc, & ſimilibus affectibus, ſummo cum levamine.

Ne utaris ſtipticis, in initio mali, nam alias humorem repelles ad interiores ſedes, ſicuti legimus Empiricum tempore Galeni feciſſe lib. 4. meth. cap. 4.

Balneum in hoc ſtatu convenit minime, quia relaxat, & abortum concitat.

Fontanella, quam in aliis fœminis utilem eſſe prædixi, in gravidis inutilis eſt, quoniam cauſtica vi dolorem & abortum concitant, atque fœtum præcipitant.

Quæres num hæc fœmina laboraverit morbo gallico?

Negativè reſpondeo: nam præterquam quod hic affectus omnibus fœminis communis eſt citra contagium, nec ex fœmina nec marito ejus ullum indicium accipitur: quare ſi indifferenter, & promiſcue ſudorifica remedia lui venereæ appropriata huic malo applices, ægris mortem accelerabis, nam uteri pruritus & vulvæ ab humore calido, ſicco, ſalſo, acri, bilioſo ortus, calidis applicitis, exaſperatur, & hepar incandeſcens humorem attenuat, & ita eum ſæpe ſæpius ad faciem, & cutem detrudit, ex quo oritur inſuperabilis morbus ille Elephantiaſis.

Exem-

Exemplum, de Menstruis suppressis.

FIlia quædam ætate viginti annorum post suppressa lochia, in febrem incidi continuam, quæ, factis evacuationibus universalibus, tam per venam sectam, quam pe medicamentum purgans, & apozemata varia, convalescere non potuit, quin febre persistente, & contabescente filia, tussis ingravesceret magis, & exasperaretur.

Quæritur modo pro hujus curatione, num Medicus debet esse solicitus de provocandis lochiis, an vero de Tussi, quæ spiritales partes infestat, & ex qua tabes & mors impendere solent?

Hanc rem determinare difficile est: nam si partes inferiores perpendamus ab iis originem mali scatere, non dubitabimus cum Hippocrate lib. de locis in homine. Et lib. de virg. morb.

Tussim etiam ab hoc fonte emanare credendum est, quandoquidem uterus cum omnibus nostri corporis partibus consensum habeat, & præsertim cum pectore quod mutua distentione & contractione materias in inferioribus partibus sitas, continuo ad se convocet. Deinde febris hæc ex obstructione dependet; ergo obstructio prius curanda reserantibus, attenuantibus, & aperientibus. Vltimo jecur, subjectum febris hujus, non bene ob

ob-

obstructiones ventilatur, quod hoc pacto deobstruendum, roborandum est, & refrigerandum.

Ex altera parte quod tussis primo curanda sit cæteris neglectis indicationibus, urgentissimum argumentum facit, quia humor est in parte principe impactus, vel ad hanc decumbit continuo: unde si partes spiritales humore lento, & crasso infartæ, non abstergantur, & mundificentur, timor est ne procedant in pulmones, quibus obstructis, & nequientibus cordi parare refrigerium utile & bonum, omnes corporis partes debilitantur, & non rite concoquentes Atrophiam patiuntur.

Accedit quod calor igneus in corde ab eo procedat, colliquet carnem, & sanguinem, unde carnium extenuatio sequitur & contabescentia.

Secundo, si febris primo curetur ex obstructione suborta, relicta tussi, debet curari attenuantibus, & aperientibus: sed hæc thoracis vias aperiunt, dilatant, & cum calida sint, jecur, & cor inflammant, sanguinem acriorem reddunt fluxioni paratum, cor excalfaciunt, & sic liquant humores, redduntque corpora apta Hæmopthoisi, vel Tabi.

Hæc Ratio est, ob quam multi Galenum lib. 4. de locis aff. cap. 8. calumniantur, qui in exspuentibus crassum humorem, pectori non nisi calida applicabat. Id verum esse, ille de Archigine prodidit, qui non ut multi, hoc

tem-

tempore, pertinaciter tuebatur errorem, difficile enim eſt, homo cum ſit, non etiam in multis errare.

Quare tuſſis à calido humore genita, vel à frigido, lentoque ſucco originem ducens, tractanda primo eſt modice frigidis, humidiſque abſtergentibus medicamentis, quoniam ita attemperamus calorem, humorem exaſſantem, & in calculum vertentem, uti ſæpe vidimus in ſimilibus affectibus: & exemplum poſuimus in annotationibus noſtris ſupra praxin Dodonæi cap. de Tuſſi. Cujus etiam meminit Trallianus lib. 5. cap. 4. quo graviter contra Galenum inſurgit.

Ergo in initio purgatio inſtituenda lenioribus pharmacis, ut ſunt pulpa caſſiæ, manna, Diacatholicum, ſyrupus Violatus, Roſarum pallidarum, & aliis ſyrupis, qui præditi ſunt facultate abſtergente.

Aperientia & attenuantia, fugienda. Humor incraſſandus, & humectandus, ſyrupis violati compoſiti, papaveris, Glycirrhyzæ, Apozematis factis ex decocto violarum, jubarum, & fructuum dictorum ſebeſten.

Et cum caput in primis patiatur debileque ſit generando craſſos ſuccos ad pectus decumbentes, idcirco id roborandum cucuphis factis ex herbis exſiccantibus.

Et cum non poſſit impediri quin non emittat humorem in pectus, quia adeſt diuturna intemperies, idcirco humor ad ignobiliores ducen-

ducendus partes, fontanellis in brachiis factis

Per intervalla pilulæ de Cynoglossa exhibendæ. Quod si febris persistat, & corpus ægrorum contabescat, hi tanquam Hectici curandi, lac caprinum exhibendum, quod contemperat, adstergit, nutrit, impinguat. Roborandus ventriculus, firmandum jecur, & tandem ad balnea deveniendum.

Exemplum. de Abscessu in femore dextro.

IVvenis orphanus incidit in tumorem in femore dextro, qui cum summè excrevisset, aperitur, ex quo multum materiæ substantiæ crassioris, subalbicantis, digitis extrahit Chirurgus. Perseverante ulcere tandem ad cicatricem deductum est, elatum vero ad magnam molem; deinde rursus apertum, ex eo magna carnis excrescentia visitur, quæ partim forfice, partim causticis, à dexterrimo *Mro. Alberto Hop* jussu excellentissimi Doctoris *S. Costeri* ablata. Huc accedit quod pedem difficile admodum movebat.

Dicam itaque de difficili motu flexuræ, de carnis mole.

Excrescentia carnea sic aucta, morbus est in magnitudine, ut docuit Galen. lib. de diff. morb. cap. 9.

Non silendum vero, excrescentias carnis fieri in ulceribus ratione ipsius ulceris. Non est autem simplex hæc carnis exulceratio, verum potius abscessus: atque putarim fuisse hic

vel Steatoma, vel Atheroma, reſpectu materię ſevum, vel pultem æmulantis.

Nihil autem mirandum in magnam molem carnem excreſcere, ſiquidem *Antonius Benevenius* in libro ſuo de mirandis, gravioris cujuſdam caſus meminit, dum ſcribit ſe curaſſe mulierem ab excreſcentia carnea ad pondus ſexaginta librarum accedente.

Huic ſententiæ aſtipulatur etiam *Iohannes Langius* Epiſtola 43. Et nos fatuum vidimus, cui tanta adnata eſt carnis excreſcentia, ut à viginti quinque libris nihil abfuerit.

Vidimus & alium, excreſcentiam carneam vertebris annexam habuiſſe triginta librarum pondere.

Quod ad præſentem caſum attinet, exiſtimo hanc excreſcentiam non tam eſſe ratione vulneris, quam propriæ excreſcentiæ carneæ.

Cauſa mali quærenda. Generalis fuit multi ſanguinis fluxus, qua non ſufficiente ſuccedit & altera facultas, videlicet carnifica.

Sed quæret quis quæ cauſa copioſi ſanguinis? Quod ad copioſum ſanguinis fluxum attinet, fit, quia attrahitur ratione vacui: vel quæ potior cauſa, propter viarum amplitudinem. Non eſſet etiam præter rationem exiſtimare fieri multi ſanguinis fluxum à conſtipatione cutis: nam ut dixit Hippocrates: cutis conſtipatio carnis incrementum. Hęc pro 1. quęſito.

Vlterius quæritur, quî convertatur in carnem? Duplex ejus ratio eſt, altera quia caro gene-

generata eſt ante exulcerationem; altera, quod in præſenti caſu facultas carnifica ſit quadamtenus adaucta. Atque quæ hic caro eſt, æquivoce caro dicitur, quod fiat parte imbecilli exiſtente, ex intemperie frigida, & humida.

At quærat quis, cur motus pedis plantam uſque omnino impeditus fuerit? moveatur quidem, ſed flectione difficili.

Huic Reſpondemus partim propter diverſam nervorum originem, partim propter magnorum nervorum, qui in femore aut obſtructionem aut compreſſionem patiuntur, concurſum. id quod in planta pedis non fit.

Atque hæc de his ſufficiant.

Exemplum, de genu inflato.

IVveni genu inflato laboranti cauſticum cum in parte exteriori applicaret Chirurgus, aperto tumore ex eo flatus fætidiſſimus emanavit, cujus patella cariata atque oſſa erant.

Inflatio genu Medicos Chirurgoſque anxios reddere ſolet, ut ſæpe vidimus; quandoquidem ægri poſt longos, intolerabileſque dolores claudi remanſerunt, & malum hoc vel in fiſtulam, vel in cancroſum ulcus mutatum fuit.

Tumor hic in frigidis & humidis corporibus naſcitur ex materia flatulenta, nebuloſa, & craſſa, quæ tendinum, muſculorumque cavitate ita infarcit & opplet, ut præ dolo-

re,& pulſatione quæ in hoc viſitur,Chirurgos ſæpe decipiat. Qui decepti intrepidè tumefa-ctam partem ſcalpello ſecant , ex qua,loco puris,flatus fætidus exire ſolet.

Curatu malum hoc eſt difficillimum , ob rationes quam plurimas. Prima. Quia hæc pars in declivi loco poſita eſt,ad quem excre-menta ſuapte natura decurrunt. Secunda.Ob partis motum, humorem ad ſe attrahentem. Tertia. Ob coarticulationis magnitudinem, nam in magna cavitate flatus nebuloſi, & vi-ſcida pituita,tenaciter adhęrent.Quarta.Quia hæc pars exanguis eſt, & frigida, & præ ino-pia caloris flatus non diſcutit.

Curationem inter omnes auctores opti-mè depinxit Guido , qui lib. 1. de Tumor. P. N. titulo de genu Inflatione ſic inquit: Et ſcias quod in ventoſo genu apoſtemate ſentitur materia intus ; & ſi ſecatur , non exit niſi flatus. Avicenna etiam 7-4. cap. de genu Inflato hoc negotium ex profeſſo diſputat.

Curationis ſumma eſt, ut vacuetur totum prius,deinde pars.Curatur totum victu exic-cante, calida diæta, & flatus experte. Venæ ſectio non admittenda.Purgatio optima,quæ flatus craſſoſque ſuccos evacuat. Præparetur humor incidentibus. Sudorifica optima ex radicibus Chinæ, Salſaparillæ, ligno Guajaci, Saſſafras.

Balnea naturalia,& uſus vinatiorum effer-veſcentium approbantur practicis. Sic & ar-tificialia.

Hiſce

Hisce si non mitescat affectus, partem ure candenti ferro, quoniã mucosus humor ignis vi absumitur, flatus exhalat, pars roboratur.

Vnguenta conveniunt Marciaton, Aregon, Agrippæ, olea Euphorbei, Anisi, Guajaci, Castorei, piperum, Therebinthinæ, quibus admisceatur spiritus vini.

Multoties accidit, ut absumpto flatu æger bene ambulet, sanusque videatur, & quandoque postea de novo flatulenta materia, & serosa aggregetur, quæ iterum genu elevat, uti nobis videre liquit, non solum in hoc ægro, sed quam plurimis aliis; quid tunc agendum? Fidissimo experimento utilissimum esse probavi Emplastrum Vigonis de stercore caprino, quod tale est. ℞ *Stercoris caprini* unciam j. *furfuris macri* unciã semi. ʒ. *Farinæ lupinorum, orebi* ana Drach. iij. cum *aceti acerrimi* q. s. F. *Cataplasma*. Sic utor stercore bovino recenti, permixto cum oleo lumbricorum, Gummi Thacamacca, & Terebinthina.

Si non succumbat hisce, necesse est experiri emplastrum de Ranis Vigonis, cum triplicato Mercurio.

Si pars rubicunda sit, decem aut duodecim Hirudines genu inflato apponendas cura.

Tres, hoc morbo affectos, fonticulis in parte domestica supra genu palmi longitudine, apertis, cutatos vidi: nam materia partibus superioribus ad affectam defluens his intercipitur, & expurgatur.

Aratione non alienum eſt, revulſionis, & derivationis cauſa, in altero crure etiam aperire, quia mire ægram præſervat partem.

Exemplum 2. de genu inflato.

QVadragenaria paupercula curis laboribuſque confecta, quæ licet menſtrua ſingulis menſibus ordinate haberet, tamen flatulentia genu laboravit: hæc hirſuta cum eſſet & jecore calido, & melancholica, in pede lævo, maculæ quædam viſæ, quibus neglectis, tractu temporis, aſperæ, rugoſæ Rhinocerotis pedum vel teſtarum ſimillimæ apparuêre, quæ tandem pedis internam, externamque partem miraculoſe occuparunt, tam duræ, ut ſi digitis totam cutem elevares, id faceres ſine ullo ſenſu, vel dolore mulieris.

Tumores omnes ex ſucco fæculento pronati, ſemper duritiem ſecum trahunt, quia hic humor terrenus eſt, ac durus, qui cum melancholicus ſit, illico acrimoniam induit, & dolorem concitat, at ubi jam induruerit nullus dolor ſentitur; uti apparet in prædicto tumore; qui niger eſt, durus, inęqualis, ſenſuque carens. Ab Arabibus Hypopia vocatur.

Recordor quod in Noſocomio cum excellentiſſimo, doctiſſimoque Doctore Coſtero ejus ordinario, vidi Senem qui à tibia ad minimos uſque digitos pedum, habebat hanc maculam nigram cum quadam raritate: nam pręter nigritiem, è cute aculii junci inſtar acutiſſi-

tiſſimi, in radice craſſi, & in cuſpide tenuiſſimi, unde totus pes puncticulis & iſtis aculeis erat infertus, animalis cujuſdam dicti Echini inſtar, promanabant.

De præſagio hujus maculæ, certum hoc malum eſſe peſſimum; & ni curetur abſceſſus, alii, ex cauſa ſuperiori fovente jecore nempe, & liene in tibia, & in cute oriri poſſunt qui negotium amplius faceſſant, quare curare illico oportet.

Decreto optimo vitæ regimine, in ſex rebus non naturalibus, præſertim in victu arcendo melancholico, cum pars non poſſit curari prius, quam totum; neceſſe eſt, ut hoc, facta evacuatione, perſanemus.

Malo huic revulſionis, & evacuationis cauſa, & ad jecur temperandum, ſanguinis miſſio neceſſaria eſt, hocque ex ſalvatella. parce tamen.

Caute purgatio inſtituenda, quia pars inferior laborat, ne forte humor præcipitetur, ulceraque foveat: Quare præparabimus humorem melancholicum, ſyrupis Boraginis, Fumariæ, de pomis Saboris, aquis lupulor. boraginis, meliſſæ, fumariæ.

Purgatio fiat ex confectione Hamech, pulpa caſſiæ, Diaſenna, ſyr. roſ. cum ſennis, polipodii, & Epythymi.

Magnum auxilium eſt ſerum lactis, in quo per noctem myrobalani, ſenna, & alia melanagoga infuſa fuerint.

Maculæ nullum applicandum auxilium, nam ſublata cauſa fovente, ſquammæ ſponte decident. Ad hoc inſtitutum lege Galenum lib. 14. meth. cap. 17, qui hiſtoriam narrat de muliere Romana Herpete in malliolo laborante, cui medici applicabant unguenta aſtringentia, & reſtricto humore, ulcus in inguine repullulabat: hæc curata Galeni ope, unguentis abjectis, ſero lactis cui addiderat ſcammonium.

Hoc medicamentum pro vacuando humore melancholico ſingulare eſt, & ut idem teſtatur 2. ad Glauconem pro curanda lepra, Elephantiaſi, Carbunculo, & cæteris vitiis hujus generis.]

Et quia hic affectus ex imbecillitate partium dependet ſuperiorum, nempe à jecore calido, & liene turgente melancholico ſucco: idcirco in uſum balnea utiliſſima ſunt facta ex decocto Malvæ, Violariæ, Camæmilli, Pampinorum vitis, roſar. Lactucæ, Nympheæ, &c.

Hirudinum impoſitio ſupra Hæmorrhoides utiliſſima, & poſtquam totum corpus bene ſit evacuatum non abſonum videtur mihi nonnullas ſanguiſugas loco affecto affigere, quarum ſuctu humor in eo impactus melancholicus, abſque dubio, vacuabitur.

Pars tam diu fovenda, lavanda, donec ſquammæ molleſcant, & decidant, præſcripto decocto.

Fiat

Fiat fonticulus in crure dextro: hoc enim auxilio non tantum humor ad partem contrariam contrahetur, ſed jecur exſpirabit, & ſic præparabitur humori via, qua ab eminenti malo ægri liberabuntur.

Exemplum, de Febre maligna.

IUvenis quidam carnoſus & robuſtus, poſt rigorem incaluit cum ſiti, pulſu frequenti, vehementi, & magno, urina rubra, cum laſſitudine totius corporis ulceroſa, & omnibus aliis ſignis, quæ plenitudinem gravatam adeſſe teſtabantur. Demum ſynocha febre laborare videbatur. Attamen bis ſecta vena convaluit, catharticoque exhibito incidit in Paraphrenitidem, manuum jactationem, anxietatem, vigilias, & alia quæ meningum inflammationem adeſſe ſignificabant, futurumque delirium portendebant.

Quæritur modo quæ hæc ſit febris, & quod adhibendum auxilium? Reſpondeo. Febrem eſſe ſynocham, malignam tamen. Eſſe ſynocham ex allatis ſignis patet, ut probat Galenus lib. 9. meth. cap. 4. Malignam eſſe patebit ex cauſis ſequentibus. Prima. Quia invaſit partem principem & præſtantem, nempe cerebrum, unde delirium; ſed non perpetuum, quandoquidem, non per primariam affectionem, ſed per conſenſum, elevatis vaporibus ab aura venenoſa ex minera putredinis prognata, idque in majoribus venis, à quibus

 bus

bus ab apparatu morboſo vapores elevantur cerebrum ſtimulantes, animalemque facultatem irritantes.

Hi cum partim ſint bilioſi, & mordaces, dolorem capitis, & vigiliam adferunt. Partim pituitoſi fluxionis participes, Coma fit, vel per ſe ad Lethargum tendens, vel cum vigilia, & fit Coma vigil, quibus ex ſignis certo prædici poteſt futura Phrenitis; quæ inflammatio eſt cerebri, & menbranarum ejus, ex Galeno 2 de ſymp. cauſ. cap. ultimo.

Arguitur ſecundo eſſe febris maligna, quia habebat ſe melius in principio, procedente verò morbo gravius & in Paraphrenitidem incurrebat: de hoc malo legat qui velit Galenum lib. 6. Epid. ſect. 6. comment. 15. & 3. criſ. cap. 4.

Hic licet parvus videatur, poteſtate tamen maximus eſt, quare decipiuntur eo celeberrimi medici. Malignitas ejus in initio adhuc latitans, clam, furtimque & medico & laboranti inſidiatur.

In hac febre pulſus adſunt boni, urina bona, bene cocta, teſte Avicenna 2-4. tract. 1. cap. 2. & 8. quare caute agendum. Nam hoc pulſu, & urina bonis, moriebantur ægri apud Hippocratem 1. prorh. ſect. 2. text. 24. & Galenum lib. 3. de præſag. ex pulſ. cap. 3. & 4. quia cauſa hujus morbi non eſt putreſcentia ſolum cujus coctio in urina eſt, ſed venenata qualitas, quæ naturam proſternit, & tandem ſpi-

ſpiritus exſtinguit: unde Fernelius 4. pathol. cap. 13. febrim malignam definit quæ non modo calore, ſed venenata qualitate cor fatigat.

In ſimilibus caſibus multoties urina fit alba juxta oraculum Senis, quibus in febribus urina clara eſt, & perſpicua, malum: præſertim in delirantibus.

Significat, bilem urinam tingenten caput verſus volaſſe, Phrenitidem concitaturam, quæ ortum ex bile ducit: ratiocinante Galeno lib. 5. aph. & magis urina ſi ſit perturbata jumentorum ſimilis, quoniam iis dolor capitis vel adeſt, vel erit.

Toto conatu illico humor depellendus eſt à capite, ne ex Paraphrenitide Phrenitis fiat.

Ergo detondendi capilli, & bregmati oxyrrhodina applicanda actu frigida cum Galeno 13. meth. cap. 21. ut demulceatur humor bilioſus, & acris attemperetur, & repellatur. fiant ita: ℞ *Aquæ plantaginis*, uncias IV. *aquæ roſarum*, uncias ij. *olei roſati*, *Aceti roſ.* ana unciam j. M. F. *Oxyrrh.* quod imbibatur linteolo capiti applicando.

Fiant frictiones crurum ad revellendum, & ligaturæ. Cucurbitulæ coſtis ſuriſque adponendæ ut docent Mercatus, & Pereda Paſchalii ſcholiaſtes lib. 2. meth. cap. 2. hæ loco ſunt venæ ſectionis, tamen non ita vires dejicientes, quas valentes ſervare oportet. Hirudines per apertionem venarum Hæmorrhoi-

dalium à capite revellere ſine virium diſpendio certiſſimum eſt, quare iis utere.

Clyſteria ſemper injicienda emollientia, & lenientia ad humorem educendum bilioſum appropriata. Reſtaurandę vires jure Gallinæ, vel vervecis cum ſucco recente limonum: edat ſæpe: quia, qui in hoc malo bene edit atque bibit, citius à morbo liberatur, teſte Avicenna 1·4. tract. 4. cap. 4.

Potus ſit decoctum hordei cum tamarindis, & ſucco limonum. Cereviſia tenuis cum prædictis macerata. Calida, ut vinum & ſimilia fugienda. Cibus ſit refrigerans, & humectans, putredinem arcens, ut poma, pyra aſſa ſaccharoque reſperſa, pruna cocta, lactuca, & borago coctæ & cætera; Conſervæ ceraſorum, Ribeſiorum, viol. borag. calend. caules lactucæ optimæ. Conf. Mitridatii, Theriaces, Diaſcordii frac. Alkermes, & Hyachynt. convenientiſſimæ, cum aqua boraginis, acetoſæ, vel cardui benedicti mixtæ. Magiſterium perlarum, lapis bezoardicus laudatiſſimus. Sic & ſpecies liberantis, Diamargariti frigidi: Lætificantis, & aliæ.

Notandum unum, Theriacam & Mitridatium ſuſpecta eſſe in calidis & æſtuantibus febribus: quia impensè viſcera calefaciunt, & inflammant quamvis aquis frigidis & cardiacis permixta ſint: quare utere potius confectione Hyachint. Diaſcordio & hujuſmodi.

Dices Galenum magni feciſſe has compo-

ſitiones. non minus ego, ſi quis loquatur de peſte quæ plus veneno,& mala qualitate cor fatigat,quam putredine.

Si vero morbus in melius tendat, humores coquere neceſſe eſt ; & ſi ægri purgandi videantur, juva levioribus, ut ſunt caſſia,ſyr. roſ.lax.manna,Rhabarbarum,Agaricus.

Cavendum ſemper à vehementioribus ; nam fervefaciunt humores , ac calorem denuo accendunt. Si nonnullæ craſſioris humoris reliquiæ reſtent, per Epicraſim eas expurga blandiori apozemate,ex Hordeo,Rhabarbaro, agarico,ſennis,herbis aperientibus, & cordialibus,parato.Cui adde vel mannam, vel ſyrupum roſ. lax. & ſimilia.

Si procedente morbo jecur , maneat inflammatum,ſerum lactis propina Rhabarbaro infuſum.

Poſt decimum quartum , aut vegeſimum, qui terminus acutorum eſt, diem, ſeca baſilicam , Epithematis jecur fove , Renes refrigera,& ptiſanam impera.

Interim ſi vigilia infeſtet,tempora unguenda oleo populei , cui adjecta ſunt x. vel xv. grana opii aceti diſſoluti , vel Drachma Philonii Rom,exhibenda in juſculo,vel aqua lactucæ : tamen cum ſumma præmeditatione.

Exemplum.

MAtrona honesta obesa, cum in die critico, imo apparentibus sudoribus ex Medici jussu haustum expurgantem assumebat, obiit ad vesperam.

Hoc loco, hoc tempore jure merito mihi cum Galeno exclamare licet, nonnullos Medicos (dicam medicastros) nulla facta præmeditatione de Diebus judicatoriis, remedia in iisdem præscribere naturam pervertentia; uti vidi summo cum dolore in curatione hujus ægræ, potius mactatione: quæ, absumpto pharmaco, post paucas horas obiit.

Quare hos inimicos naturæ & ægrotantium hostes; imo homicidas appello.

Quis enim sanæ mentis compos in hac muliere, factis prius tempestive vacuationibus, tam phlebotomia, quam cathartico, septimo die exonerante sese natura per sudorem, quæ optima est evacuatio in venosi generis morbis, (quoniam universaliter totum levat corpus) aliud auderet exhibere auxilium, perturbare naturam, ne dicam purgationem consulere, ex Diametro vacuationi, repugnantem? Certe lege Hippocratem aliter, lib. 4. acut. textu. 10. sentientem dum de ardenti febre sic loquitur: Et si è naribus fluxerit sanguis, solvitur ægritudo, atque si sudores supervenerint. Quare Galenus medicorum stupiditatem lib. de præcog. ad Posthumum

mum rectè deridet, qui post quintum diem juveni febre prehenso, non tantum operante natura, sed instantibus signis Hæmorrhagiæ sanguinem emittere volebant: ignorantes doctrinæ Hippocratis, 1.aph.20. *quæ judicantur movere non oportet*. Præsertim in die critico, pharmaco purgante exhibito quod natura sua humorem pervertit.

Obtrudes, magnam humoris esse sarcinam, nisi levemus naturam, non posse illam sibi sufficere. quare necesse est, ut aliquo auxilio juvetur.

Verum quidem id esse, respondeo, sed per eandem regionem juvandam naturam esse cum Hippocrate assero; quare septimo die, si prius in urina concoctio adest (& licet non adesset) sudorem provocare debemus, imitantes naturam, exhibito potu calido, humido reserante, & si adsit malignitas cardiacis pugnandum: tali forma paratis: ℞ *Diascordii fracast*. scrup. ij. *Lapid. Bezoardici orient*. scr. semis. *syr. è succo card. ben*. unciam semis. *aq. card. ben*. vel *boraginis* uncias ij. & semis. Misce. f. *Haustus*. Vel, solo lapide Bezoardico, vel confectione Hyacynthorum, vel Theriaces, vel Mitridatii.

Si urgeant anxietudines in actu sudoris, ad exteras partes vapores venenosi evocandi, imitando naturam, idque cucurbitulis quæ venenum foras trahunt, poros aperiunt, sudorem provocant, & naturam levant.

Sed

Sed antequam ulterius procedam quid de ſudore ſenſerit Hippocrates lib. 1. progn. 26. hic agendum duxi: quem duplicem conſtituit, nempe optimum, & bonum. Sudor optimus, inquit ipſe, is eſt, qui omnes acutos morbos ſi die decretorio evenit, ſolvit: Bonus vero, ſi & toto corpore prodeat, faciatque, ut æger ferat facilius morbum. Quo textu aperte patet, quod purgatio, hoc in caſu adminiſtrata, peſſima fuerit. nam bonus erat ſudor & in die judicatorio, à toto prodiens corpore; qui licet tunc ægram non juvaret, poterat deinde juvare, provocando eum, & non interturbando.

Hoc ſuppoſito; Rogabis, nunquid in die decretorio auxilium celebrandum? at ego hoc non dico, quia arbitror in die judicatorio, & non indicato à ſuo indicante, ſi febris infeſtet, concoctio non adſit in vrina, auxilium eſſe celebrandum mihi perſuadeo. Quare urgente morbo, & cogente neceſſitate in die decretorio non judicante, & non indicato, tam ſanguinis miſſione, quam medicamento purgante opus eſſe affirmo.

Videlicet, corripiatur Ambroſius acuta febre, in quarto appareat alvi fluxus, aut ſudor; in ſeptimo talis ſpectatur evacuatio, quia ſpeciem evacuationis, indicabat quarto die natura, quare judicans obſervandus. Demum, quod ſi adſit inflammatio interna, aut urgeat morbus, ſuaque ſævitie periculum mine-

tur

tur die judicatorio non judicante, poteſt, imo debet celebrari vacuatio.

Attamen noſtrum exemplum verſatur circa diem decretorium actu decernentem, & judicantem per ſudorem morbum, quare cane & angue pejus deteſtanda purgatio eſt; quæ ex directo ſudori averſatur.

Si vero poſt motum peractum, parvum aut longum ſudoris levamen ſequatur, perſeveratque morbus, urgetque febris, tunc ſi natura non movet, move tu, motu & hora ejus, quare neceſſe eſt iterum deonerare per aliam regionem convenientiorem, & ſic levata natura concoquat quod concoqui eſt aptum, & expellat id, quod expelli debet. Si aliter feceris ægros præcipites dabis in mortem. Ideo optime dicebat Galenus: miſer æger qui in mali Medici manus, tanquam in alteram belluam inciderit: bene Fortunatus, qui à methodico Medico curatur; nam hic tempus auxiliis peragendis accommodatum inveniet.

Quod cum ignorabat hic nomine ſolo Medicus, abſque dubio hanc ægram acuta febre prehenſam, interfecit.

Exemplum, de Eſu Cicutæ.

VEtula, vel ut melius, mulier quinquagenaria ab aliquot annis cum peſte laboraſſet, & à peſte liberata ſomnum capere non potuiſſet, conſilium ut mihi retulit, cum nonnullis mulierculis inivit, & cum nulla ars ſit

quæ

quæ plures habeat opifices arte medica, ex illis una dixit ut acetarium ſumeret ſub veſpera cum pauculo Cicutæ aſperſum, ex cujus eſu bene ſubdormivit: ea utebatur in diem meæ viſitationis, quo arripiebatur febri admodum periculoſa, nempe Synocho putrida. ego ut ſoleo præſcribo alterantia, humectantia, purgantia, venam ſeco, & cucurbitulas adhibeo. Poſt decimum quartum diem æſtus ceſſat ille febrilis. Conqueritur de vigiliis nimiis. Præmiſſis univerſalibus ut hic feci, auſus ſum exhibere duo grana Laudani Opiati, ſumit, inde non quievit. Reverſus, ſe non dormiiſſe aſſerit, adjicio tertium granum, renuit natura; tandem ad quartum, ſeptimum, octovum, & nonum venio, ſed ægra manſit denuo inquieta. Ab illa peto cauſam hujus inſomnietatis. Retulit ea quæ præmemoravi. tunc conſilium mutavi, & ad aſſueta me verto, dicoque ut ſumeret acetarium Cicuta more ſolito inſperſum, quo utitur & optime quievit, & poſtea Deo, mihique gratias egit maximas.

Dom. NICOLAO FONTANO,
Amico integerrimo ſalutem dicit
IOHANNES BETH. M. D.

VT nauta maris profunditates perſcrutari, fluctuumque gyros & anfractus pervagari non dedignatur, ut mundi cognitionem habeat; ſic Fontanus Medicus exercitatiſſi-

tiſſimus, patris Nobiliſſimi piæ memoriæ vi-ſtigia imitans, hominem μικρὸν κόσμον con-templatur, arcanas rerum naturas, & cauſas abditas cognoſcit, ſigna deprehendit, futuros morborum eventus multo ante proſpicit, ſa-nitatem conſervat, morbos profligat, ac ani-mam ferè è corpore fugientem non ſolum retinet, ſed & plerumque velut ab Orco re-vocat: quod cum noverim, duo à te exempla admiratione digna repetam, & diſpiciam, pri-mum mulieris alicujus quinquagenariæ cum Peſte laboraſſet, & liberata ſomnum capere non poſſet, etiamſi grana octo vel novem Laudani Opiati exhiberentur, tandem aſſum-pto acetario Cicuta more ſolito aſperſo opti-me ſane quievit.

In quo duo ſunt inquirenda & diſcutienda; cur illa mulier ex uſu Laudani Opiati nullum ſenſerit commodum?

Alterum, cur Cicuta ſua vi deleteria mu-lierem non læſerit?

Secundum mulieris vetulæ extenuatæ, cu-jus brachia cum tangerentur, ſi brachia bra-chia, ſin tibiæ tibiæ frangebantur. Vtrum oſ-ſium tanta poſſit eſſe extenuatio rationem vix invenio, verum oſſium articulationes ob li-gamentorum debilitatem diſlocari & divari-cari poſſe facillimè credidero.

In quibus te mihi ſatis facturum ſpero. Va-le raptim è Muſæo meo vigeſimo quarto die Decemb. Anno 1638. *Tuus idem qui ſemper Iohannes Beth.*

Eru-

Eruditiſſimo, expertiſſimoque

Dom. Doct. IOHANNI BETH, amicorum optimo. S. P.

Litteræ tuę videntur nimium hyperbolicæ Clariſſime Domine Doctor cum tibi ſatis conſtet artis Medicæ incertitudo, experientiæ fallacitas, & judicii difficultas, non enim tam proclive eſt animas orco deſtinatas inde rurſus expediri; hoc enim divinum eſt, nulli nec Æſculapio etiam datum, tametſi temeraria credat Antiquitas, intra terminos enim noſtros nobis perſiſtendum eſt.

Quod ad quæſtiones tuas attinet, dignæ ſunt quibus reſpondeatur.

Ad primam dico plura eſſe, quæ effectus medicamentorum impediunt, quare Laudani Opiati ſuapte natura ſomniferi actionem interturbat canalium anguſtia, quæ vel ex ætate, vel ex craſſorum lentorumque humorum copia evenire ſolet; quo factum eſt, ut opium poſitis hiſce impedimentis, vires ſuas exerere nequeat; contrariò effecturum in temperamento contrario calido, & deobſtructis viis, per quas patentes, vapor ſomniferus opii ad cerebrum, ſomni domicilium, aſcendere poteſt. Hanc ſolutionem multo ante confirmavit Galenus celebri illa hiſtoria lata, 3. ſimpl. 17. de quadam ano, quæ aſſumpta multa portione cicutæ, qua plures interne-

cari poterat, ea pro alimento utebatur.

Evidens ibi patet exemplum de ſturnis, qui cum veſcantur cicuta, lædi non ſolent, nec in ſomnum profundum incidunt, quia ſturni ſtrictas habent vias, per quas conniventes, vapor communicari nequit.

Ad ſecundam dico. Cicutam non habere vim deleteriam natura ſuapte, nec eſſe à tota ſubſtantia, ſeu toto genere lethalem; ſed quantitate ſola, quæ ſi in parva copia aſſumatur, minime lædit, ſed divicta à natura & ſuperata à calore nutrit, & in pituitam & poſtea in ſanguinem convertitur.

Nec mireris inter coquendum, elevatis vaporibus frigidis & lentis ſomnum conciliaſſe cæterorum alimentorum frigidorum ritu, quæ ſomnum movent, & nutriunt, de quorum genere ſunt lactuca, acetoſa, portulaca, & ſi quæ alia.

Neque quod ex opii uſu ſomnolentia ſit ſequuta, nam opium utpote magis inimicum naturæ non ita natura amplectitur, ſed reſpuit, quo pacto non coquit: & ſic fumos ſomniferos non elevat.

Dico ſecundo, opium eſt magis denſum, ſolidum, non ita per corpus diſtribuitur, & ſic non tam cito ſomnum excitat.

Solvo tertio, quod multoties Medici uſu opii finem non conſequuntur. Quæris cauſam? quia partes calidæ amaræ plures exiſtunt in opio, quæ ſæpius calorem innatum exa-

exacuunt, & pro ſomnolentia pervigilium concitant.

Quare ſi harum dubitationum experimento fides eſt exhibenda, illis hoc modo reſpondendum eſſe puto.

Vale mi Domine & *Tuum Fontanum* Te amantem redama. *Ex Muſæo* 20. *Martii.* 1639.

Exemplum prodigioſum, ex oblato veneno, Capillorum defluvium.

Doctor

FRANCISCVS de PAZ,

HISPANIARVM REGIS,

&

Sereniſsimi Cardinalis

FERDINANDI

Medicus celeberrimus.

FOntane, annus agitur tertius quo aliquid ſcitu dignum tibi non reſcripſi, nunc alacri, & benevolo animo, etſi morbus incurabilis obſtet, ætaſque ſanè decrepita, id quod hactenus non feci, facio, commotus exempli novitate raritateque.

Æſta-

Æstate præterita, illustrissimum cum quendam comitem tribus miliaribus à Bruxellis habitantem, sæva pleuritide laborantem sanitati, auxilio Dei ter Optimi terque Maximi restituissem, & equo à sua Excellentia abiissem, accessi suburbium, ibique inveni quatuor robustos colonos mortuos, qui ista nocte poculis invicem sese invitarunt: Et quod magis admirandum erat, post mortem statim fiebant imberbes, calvi in capite, genis, facie, & mento. Me præsente, magna statim apparuit hominum turba, retulitque à malo quodam homine in vinum injectum fuisse venenum, cujus pernicie, ipsi qui in mensa illa nocte fuerant epulati, vitam cum morte commutarunt.

Quod venenum interficiat, perimatque cor velocissime, nullus it inficias, imo ita notum est, ut probatione non indigeat. De Defluvio capillorum sum solicitus, nec hujus dubii solutionem indagare queo, quare exoratum te volo, Mi Fontane, ut hujus quæstionis explicationem aggrediaris, quam à te posse dissolvi semper putavi, & puto; cum sciam te in Galeni doctrina esse versatissimum: pro ut præclara opera tua in lucem edita ubertim contestantur. Vale & me amare incunctanter perge.

Bruxell. 10. *Martii* 1639.

Tuus Franciscus de Paz.

Illu-

Illustri Viro

Dom. FRANCISCO de PAZ, Regis Hispaniæ, & Serenissimi Cardinalis Infantis Ferdinandi, summo Medicinæ Antistiti.

V*Ir magne:* Id nimirum videbatur experiri ingenium tuum magnum exercitatumque elegantiis aulæ, cum proxima nuper humanitate Tua, vel in laudes meas provectus, non dedignaris admittere cultorem hominem non ambitiosè arrogantem laudis immeritæ, & sic satis felicem magnificumque apud se, si tuas illas divinas planè heroicasq; in arte nostra virtutes sentire, intelligere, & fas sit, complecti TIBI videatur. Sed alias felicius, hæc fortassis persequemur: Nunc ad jussa, ecce, expedio me.

Venenum esse nostræ naturæ adversum & contrarium, facultates, in quarum Symmetria totius hominis fabrica consistit, prosternere, spiritus resolvere, & exstinguere inculcat Galenus lib. de Elementis. De simpl. Med. facultatibus, edoctus à Dioscoride, Plinio, Nicandro, Eliano, Solino, qui variis exemplis id confirmant, quodque explicant ejus interpretes Vlisses Aldrovandus, Conradus Gesnerus, Dalachampius, Claudius Salmasius, & alii, sextum Dioscoridis librum enucleantes, ut sunt Pena, Lobelus, Dodonæus, Ruellius,

Bruinsfeldius, Mercellus Virgilus, Hermolaus.

Referam ex iis textum unum Galeni, lib. 6 de loc. aff. cap. 5. qui tantam vim & efficaciam veneno attribuit, ut si sputum, vel aculeus animalis venenosi cutem tetigerit, ilico occumbat animal, ita enim habet: Tam præsentaneum est venenum canis rabiosi, ut venenosissimi Scorpionis instar, si sputum cutem attigerit, ilico moriatur animal est necessarium.

Denique quid tempus consumo in re manifesta? cum satis perspicuum sit, hos ex veneni malitia oblati, & rabie dira occubuisse.

Quod autem venenum fuerit ignotum est, illi enim tamquam fulmine icti, postquam vinum hauserunt, mortui sunt: nullum ex se caliditatis, aut frigiditatis, aut alterius excessus notas præbentes.

Sed quæ fuerit causa defluvii capillorum, hoc opus, hic labor est. Inveniri venena quæ certa membra labefactant, & feriunt, res est certissima: Sic Cantharides, vesicam exulcerant; Napellus, pulmonem dilaniat; Aconitum, cor abrumpit: ergo hoc certum, oblatum venenum pilos ex toto corpore decidere facit.

Sed, licet hæc solutio plausibilis sit, mihi tamen haud arrisit unquã, quia in monumentis Antiquorum nec non Recentiorum, scriptum est, reperiri venenum, ob cujus malitiam ex

toto corpore pilorum accidat defluvium.

Dico ergo hac in dubia quæstione, quod venenum oblatum, ſpiritus exſtinxit, virtutes proſtravit, & mortuas reddidit; ideo retentrix in cute non potuit radices pilorum ſua in ſede retinere, quare illi ſponte ſua, velut arbor ſine radice, cecidere.

Hæc eſt cauſa, cur poſt mortem in cadaveribus contingant ſanguinis profluvia per os, nares, pudendum, anum, & uterum, quia ſcilicet, exeunt omnia à virtute omnino reſoluta, non benè gubernata.

Hæc ſi Excellentiæ Tuæ placuerit ſolutio, mihi non tam gratum erit quàm quod gratiſſimum: ſin minus, tardo huic parce ingenio, quod tanti dubii ſolutionem non acquiſivit.

Interim vale Virter Maxime, & Æſclepiadum familiæ decus ſplendidiſſimum.

Amſteldami 20, Martii. 1639.

Excell. veſtræ addictiſſimus ſervus

NIC. FONTANVS Med.

Exemplum de ſtupenda, in ſene decrepito, Hæmorrhagia.

LVDOVICVS NONNIVS
Antverpienſis,
NICOLAO FONTANO I. F.
Medico eximio, S. P.

ACceſcit, Vir doctiſſime, Florilegium tuum ad manus noſtras, variis ſane Medi-

Medicis floribus delibutum, cujus dulcedine inescatus, crede mihi, quod non mentior, dies noctesque transigo, & in quæstionibus enodatis à te artificio miro, totus sum, & visis solutionibus, pedibus manibusque gestio, ita es tersus in scribendo, politus in solvendo, facilis in explicando. Quid plura? in te video venerandam Antiquitatem omni ex parte descriptam; quapropter ne te pigeat hujus admirandi exempli solutionem aggredi.

Autumno præterito vocatus ut inviserem Senem decrepitum, & qui octuaginta annos jam compleverat, eum invenio per faciem totam sanguine obfuscatum. ad pedes lectuli erant vasa sanguine plena, & nares velut ex fonte perenni cruorem eructabant.

Tetigi pulsum, hunc plenum, fortem robustumque inveni. Nulla, in illo, apparebat capitis debilitas, nulla vertigo, nulla mentis vacillatio, aut desipientia, quæ, vel in validissimis juvenibus ex tam effusa vacuatione persæpe contingit. Manus non erant tremulæ, somnus non interruptus, appetitus avidissimus, sitis nulla, aberat febris.

Demum iis rectè pensatis, in victu parcus, & potu abstemius erat.

Sanguis in vase concretus ad stateram appensus septem libras pependit, & quod magis est, ipse confessus quod in anno hanc copiosam Hęmorrhagiam ter, & aliquando quater patiebatur strenuè. quæ evacuatio nullam

virium jacturam adferebat, nec ex ea in corpore sentiebat gravamen ullum, & me per Deum immortalem est hortatus, ut totum negotium Naturę committerem, imo ne prę-scriberem auxilia, quæ ad cruorē compescendum à Medicis factitari solent; se enim viginti annis huic vacuationi esse assuetum dictabat, cujus auxilio senectam transigebat salubriter; nam sanguis concretus & in altas cerebri partes restagnans Apoplexiæ, Epylepsiæ, Cari, Vertiginis, & aliorum sævissimorum capitis affectuum est causa, & hoc modo sine ullo auxilio, victu medioeri nutritus, citra remediorum opem convaluit. Quam ob rem vir eloquentissime à te expostulo, ut enuclees cur in sene tam longęvo, frigido, sicco, excarni, cujus corpus potius pituitæ est ferax quam sanguinis, tanta hujus humoris copia repullulet, & in corpore tam citissimè accrescat.

Hoc si feceris inposterum nullo alio Æsculapio nisi te, indigebo, cujus ingenium semper fui admiratus & in hoc solvendo dubio amplius admirabor. Vale, Medicorum Maxime mihique ad nutum impera: invenies enim semper me tuarum laudum incessantem præconem.

Antverpiæ 4. Decemb. 1639.

Tuus ut suus L. Nonnius.

Illu-

Illuſtri Viro

Dom. LVDOVICO NONNIO Medico Antverpienſi. S. P.

OPtatò tuas jucundiſſimas accipio, Chariſſime Nonni,; dum enim hic libellus meus exemplorum rarorum ſub prælo eſt, quem tuis exornas jucundiſſimis petitionibus.

Similem non recuſo provinciam; nam tua auctoritate decoratus in manus hominum prodibit amœnus, & à Zoilorum calumniantium livida protervia in totum evadet immunis; qui vitam ſuam alacriorem reddere nequeunt aliorum doctiſſimis, ſi non nutriantur alimentis, ut doces in Diætetico tuo, quo ſuperioris ævi Medicos ſuperas exceſſu multo. Gaviſus enim fui, te mihi currenti calcaria addere, ut non ſolum hoc exemplo, ſed & aliis ab Excellentia tua proponendis, me exerceam, quod libenter facio.

Plurimum differunt temperamenta à temperamentis, ætates ab ætatibus. Fere receptiſſimum eſt apud noſtros in temperamento, & ætate frigida, frigidum humorem regigni; ita in juvenibus accreſcit bilis, in ſenibus mucoſa pituita, crudus ſanguis, Contrarium ſi obtigerit; monſtroſum eſt & ab arte expungendum.

Monſtroſos autem morbos eventus & cura-

rationes reperiri, plures noſtræ artis Medici percelebres, appoſitis palam exemplis, ſcite confirmarunt, quorum Catalogus legatur apud Scenkhium, & Mercellum Donatum. Ne ergo mireris, ſi juvenes ſcateant pituita, ſenes ſanguine, quoniam ait Galenus lib. de curand. rat. per ſang. miſſionem cap. 13. Septuagenarios ſtrenue ferre venæ ſectiones, hi Euſarci ſunt robuſto corpore præditi. De eorum curatione longam fecit Theoriam Valleriola lib. 6. obſerv. ultima.

Exemplum, omnem quaſi fidem excedens Zacutus Luſitanus lib. 1. Hiſtor. 84. propoſuit, quo gloriatur ſe vidiſſe Senem monachum, abſtemium & in communitate victu tenui utentem, ſingulis quibuſque menſibus ſæva Ophthalmiâ tentatum, eumque venâ duodecies in die, ſectâ, ſingulis quibuſque vicibus ſatis liberaliter, ſanitati reſtituiſſe.

Illis eſt hepar vegetum, fervidum ſanguiniſque refectioni aptiſſimum: vividi ſunt, ſobrii victu potuque, non Veneris deliciis indulgentes, quare vegetas vires habent, ſanguinis benè cocti procreatrices, & firmiſſima viſcera; ideo mirum non eſt, etiamſi tanta ſanguinis quantitas, effluxerit, & æger tuus firmus rubicunduſque è lecto ſurrexerit.

Hæc dicta ſufficiant pro tanto emedullando dubio, quæ Excellentiæ tuæ ſint plauſibilia, quippe ex mediis Medicinæ penetralibus deſerpta.

Vale

Vale & me tuæ ſelectiſſimæ Doctrinæ admiratorem ama & fove.

7. Decemb. Anno 1639.

à Tuo nunquam defuturo
Nicolao Fontano Med.

Nobili, & Doctiſsimo Viro
DOM. NICOLAO FONTANO
Medico celeberrimo. S. P.

SVrripuit mihi te, Clariſſime atque Expertiſſime Domine Fontane, Amice fautorque honoratiſſime, occupatio tua, quo minus abiens ab Amſtelodamo te compellarem: Nam quamquam bis in domo tua fuerim, Veſtram tamen Claritatem alloqui non licuit, praxi præpeditam. Itaq; quod non potuit vox, exſequuntur literæ, atque tibi pro liberali, atque (quod mihi multo gratius eſt) amiciſſima mei acceptione gratias maximas ago; eandem relaturus, cum occaſio ſeſe præbuerit.

Antequam autem haſce concludam, intermittere non potui, quin aliquid adjicerem, quod ad Medicinam, commune noſtrum ſtùdium, faceret. Nuper aurum fulminans fecimus, cujus ſi granum unum, aut duo carbone deſuper lentè accendas, bombardam minorem, ſclopetas (ignoſce inopiis vocum) intelligo, ſonitu certè æquat, ſi non antecellit; ut merito ridenda ſit Freitagii ſocordia, &

contradicendi ſtudium, dum tale quid fieri poſſe naturaliter pernegat, & ſi omninò effectus evidentiâ convincatur, ad Dæmonem hujus cauſam refert.

Dignum certè hâc patellâ operculum, & hoc Philoſopho hæc Philoſophia.

Febrem quoque quotidianam, ut videbatur, longo tempore duraturam exhibito ſemel cathartico Antimonio ad grana duo cum ſcrupulo ſemis cremoris Tartari, & extracto fol. Sennæ in pilulas duas minutulas redacto, jugulavimus. operationem ſuam octies per inferiora perficit, per ſuperiora ſemel: quod tamen medicamento non aſſcribo, ſed ægroto, qui nihil apud ſe retinere potuit jam ab aliquo tempore.

Hydropicum quoque pridie in Noſocomio Leidenſi ſecuimus, jecur ſatis erat magnum, nec valde decolor, lien parvus valde, nec magnitudine renem excedebat, renes pinguedine undique obſiti, ut ſuſpicare liceat Hydropem huic potius renum vitio (nam pinguedo undique eis circumnata renum intemperiem frigidam denotat, & per conſequens attractionis ſeri imbecillitatem) adjuvante Liene, qui alioquin quoque multo ſero perfuſus eſſe ſolet, adveniſſe.

Sed tuo hæc limato permitto judicio. Ego hiſce concludo, amicè rogitans, ut incluſas quam ocyſſimè Regiomontum cures. Velis quoque à me conjugem tuam, cum filio & filio-

filiola à me ſalutare. Salve ipſe, vale, meque tui tuorumque obſervantiſſimum ama.

Leidæ rapt. Anno 1639. 24. *Octob.*

Dominationi tuæ ad obſequia

M. Albertus Kyperus.

Doctiſsimo Viro,

D. Doct. ALBERTO KYPERO liberalium artium Magiſtro & Medico dexterrimo. S. P.

QVod Dominus me inviſerit tametſi abſentem, officii mei ratione, mihi tam eſt gratum quam ſi me præſto compellaſſes: tamen fortunam cauſor quæ me tum domui noſtræ ſubduxerit. ipſo me meridie adiſſes, tunc enim raro abeſſe ſoleo, pergratum tamen mihi feciſti, quod hiſce literulis amicum tuum inviſeris, & quæſtiones illas de auro fulminante propoſueris exercitii cauſa, quibus ita pro modulo meo reſpondebo.

Quo ad aurum fulminans aliqua ratio dari poteſt, aliqua non poteſt. Nam ſi aurum in alia ſolvatur aqua, utpote in ſpiritu ſalis, vel ſimili, & præcipitetur oleo Tartari, pulvis ille aureus præcipitatus non fulminabit: ſed ſi in aqua regis ſolvatur aurum, & oleo Tartari præceps agatur, fulmen concipiet, uti vulgo notum eſt Chimicis, idque fit ratione Nitri, quod alias etiam flammam & parit, & concipit, ut ſatis jam perſpectum eſt.

Sed tamen unus reſtat ſcrupulus, cur etiam alia metalla aqua Regis ſoluta, & oleum Tartari in fundum dejecta non edant fulmen? hoc opus, hic labor eſt, aptam reddere reſponſionem, niſi velimus, aut cogamur potius hoc aſcribere Sulphuri auri proprio, & peculiari, quod etiam arbitror ita firmiter ſtatuendum eſſe, & ob eam cauſam videtur Freitagius eſſe lapſus.

Hæc ſi tibi reſponſa arrideant, benè; ſin minus, tu accuſandus qui à non Chimico talia flagitaveris.

Scribis mihi de Antimonio illo purgativo: ſed jam quæſtio eſt prima, num alia purgantia præter Antimonium, ut Cremor Tartari & Senna, id ſola efficere poſſint ſine Antimonio?

Secunda, num illud ita præparatum ſit, ut ſine ſubſidio aliorum, vim habeat tantum per inferiora purganda & non ſuperiora?

Tertia demum, quomodo Antimonium illud per inferiora purgans præparandum ſit: nam in hoc tota difficultas verſatur; cum Antimonium natura ſua Anokeicato ſtimulet, & medicamentum ſit calumnioſum propter vehementiam ſuam.

Quæſo igitur, ſi placeat Domino, edoceat modum Antimonii illius purgativi per inferiora tantum conficiendi; nam commune illud artificium Antimonii vomitivi & Diaphoretici, jam lippis, & tonſoribus notum,

ſed tuum arcanum & ſecretum eſt.

Interim ſi alia habes nobis communica. Vale mi Kypere.

Raptim
Amſt. 3. *Nov.* 1639.

Cui ſum
Nicolaus Fontanus.

LECTORI.

Hæc pauca ſunt ex plurimis, quæ tecum, benevole Lector communicare volui, quæ ſi æquo animo acceperis, mihi animum facies, ut & reliquas obſervationes meas, quæ me in praxi meâ ſæpe dubium habuerunt, evulgem.

Nunc plura non addo, quam ut gratias Deo noſtro accinam pro hoc labore exantlato, eundemque in auxilium noſtrum porro advocem,

Trinuni Deo Laus & Gloria in ſecula.

Auctores

Quorum voto, præſens fulcitur opus.

A.

ARiſtoteles.
Alcunus.
Averrhoës.
Avicennas.
Aulus Gellius.
Amatus Luſitanus.
Albucaſis.
Andræas Laurentius.
Aëtius.
Arnoldus de Villa nova.
Apulejus.
Andræas Lacuna.
Altomarus.

B.

BAcchius.
Benivenius.
Brachelius.

Bruyn-

Bruinfeldius.
Brixius Baudronius.

C.

CArpus.
Cornelius Celſus.
Caſtrenſis.
Cardanus.
Chriſtophorus à *V*ega.
Columbus.
Cælius Rhodoginus.
Cælius Calcagninus.
Cæſar Claudinus.
Conradus Geſnerus.

D.

DAvid Propheta.
Dodonæus.
Dalekampius.
Dioſcorides.

E.

ÆLianus.

F.

FErnelius.
F. Fortunatus Plempius.
Fallopius.
Foreſtus.
Frambоſarius.
Frietagius.

G.

GAlenus.
Giraldus.
Guido de Cauliaco.

H.

HIppocrates.
Hermolaus Barbarus.
Herodotus.
Hendricus Savillius.
Heurnius.
Hieronymus Mercurialis.
Hieronymus ab aqua pen-
dente.

Iohan-

I.

JOhannes Mesues.
Jachinus.
Jacotius.
Jacobus Hollerius.
Johannes de Vigo.
Jacobus Guillemau.
Jacobus de partibus.

L.

LEvinus Lemnius.
Lobelius.
Ludovicus Nonnius.
Leonardus Fuchsius.
Langius.

M.

MAximus Tyrius.
Macrobius.
Marcellus Donatus.
Musa Brassavolus.
Marcellus Empyricus.

Ma-

Manardus.
Monardus.
Montanus.
Mauritius Cordeus.
Matheus Gradius.
Mathiolus.
Mercellus Virgilus.

N.

NIcolaus Maſſa.
Nicolaus Propoſitus.
Nicolaus Myrepſius.
Nicolaus Nicolus.
Nicander.

O.

OVidius.
Ottheus.

P.

PLato.
Plinius.
Paulus Ægineta.

Pa-

Paſchalius.
Pereda.
Pareus.
Pigræus.
Pena.

R.

RHaſis.
Rodoricus à Caſtro.
Rutgartius.
Renodeus.
Riolanus.
Ruellius.

S.

SYneſius.
Scenkhius.
Salius Diverſus.
Scipio Gentilis.
Scaliger.
Sidonius.
Salmaſius.
Solinus.

Theo-

T.

THeophraſtus.
Tralianus.
Thomas à Viega.

V.

VIdus Vidius Florentinus.
Valleriola.
Valerius Maximus.
Veſalius.
Urſinus.
Valleſius.
Ulyſſes Aldrovandus.

Z.

ZAcutus Luſitanus.

Exem-

Exemplorum Elenchus.

13. De

FINIS.

Sereniſsimo

FERDINANDO II.

MAGNO

HETRURIÆ DUCI.

ACcidit, evicitque Felicitas ITALIÆ, ut, ſicut circa initia Magnitudinis Romanæ, eidem HETRURIA ſacra, religiones, auſpicia etiam, commodavit: ita, reparata ſalute, & verò avorum memoria, HETRURIÆ Duces arci Principique ſacrorum ceremonias, ſacerdotia ſufficerent: arma etiam expedirent, quæ in Barbaricum trepidata, utriuſque Maris littoribus, ITALIÆ Pacem conſtituerent, adſererentque: eo Magnitudinis demum provecti, ut Cæſarum &

A Ma-

Magnorum Regum Penateis matrimoniis & adfinitatibus complexi, ſpem ITALIÆ certam facerent, FELICITATIS DVRATVRÆ.

Hæc celebrata ITALIÆ vatibus, ut fas erat, non ſum vanus ut retractem: Id vero ſummum fuit genuinumque Parentum Tuorum bonum decuſque, lecto per ORIENTEM proximamque ITALIAM flore ingeniorũ, quîs olim GRÆCIA aut ITALIA prænituere, ſuccreſcentibus in dies ingeniis iter ſancire munireque ad ſæculorum gentiumque omnium hactenus aut pudorem, aut exemplum: adſcitis undiquaque viris magnatibus ad artium linguarumque cultum propriè natis, ut quidquid ubique egregium adlicerent, ornarent, verumque, adden-

dentes nitorem, ſæculis, ceu compendio, oſtenderent.

Id animo religioſo planè recolentem, MAGNE DVX, ecce me hominem peregrinum quidem (ſi quis tamen uſpiam peregrinus MAGNITVDINI TVÆ) excitarunt quotidiana ſua in arte Medica experimenta, ut jam invita quidem modeſtiâ ſuâ artis iſtius Myſtarum manus pervagantia recolligeret, Typiſq; pervulgata eadem ad SERENISSIMÆ MAGNITVDINIS TVÆ pulvinar dedicare: id ſcilicet pretium laturum officii, ut per ITALIAM quoque conſtet, TVAM MAGNITVDINEM, hic etiam per extrema, prominentiaq; terrarum ad mare Magnum, habere ſuos ſibi cultores veros, cum voto religiosè concepto, pro

SE-

SERENISSIMÆ MAGNITUDINIS TUÆ victoriis, & triumphis, adversus imminentem undiquaque Barbariem.

Amsteldamo. auspicali Die Anni

CIↃ IↃ CXL.

SERENISS.

MAGNITUDINI TUÆ

Devotus,

NICOLAUS FONTANUS Med.

I N-

INDEX

Illuſtrium Doctorum qui *Nos in artis noſtræ creperis per Epiſtolas adire dignati.*

FRanciſcus de Paz, *Hiſpaniarum Regis, & Sereniſſimi Cardinalis Infantis Ferdinandi, Medicus cubicularius.*

Foppiſcus Fortunatus Plempius *Regius Profeſſor primarius, in Vniverſitate Lovanienſi.*

Nicolaus Tulpius *apud Amſtelrodamenſes Medicorum Princeps, & ſenator.*

Zacutus Luſitanus *nobilis Medicus.*

LudovicusNonnius *apud Antverpienſes Corypheus.*

Samuel Coſterus *gloriæ ſuæ modicus, ſed veritatis in Arte myſtes verus.*

Ber-

Bernardus Fontanus *frater Medicus.*

Everardus Vosculius *Medicus apud Amstelrodamenses expertissimus.*

Iohannes Hylander *Medicus & Philosophus.*

Iohannes à Wůllen *Medicus Excellentissimus.*

Gerardus Bruyn *Medicus apud VVesopienses ordinarius.*

Iacobus Worst *Medicus hîc vigilantissimus.*

Iohannes Beth *Medicus celeberrimus.*

Albertus Kyperus *Philosophus, & Medicus dexterrimus.*

In

In

Exercitationes

Excell. D. Nicolai Fontani

Ad

Lectorem Studiosum Medicinæ.

ECce novus veteri Fontano à Stemmate natus
Fons rivo largum protuberante fluit.
Est fons, est rivus. ceu fons scaturigine viva
Pro arte Machaonia dogmata multa parat.
Ceu rivus latices derivat in omnia regna.
Quisquis amas Medicam, hoc perlue fonte labra.

Engelbertus Moneel.

In

Tetrastichum

Ad

Eundem Auctorem.

DEficiunt alii, cum Sirius æstuat acer
Et laticem venâ deficiente negant:
Noster at irriguos Fons reddit Apollinis hortos
Perpetuo, jugis nil scaturigo negat.

Iohannes Hylander. M. D.

Vulnus Thoracis prominente Pulmonis
parte Eaque abscissa, curatum. p. ~~10~~ 11.
Decoctum Tamarindorum in febre
Malignâ dicimus. p. 21 sub finem
Venam carpi in aqua tepida secuimus ob
minorem spirituum dependitionem. p. 23.
Philonium in delirio hic cucurbitulas
scarificatas exhibuimus. 24.